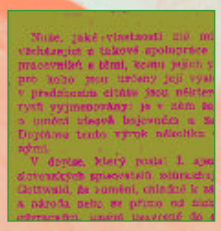
Kulturně společenský časopis
2016 • 11
na internetu

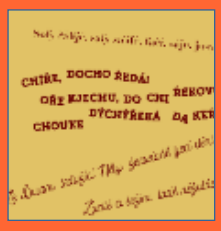
DOBRÁ ADRESA

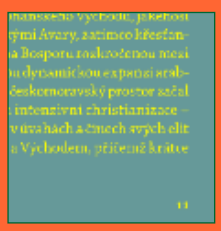
Z obsahu

Medek

Pachtová

Dzjuba

Šít

Obsah:

Marx

Jakub Šofar: **Abychom zase nezapomněli** (4)
Z antikvariátních banánovek – Dekret o vlastnictví půdy při usedlosti č. p. 21 v obci Lažany (6)
Nalezeno v knize (68)
Mikuláš Medek – **90. výročí narození** (9)
Okénko do minulosti 1 (12)

Lenin

Ivo Fencl: **Felix Holzmann a jeho dialogy** (16)
Pedro Rodriguez: **Česká literatura na první pohled** (18)
Vladimír Novotný: **Román o volbě spřízněnosti (nad knihou Martiny Doležalové Zítřek byl včera)** (20)
Michal Šanda: **Cirkus** (22)
Dikobraz (23)
Podzimní knižní veletrh Havlíčkův Brod (31)
Wagner a Liszt v Piešťanech (34)

Mao

Nakladatelství Academia doporučuje – Petr Hlaváček (ed.): **Západ, nebo Východ? České reflexe Evropy 1918–1948** (36)
Ian Mikyska: **Partitury** (40)
Ivo Harák: **Pedomancie** (43)
Hana Pachtová: **V kostce** (45)
Serhij Dzjuba: **Jenom déšť a Ty** (48)
Vojtěch Šarše: **Bezmocnosti III** (50)

Stalin

Sbírka odznaků (54)
Okénko do minulosti 2 (55)
DOX – Václav Havel očima svých osobních fotografů (57)
Antonín Šít: **1915–1983** (60)
Jakub Šofar: **Z Vietnamu VIII** (70)

SYSTÉM NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenese přímo na příslušné stránky. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevřou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenese přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

DOBRÁ ADRESA

Na titulní stránce: Antonín Šít, „Sklízení máků“, 1947 (detail, k článku na str. 60)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 11, rok 2016, ročník 17. E-mail: dobraadresa@dobraadresa.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Michal Šanda. Redakce: Václav Dvořák, Štefan Švec, Jakub Tayari, Martin Vokurka. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet, a. s. Časopis je excerpován Ústavem pro Českou literaturu AV ČR.
ISSN 1804-963X

Foto-aktu-alita

Listopad, to je podzim ve své čiré kráse i hrůze. Čas tesknic. Pro ty, kterým se občas zasteskne po časech předlistopadových, jsme připravili malá okénka do minulosti.

Michal Šanda

Foto Michal Šanda

Sv. Burkas

Mar x

Abychom zase nezapomněli... aneb Výpisky

Jakub Šofar

Vykládal mi, jak jsou bolševici pořád ještě zaraženi, že se jim podařilo převzít moc a že se stále ještě drží...

V roce 2006 vydali v nakladatelství Argo deníky Ivana Alexejeviče Bunina Prokleté dny (překlad Libor Dvořák). Bunin byl první Rus, který dostal Nobelovu cenu za literaturu (1933), akorát že se předtím nějak nepopasoval s VŘSR a zradil matičku. Odjel na zrádný Západ a nikdy se nevrátil. Myslím, že dodnes je v Rusku spousta lidí, kteří vůbec netuší, že by někdo takový mohl existovat... Ale to není tak podstatné.

Jeho deníky z revolučních let stojí za to si přečíst. Abychom byli v pohotovosti. Ono když to přijde, tak je pak je to rychlý proces. Za dělníky a bolševiky je možno dosazovat jakékoliv jiné -íky a -iky.

Upozornění: V době, kdy byl psán tento text, ještě nepanovala politická korektnost.

Zase nějaká manifestace, vlajky, plakáty, hudba – a k tomu nesourodý sbor stovek hrdel:

„Povstaň a vzepni se, dělnický lide!“

Ty hlasy jsou hrdelní, pravěké. Tváře žen jsou čuvašské, mordvinské, ty mužské jsou zase všechny vyloženě zločinecké, tu a tam přímo sachalinské.

Římané opatřovali tváře svých galejníků cejchem: „Cave furem (Pozor, zločinec).“ Tyhle tváře se nijak označovat nemusí, všechno se v nich zračí i bez cejchu.

Ale co s tím má společného Marseillaisa, hymna těch Francouzů, kteří právě tím nejodpornějším způsobem zradili?!

Lidi zachraňuje jen chabost jejich vloh – chabost představivosti, pozornosti, myšlení, jinak by se ani nedalo žít.

Tolstoj o sobě jednou řekl:

„Všechna svízel tkví jen vtom, že mám představivost o něco živoucnější než jiní…“

Vykládal mi, jak jsou bolševici pořád ještě zaraženi, že se jim podařilo převzít moc a že se stále ještě drží:

„Lunačarskij hned po převratu dobré dva týdny běhal s vytřeštěnýma očima: No chápete to, člověče, my jsme přece chtěli jen uspořádat demonstraci, a najednou tak nečekaný úspěch!"

V kuchyni u P. stojí voják s nařvanou hubou, oči má kropenaté jako kocour. Říká, že socialismus je zatím samozřejmě nemožný, ale že všechny buržousty je třeba i přesto podřezat. „Trockij je pašák, ten jim pěkně dává přes držku.“

„Bože můj, do jaké doby jsi mi kázal se narodit!“

V lidu jsou dva základní typy. V jednom převažuje matička Rus, kdežto v druhém Pomatenost. Jenže v tom i onom panuje strašlivá proměnlivost nálad, podob, „vratkost“, jak se říkávalo za starých časů. Lid to o sobě řekl sám – „z nás se dá dělat jako ze dřeva, jak obuch, tak třeba ikona“ – v závislosti na tom, kdo to dřevo opracovává, zda Sergij Radoněžskij nebo Jemelka Pugačov.

Šel dnes přes tržiště – všude smrad, špína, bída, lidičky jak z desátého století, vyzáblí volci a předpotopní selské vozy – a uprostřed toho všeho plakáty vyzývající k boji za Třetí internacionálu. Jistě, nesmyslnost něčeho takového musí chápat i ten nejtupější a nejprašivější bolševik.

V lidu jsou dva základní typy. V jednom převažuje matička Rus, kdežto v druhém Pomatenost. Jenže v tom i onom panuje strašlivá proměnlivost nálad, podob, „vratkost“, jak se říkávalo za starých časů. Lid to o sobě řekl sám – „z nás se dá dělat jako ze dřeva, jak obuch, tak třeba ikona“ – v závislosti na tom, kdo to dřevo opracovává, zda Sergij Radoněžskij nebo Jemelka Pugačov.

Z antikvariátních banánovek

Marx

DEKRET
o vlastnictví půdy

V roce osvobození Československé republiky vyšla vláda Národní fronty okamžitě vstříc volání českých a slovenských rolníků a bezzemků po důsledném uskutečnění nové pozemkové reformy a po očistě české a slovenské půdy od Němců, Maďarů a zrádců. Vedena snahou vzíti jednou provždy českou a slovenskou půdu z rukou cizáků a dáti ji do rukou českého a slovenského rolnictva i bezzemků — odčiniti Bílou horu a učiniti z českého a slovenského pohraničí pevnou hradbu obrany hranic státu — vláda republiky se usnesla na konfiskaci a urychleném rozdělení pozemkového majetku Němců, Maďarů a zrádců. President republiky podepsal dne 21. června 1945 dekret č. 12 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení a dne 20. července 1945 dekret č. 28 Sb. o osídlení německého, maďarského i zrádcovského pozemkového majetku. Prováděje tuto historickou národní očistu české a slovenské půdy, přiděluje ministr zemědělství dnem 1. února 1946 oprávněným uchazečům o příděl půdy v osídlovacím řízení

Viktorovi a Marii Bergerovým

usedlost čp. 21 v obci Lažany okres Žlutice

do vlastnictví v rozsahu a za podmínek uvedených v prohlášení, jež tvoří součást této listiny. Je povinností nových českých a slovenských nabyvatelů půdy [illegible] zbraní Rudé armády a odbojem českého a slovenského lidu, aby tuto národní půdu již navždy udrželi, uhájili [illegible] přátelům a hospodařili na ní vzorně ku prospěchu českého a slovenského národa a Československé republiky.

V Praze v roce 1946

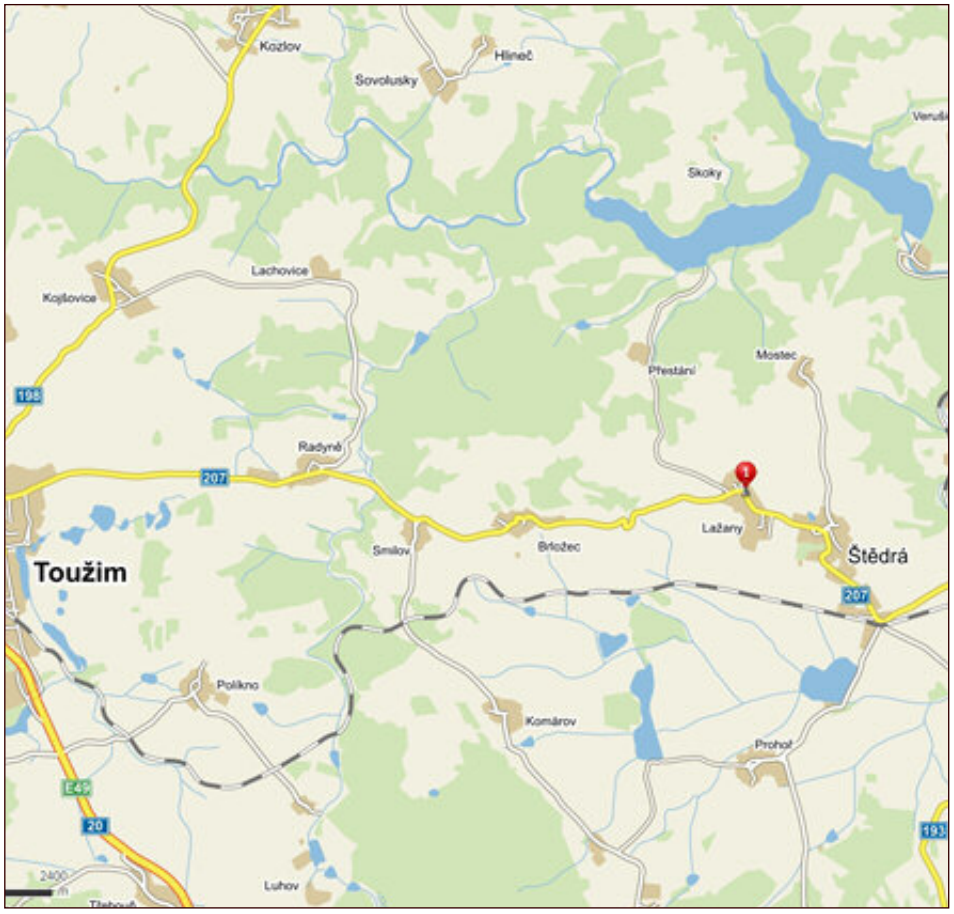
I. Dūris
ministr zemědělství

Lažany, německy Laschin, jsou v současnosti částí obce Štědrá v okrese Karlovy Vary. První písemná zmínka o Lažanech je z roku 1472. Ve vsi stojí kaple sv. Floriána s barokní lomenicí, věžičkou a valbovou střechou. Před odsunem v roce 1945 měly Lažany 233 obyvatel v 57 domech.

Dekret o vlastnictví půdy při usedlosti č. p. 21 v obci Lažany

O domě č. p. 21 se podařilo zjistit pouze to, že se v něm roku 1884 narodila Anna Czischka a roku 1888 její sestra Maria. Prostřednictvím Dekretu o vlastnictví byl v roce 1946 připsán Viktoru a Marii Bergerovým. O jejich osudech není nic známo. Dnes už dům nestojí, ostatně v minulosti za socialistické éry byly zbourány i další dvě kaple v obci.

Michal Šanda

Nalezeno v knize

Mikuláš Medek

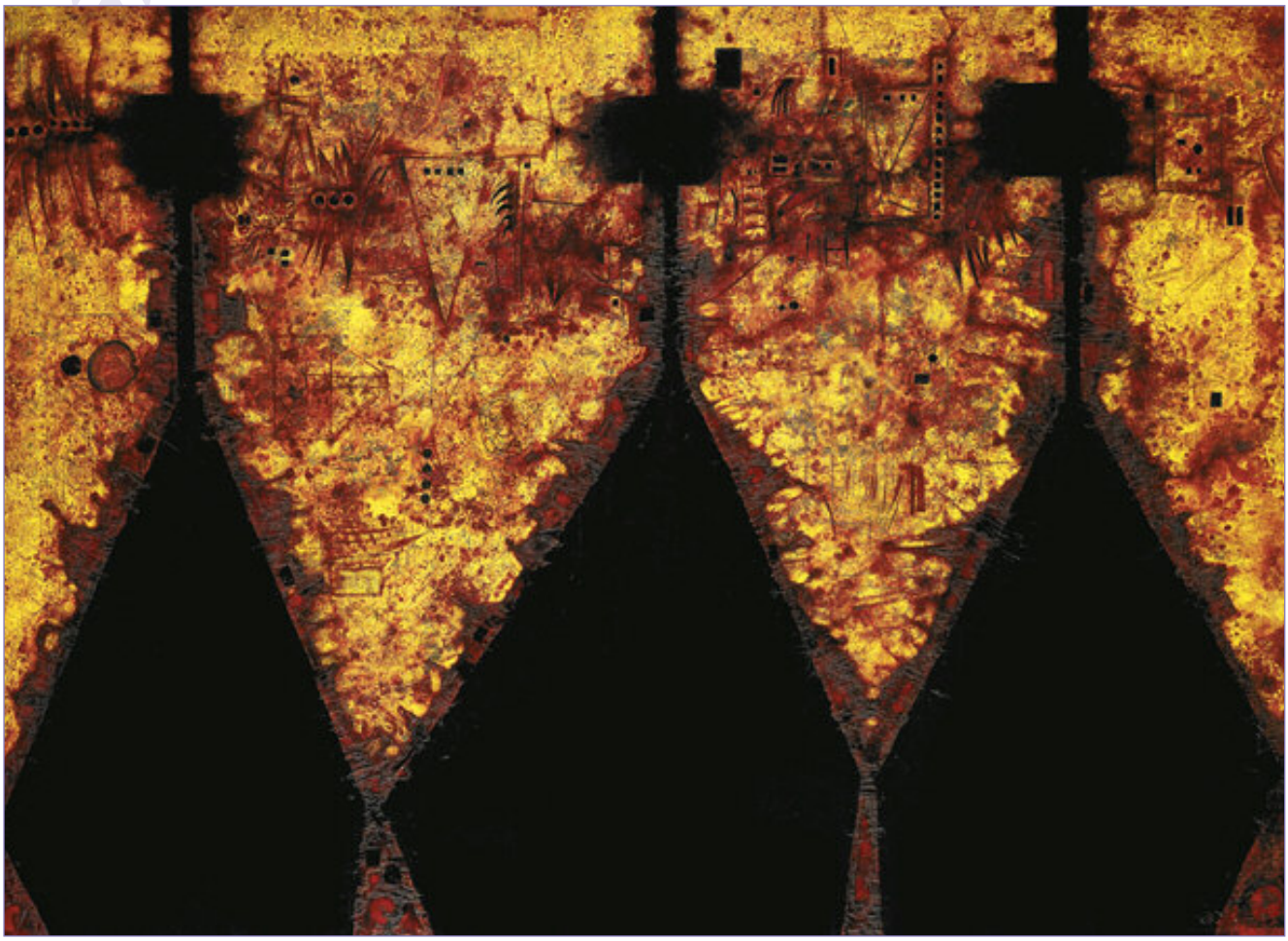
Ve čtvrtek 3. listopadu uplyne 90 let od narození malíře Mikuláše Medka (1926–1974). Heslo ve Wikipedii praví: Vnuk impresionisty Antonína Slavíčka, syn generála a spisovatele Rudolfa Medka a bratr Ivana Medka zaujímá díky originalitě projevu, hloubce významu a nevšední spiritualitě svého díla v českých dějinách umění poválečné doby jedno z nejpřednějších míst. Je tomu tak o to více proto, že osvědčil svou uměleckou nezávislost a duchovní rozměry i v době vlády komunistického režimu u nás, tedy v době modernímu umění a svobodnému myšlení nepřátelské.

Mikuláš Medek

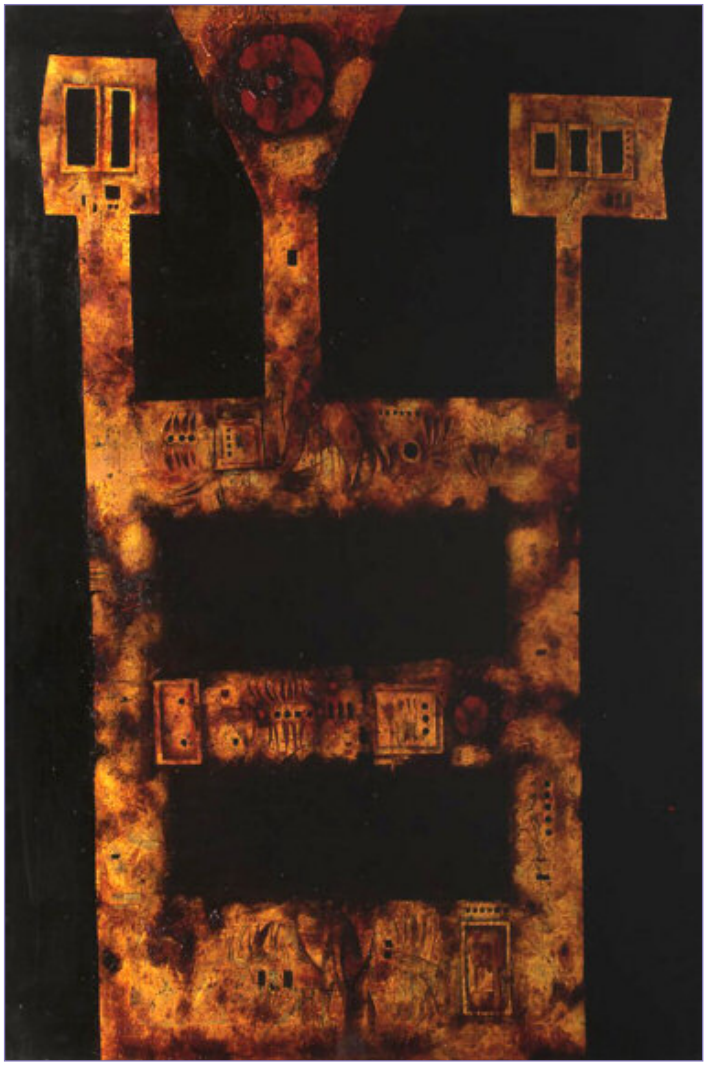

M Okénko

Klement Gottwald – učitel naší kultury

Akademik JAN MUKAŘOVSKÝ

Buržoasní politikové bývají zřídka také činiteli kulturními, třebas jen v rámci třídní buržoasní kultury, a opravdovými kulturními činiteli pak už vůbec nemohou být. Pokud se tu a tam jako kulturní činitelé tváří, bývá zpravidla jejich kulturní zájem oddělen od politické práce plotem z ostnatého drátu. Kultura je něco, čím se zabývali kdysi v mládí, nebo je pro ně záležitostí odpočinku, nezávazné hry, a zpravidla vždy slouží k zastírání docela jiných a kultuře cizích zájmů a cílů. Teprve socialismus vytváří politiky, kteří mají opravdový, hluboký zájem o kulturu a intensivně se zabývají řešením jejích problémů právě proto, že jsou politiky, a kteří spatřují v kultuře důležitou složku života společnosti, boje o lepší budoucnost. Vzorem tu jsou vůdčí političtí představitelé Sovětského svazu, jako sám Lenin a Stalin, dále Kalinin, Kirov, Ždanov, Malenkov, Molotov. Také vztah Klementa Gottwalda ke kultuře je takový.

Klement Gottwald vybudoval Komunistickou stranu Československa ve stranu leninsko-stalinského typu. Celý svůj život zasvětil boji za vítězství socialismu a dělnické třídy. Byl vůdcem československého boje proti fašistům za druhé světové války. Po osvobození Československa Sovětskou armádou vedl náš pracující lid k boji proti zákeřným rejdům buržoasie. Po únorovém vítězství se stal vůdcem československého lidu při budování socialismu. Nikdy, ani na okamžik neopustil politické kolbiště. Avšak právě proto, že svůj politický boj vedl ne jako jedinec, ale jako představitel československé dělnické třídy, nespustil přitom nikdy ani na okamžik se zřetele československou kulturu, neustal v péči o její zdar a budoucnost.

Proto není v činnosti Gottwaldově jediného činu, jediné věty, nad kterými by nebylo třeba se kulturnímu pracovníku zamyslit, z kterých by pro něj neplynulo právě dnes poučení. Vezměme jen Gottwaldovu lásku a věrnost Sovětskému svazu, jež je základním motivem jeho politické činnosti od prvních počátků až do posledního historického projevu před odjezdem na pohřeb Stalinův. Celý budoucí osud československého lidu je pro Klementa Gottwalda obsažen v uvědomělém růstu a upevňování bratrského svazku lidu československého s lidem sovětským.

A Klement Gottwald vědomě vztahuje tento nesmírný význam československo-sovětského přátelství i na československou kulturu, již tak ukazuje cestu k novému, dosud netušenému rozvoji: »Československá věda a celá naše kultura má před sebou velký úkol osvojit si výsledky nejpokročilejší vědy na světě, sovětské vědy, a pracovat v úzkém soručenství s ní k dalšímu pokroku lidského ducha. Bez toho není myslitelný rozvoj naší vědy, bez toho nemůže naše věda splnit požadavky, které na ni klade budování socialismu v naší vlasti.«

Stejně bychom mohli ukazovat, jaké důsledky pro kulturu má i kterýkoliv jiný politický záměr nebo politický čin Gottwaldův, tak na př. vyřešení vztahu mezi národem českým a slovenským na základě naprosté rovnosti, od základu nový vývoj poměru československého lidu k lidu německému nebo boj za světový mír. Z každého zásadního politického projevu Gottwaldova vyplývají pro kulturní práci závažné důsledky, každý osvětluje její cestu i tehdy, když se v něm o kulturní práci přímo nemluví. Přesvědčujícím důkazem toho jsou slova ze závěru řeči při slavnostním otevření Musea V. I. Lenina. Soudruh Gottwald tam vyslovuje řadu požadavků, jež klade na všechny poctivé budovatele a vlastence naší země. Žádá, aby budovatelé milovali svůj lid a věřili v jeho tvůrčí síly — jako Lenin a Stalin, aby po příkladu Lenina a Stalina byli nesmiřitelní k nepřátelům vnějším i vnitřním, aby pracovali věcně, houževnatě a důsledně a konečně, aby si zvykli nevypínat se při úspěších a neřňukat při obtížích.

Slova, která tu Klement Gottwald pronesl, ačkoli se vztahují k jakékoli práci a ke všem životním projevům občanů našeho státu, se přitom obracejí zcela naléhavě a jednoznačně ke kulturní tvorbě, ať umělecké, ať vědecké: lidovost, boj proti kosmopolitismu, systematická a do konce důsledná tvořivá práce, skromnost a houževnatost jsou vlastnosti, kterých potřebuje stejně nezbytně umělec jako učenec. Je tak podtržena velkolepá jednota veškeré tvořivé práce.

*

Klement Gottwald ukazuje cestu kultuře i tehdy, když míří k nejobecnějším otázkám politickým. A zase i naopak, kdykoli se Klement Gottwald obrací ke kultuře a k jejím pracovníkům, má na mysli všechny projevy společenského života. Kultura je mu zbraní v boji proti útlaku, je mu pomocníkem v socialistickém budování. V tom vidí její určení nejvlastnější, bez jehož pochopení nelze vniknout ani do vnitřních problémů kultury samé. Pochopit na př. Smetanovu hudbu jako umění, znamená pochopit její působení v dnešním našem životě, jak nás k tomu vedl soudruh Gottwald:

»Slavněji než kdy jindy zní nám dnes Libuše a Má vlast. Radostněji než kdy jindy zní Prodaná nevěsta a Hubička. Je to proto, že Smetana jako žádný jiný náš umělec vyslovil naše národní pokrokové ideály a tužby, tedy ty ideály a tužby, jež dnes v našem novém lidovém řádu činíme skutkem. Smetanova hudba zní tak v souzvuku s naším dnešním národním snažením, plní nás důvěrou v naše síly a je nám povzbuzením k další práci a zápasu. Soudím proto, že zdar Smetanovy pětiletky není jen věcí našich hudebníků, ale celého národa« Smetanova hudba zní tedy jako umělecké dílo dnes nově ne proto, že by se — jak říkala buržoasní věda o umění — bylo změnilo umělecké cítění, ale proto, že dnes »v novém lidovém řádu činíme skutkem« ideály a tužby, jež v ní došly vyjádření při jejím vzniku.

Když dává Klement Gottwald podnět k jiráskovské akci, hodnotí Jiráska vysoko pro jeho působení na národní život: »A právě proto se hlásíme k Jiráskovi, proto je nám blízký — a bližší než staré společnosti kapitalistické — že on ve svém díle mistrně vystihl, které to naše tradice vedou vpřed, k svobodě a rozkvětu národa. Jeho dílo učí nás tedy správnému pohledu na naši minulost, posiluje naše národní sebevědomí a plní nás dějinným optimismem a vírou v tvořivé síly lidu.« Ani jiráskovská akce se Klementu Gottwaldovi daleko nejeví jen jako záleži-

do minulosti 1

tost samotné literatury; praví o ní: »Tato akce by se měla státi počátkem velkého, kritického přehodnocení našich tradic a odkazu naší kultury.« — A má při těchto slovech na mysli celou politickou přítomnost národa.

Klement Gottwald ovšem dobře ví a učí nás, že kultuře připadla v dějinách našeho národa zvlášť důležitá role: »Všechno naše národní a pokrokové úsilí je úzce spjato s vývojem kultury, ba u málokterého národa hrála kultura v jeho životě tak velikou roli, jako u národů našich.« (Sjezd národní kultury, str. 158.) A žádá, aby se naše kultura stala schopnou vyvinout úsilí stejně velké při socialistickém budování: »Nejde jen o to, zpřístupnit kulturu již vytvořenou. Náš lid potřebuje i novou kulturu dneška, žijící dneškem a pomáhající dnešku. Potřebuje kulturu — vědu, literaturu, divadlo, film, hudbu, prodchnuté naší vírou ve šťastnou budoucnost země, posilující nás v práci i zápasu a ukazující nám cestu vpřed. Potřebuje kulturu — nebojím se užít toho slova — srozumitelnou a přístupnou, a proto mu blízkou a drahou... A tohle je, myslím, cesta nejčestnější účasti naší kultury a umění v budování nové společnosti a ve výchově nového člověka. To je cesta důstojná našich národních tradic, cesta k novému rokvětu a slávě naší kultury: Jít touto cestou znamená získat si srdce a vděk národa.«

Nikdy dosud nebyl české kultuře přisouzen větší úkol v národním životě a nikdy ji nebyla zřetelněji ukázána cesta k plnění odpovědného společenského poslání, než se stalo těmito slovy. Je v nich obsažen i dnešní náš poměr ke kulturnímu dědictví i přítomný úkol národní kultury; je v nich vystižena osobitost našeho kulturního vývoje, daná postavením kultury v našem národním životě jako spolutvůrkyně nové slavné éry českého a slovenského národa. Je v nich podán výčet vlastností, které charakterisovaly, co v minulosti naší národní kultury bylo největšího, a které jsou závazkem i pro kulturu dnešní. Jsou to: lidovost, optimismus, pokrokovost, srozumitelnost, aktivní účast v zápase za lepší budoucnost. Základní problém českého kulturního vývoje je tu shrnut v několika málo větách, ne schematicky, ale jako živá, bojovná a přitom vědecky přesná výzva.

Je zejména třeba vyslechnout tuto výzvu a důsledně se jí řídit zvláště dnes, kdy vedeme v zájmu světového míru a lepší budoucnosti lidstva boj za hluboké vlastenectví kultury a proti všem projevům kosmopolitismu.

Klement Gottwald mohl podniknout tuto velkolepou synthesu, ukázat jedním gestem i smysl dosavadního českého kulturního vývoje i jeho cestu do budoucna právě proto, že dovedl dohlédnout šíře a hlouběji, než může jen učenec nebo literární kritik: opíraje se o učení marxismu-leninismu, zobecnil svými slovy svou velkou politickou zkušenost, boj české dělnické třídy za vítězství proti utiskovatelům i všechno její budovatelské úsilí.

Nesmíme ovšem zapomenout i na vynikající osobní předpoklady, které umožnily Klementu Gottwaldovi tak hluboko proniknout do české kulturní problematiky. Je známo, že Gottwald četl velmi pilně už v dětství a že jeho vášnivé zaujetí pro četbu nikdy neumdlelo. Dovolává-li se Gottwald ve svých projevech klasiků českého písemnictví, není to nikdy formální citování jmen — každé z nich má pro Gottwalda konkretní a bohatý obsah. Gottwald znal „klasiky české opravdu do hloubky, znal a promyslil i procítil. Při zahájení jiráskovské akce řekl o tom:

»Největší posilou v mládí, které jsem prožíval na sklonku bojů proti rakušáctví a klerikalismu, byla mi četba Jiráskových spisů.« A v dopise účastníkům slavnostního večera k stému výročí narození Aloise Jiráska uvádí dílo Jiráskovo ve vztah s nejaktuálnější současností a vyzývá: »Starejme se proto nadále, aby náš lid čerpal z velikého a krásného Jiráskova díla sílu, odvahu a bojovnost ve své práci na výstavbě socialismu v naší vlasti i ve světovém zápasu za udržení míru, který vede naše husitská země po boku všech pokrokových sil světa a pod vedením velikého Sovětského svazu.«

Tak zobecňuje i svou vlastní zkušenost, své vlastní hluboké prožití díla Jiráskova i význam tohoto prožití Jiráska pro vlastní politickou práci.

A právě jen tak lze vysvětlit, jak je možné, že Klement Gottwald dovedl podat v témže dopise několika málo slovy velkolepý synthetický obraz setkání kulturního dědictví s naší politickou přítomností, když v něm napsal o Jiráskovi: »Jiráskovo dílo zní dnes mocným hlasem pro svobodu a nezávislost naší země, pro budování lepšího života našeho lidu, pro světový mír a bratrské soužití národů a zní neméně mocně proti všem nepřátelům naší vlasti a naší pokojné výstavby, proti podněcovatelům nových křižáckých válek i proti domácím pánským zrádcům, kteří by chtěli v cizích službách opět zatopit krví naši zemi a nastolit v ní vládu nového temna.«

*

Svým vztahem ke kultuře je Klement Gottwald důstojným žákem Lenina a Stalina a podobá se jim také ostatním velikým politickým vůdcům sovětského lidu. Také jemu je kultura nikoli zátiším, ale součástí dějiště politické práce; také on chce kulturu takovou, která by pomáhala vytvářet nového člověka. A proto usiluje nejdříve o výchovu těch, kdo kulturu vytvářejí.

Víme, jak lhostejný byl poměr buržoasních politiků k inteligenci a zejména k tvořivým kulturním pracovníkům, jak se buržoasie a její političtí představitelé obraceli ke kulturním pracovníkům s jediným přáním: aby sloužili jejich třídním zájmům nebo aspoň aby jim nepřekáželi. Naproti tomu projevy Klementa Gottwalda — presidenta republiky, věnované kultuře a kulturním pracovníkům, podávají hluboce promyšlený a soustavný obraz kulturního pracovníka — spolupracovníka na budování socialismu, a ukazují tak každému kulturnímu pracovníku cestu k sebevýchově.

Co žádá na kulturních pracovnících Klement Gottwald? Kam je vede?

První a nejzávažnější požadavek, se kterým se na ně obrací, je takový: nevytvářejte zvláštní kastu; jen tehdy jste s národem, jdete-li s lidem, pokládáte-li za svou věc socialismu a demokracie. »Právě o poměru inteligence k lidu a k národu platí — praví Klement Gottwald v dopise k veřejnému projevu inteligence v Lucerně dne 27. února 1947 — „Opustíš-li mne, nezahynu. Opustíš-li mne, zahyneš!“.« Poměr mezi kulturními pracovníky a lidem nespatřuje Gottwald ovšem v pouhém přihlášení se inteligence k pracujícím. Kulturní pracovníci mají k lidu povinnost mnohem větší a krásnější: »Tak jako naše kultura v minulosti byla mluvčím a povzbuzovatelem lidu v zápasu o národní a sociální svobodu, tak má být dnes naše kultura mluvčím a povzbuzovatelem lidu v zápasu o šťastný a blahobytný život v naší vlasti.«

(Dokončení na 4. str.)

RUDÉ PRÁVO • V neděli 19. dubna 1953 3

DOBRÁ ADRESA

Klement Gottwald – učitel naší kultury

(Dokončení se strany 3.)

Přitom upozorňuje Klement Gottwald výslovně a nejednou, že dnešní úloha inteligence je přímým pokračováním práce našich buditelů: »Naše inteligence v naprosté většině správně volila cestu... po boku lidu. Učinila tak v duchu lidových a pokrokových tradic naší národní kultury.« Když při sedmdesátých narozeninách Zd. Nejedlého napsal Klement Gottwald článek do sborníku, vydaného k té příležitosti, ukázal v něm na velkém příkladě Zd. Nejedlého, jak přirozená a nutná je pro každého poctivého kulturního pracovníka cesta, spojující lidovost a vlastenectví se socialismem. Učinil to slovy dnes již historickými: »Zdeněk Nejedlý nepřešel do tábora dělnické třídy, na posice socialismu, **ačkoliv** miloval Jiráska a Smetanu, **ačkoliv** byl strážcem národních tradic a naší kultury, nýbrž **právě proto**, že miloval Jiráska, Smetanu, Němcovou a střežil odkaz naší minulosti, **proto**, že hluboce pochopil smysl a logiku našich dějin, **proto**, že pochopil, že dělnická třída a pracující lid jsou novou vůdčí silou národa a uchovatelem i rozmnožovatelem toho nejlepšího, co kdy národ vytvořil.«

Z úkolu jít s lidem vyplývá však pro inteligenci závazek další: rozvinout co nejbohatěji a nejintensivněji své tvořivé schopnosti. Pod drtivým nárazem této velké Gottwaldovy koncepce hrouti se theorie malého národa, kterou si vymyslila rozkládající se buržoasie, aby zmátla české národní vědomí, a zejména právě vědomí kulturních pracovníků, theorie, která vyvolávala falešný pocit bezmoci a méněcennosti. Inteligence stojí pojednou před obrovskými úkoly: »Spolu se vším naším lidem otvírají se tak i před naší inteligencí perspektivy velkého rozmachu a přímo bouřlivé tvůrčí práce. Ano, naše lidová demokracie, chce-li jít co nejrychleji vpřed, potřebuje mnoho talentů a znalostí, mnoho nových, smělých myšlenek a vynálezů pro rozvoj našeho hospodářství, pro zlepšení naší administrativy, pro rozkvět našeho školství, vědy, umění.«

Ještě jiným poutem než domnělou méněcenností však buržoasie svázala ruce inteligence; je jím nevíra v pravdu, v jedinou, zkoumáním prokazatelnou pravdu o každé věci. A opět právě u nás byla — ve spojení s pocitem malosti — nevíra v pravdu rozšířena v podobě eklekticismu snad ještě více než jindy. Klement Gottwald, který sám veškerou svou prací tvořivě rozvíjel učení marxismu-leninismu, věděl, že jenom toto učení může pomoci člověku nacházet jedinou pravdu a že jen v něm mohou kulturní pracovníci najít pevný základ pro svou práci a východisko pro svou tvorbu, stejně jako dělnická třída v něm našla kompas na cestě k socialismu. Proto ve svých projevech opětovně zdůrazňoval nutnost, aby i každý kulturní pracovník jakéhokoli oboru si hluboce osvojil marxisticko-leninskou vědu, učení všech učení a umění všech umění.

Takové jsou tedy vlastnosti, které Klement Gottwald žádal od českého kulturního pracovníka.

*

Nebyl to jen ideální obraz, jejž Klement Gottwald svými projevy o inteligenci rýsoval. Jako státník a president republiky učinil vše, aby kulturním pracovníkům cestu do budoucnosti skutečně otevřel: krok za krokem rozvíjela pod jeho vedením československá lidově demokratická republika pracovní možnosti a tvůrčí svobodu kulturních pracovníků a hospodářský i společenský vývoj našeho státu dovádí kulturní pracovníky ke stále těsnějšímu sepětí s lidem; stále účinněji se pracující inteligence po boku dělnictva a rolnictva stává hospodářem ve své vlasti.

Rozvíjí se spolupráce techniků s dělníky na závodech, vědců a umělců s dělníky i rolníky; rostou řady nové inteligence, vzešlé z dělnické třídy a jí věrné, po jaké volal Klement Gottwald ve svém projevu na IX. sjezdu strany: »Zkušenost nás učí, že pro budování socialismu si musí pracující lid vytvořit a vychovat vlastní inteligenci, pocházející z jeho středu a s ním třídně a ideologicky spjatou. Budeme proto dále rozšiřovat síť škol a kursů, v nichž se schopní a nadaní dělničtí a rolničtí synové a dcery budou urychleně školit, aby mohli zaujmout odpovědná místa.«

Aspirantura, zřízení, sloužící k výchově vědeckých pracovníků, počíná po vzoru sovětském dodávat československé vědě pracovníky již plně vychované učením marxismu-leninismu. A to všechno dálo se pod vedením Klementa Gottwalda, z jeho přímého podnětu i za jeho přímé účasti jako součást vytváření nového, socialistického člověka.

Zároveň s převýchovou kulturních pracovníků dbal ovšem Klement Gottwald i o přebudování samotné kulturní tvorby. Věděl dobře, že kulturní tvorba se nemůže přerodit přes noc, že je třeba složitého procesu, kterého se musí účastnit nejenom ti, kdo kulturu vytvářejí, ale především i ti, pro koho je určena, totiž masy. Skloněn nad procesem kulturního přerodu, sleduje jej Klement Gottwald pečlivě, řídí jeho směr a pomáhá jeho rozvoji.

Poslyšme jen jeho vlastní slova o tom, vzatá z dopisu, poslaného I. sjezdu československých spisovatelů, z roku 1949: »Máme již zřejmě jisté počátky (nového umění, J. M.) i tu se již rozběhly první praménky. Ale potřebujeme celý mohutný proud, celý bouřlivý příval nového, ideově bojovného zapalujícího umění. Náš lid přímo žízní po takovém umění, které by mohl zvát svým. Je to veliký úspěch naší lidové demokracie. Vždyť jsme sotva započali se seriosním uskutečňováním hesla: „Umění patří lidu“, a již na všech stranách vidíme, jak mocná se touha po umění probouzí v našem lidu... Soudruzi spisovatelé, co lepšího si můžete přát? Co lepšího, než mnohatisícového vnímavého a vděčného čtenáře? Ne, takového čtenáře nelze ignorovat, k němu nelze být chladným!«

DOBRÁ ADRESA

Nuže, jaké vlastnosti má mít kultura, vzcházející z takové spolupráce kulturních pracovníků s těmi, komu jejich práce platí, pro koho jsou určeny její výsledky? Již v předchozím citátu jsou některé z těchto rysů vyjmenovány: je v něm zejména řeč o umění ideově bojovném a zapalujícím. Doplňme tento výrok několika výroky jinými.

V dopise, který poslal I. sjezdu československých spisovatelů, zdůrazňuje Klement Gottwald, že »umění, chladné k zájmům lidu a národa nebo se přímo od nich pohrdavě odvracející, umění uzavřené do sebe, prostě tak zvané čisté umění všech odstínů a odrůd pozbylo v naší společnosti posledního, byť jen zdání pokrokovosti a stalo se... hlavní brzdou dalšího pokrokového rozvoje čs. literatury«. Těmito a dalšími slovy svého dopisu, která platí nejen umění, nýbrž kulturní tvorbě veškeré, ukázal soudruh Gottwald československé kultuře k základním rysům socialistického realismu a k potřebě neumdlévajícího boje se zbytky nepřátelské buržoasní ideologie.

Projev k zástupcům vysokých škol z roku 1948 obsahuje tato památná slova: »Lidový stát potřebuje vědu a kulturu nikoli chudší a jednostrannější než dosud, nýbrž naopak ještě bohatější, ještě košatější, ještě mnohostrannější než dosud. A má-li se věda a kultura takto rozvíjet, je samozřejmé, že potřebuje volnost bádání, svobodu experimentu, že potřebuje, řekl bych, nikoli svázané ruce, ale křídla.«

V dopise k slavnostnímu zahájení činnosti Československé akademie věd pak napsal, že nikoli vědu pro vědu, nikoli věda vznášející se nad zemí, nýbrž věda spjatá se životem a potřebami společnosti, věda pomáhající nám v ovládnutí přírody a otvírající nové obzory našemu hospodářství a kultuře — to je naše přání, naše potřeba, náš požadavek.

Velkolepý je úkol, jejž Klement Gottwald české kultuře dává, vyčerpávající je souhrn jejích základních rysů, jejž podává, a velikou pomocí dalšímu rozvoji naší kultury může a musí se stát tvořivé rozvíjení tohoto Gottwaldova pojetí úkolů naší kultury na cestě k socialismu.

Kulturu lidovou, z lidu vycházející a k lidu se obracející, kulturu bojovnou a zapalující, žijící dneškem a pomáhající dnešku, spjatou s praxí, kulturu srozumitelnou a přístupnou, přitom však bohatou a mnohostrannou — tak si představuje a takovou chce mít Klement Gottwald kulturu, která by byla důstojná období budování socialismu. Je si vědom toho, že mnohé z těchto vlastností patří k dávným vlastnostem pokrokové české kultury. Váží si hluboce kulturního dědictví, avšak ví také, že jeho síla nestačí sama o sobě a že jen učíce se zároveň z obrovské pokladnice kultury Sovětského svazu, ze sovětských zkušeností, budeme moci učinit z naší kultury kulturu vpravdě socialistickou.

*

Klement Gottwald neukázal však jen cestu kultuře jako celku, ale vytyčil i zcela konkrétní úkoly jednotlivých jejích odvětví. Při mnoha příležitostech, jako na př. při zahájení Smetanovy pětiletky, při zahájení jiráskovské akce, při šestistém výročí založení Karlovy university, při zahájení činnosti Československé akademie věd, při výročích jednotlivých velkých zjevů naší kulturní minulosti, při jmenování národních umělců, při životních výročích umělců a vědců i při mnohých dalších příležitostech promluvil Klement Gottwald ke konkrétním životním otázkám nejrůznějších oborů kultury.

Tak na př. při zahájení činnosti Československé akademie věd vyslovil požadavek: »... nikoli věda pro vědu, nikoli věda vznášející se nad zemí, nýbrž věda spjatá se životem a potřebami společnosti, věda pomáhající nám v ovládnutí přírody a otvírající nové obzory našemu hospodářství a kultuře«. Akademii samé pak vytyčil úkol »mít své místo ne někde na periferii našeho života, nýbrž v samém jeho středu« a »stát se skutečně ohniskem všeho vědeckého bádání u nás, ohniskem hospodářského, technického a kulturního pokroku.« Ještě i v závěrečné větě svého dopisu pak upozornil soudruh Gottwald mladou Akademii, že její práce musí vyrůstat ze dvou kořenů: z pokrokové minulosti naší vědy i ze vzoru slavné Akademie věd Sovětského svazu. Dopis obsahuje tak řadu velmi konkrétních směrnic pro vědeckou práci.

Leč nejen různým odvětvím vědy, nýbrž i umění odhalil Klement Gottwald cestu k přerodu. Ukázal ji především svými výroky o kulturním dědictví. Bývalo zvykem buržoasní vědy a kritiky pohlížet na umělecká díla minulosti především, ne-li výlučně, se stanoviska jejich estetické hodnoty. Pro Klementa Gottwalda, moudrého vůdce a státníka, jenž s láskou sledoval a řídil rozvoj československého lidu, bylo umění především zbraní v boji za budoucnost a pomocníkem při výchově nového člověka, i když ovšem nikdy nepřehlížel, nýbrž naopak vyzdvihoval uměleckou stránku děl a umělcovu osobitost, jak tomu nasvědčují jeho projevy ke jmenování národních umělců a životních výročí našich umělců.

Věda a umění však nejsou daleko jediné oblasti kulturního života, do kterých Klement Gottwald tvořivě zasáhl: svými projevy k novinářům dal pevný základ rozvoji nového novinářství, svými projevy k učitelům a žactvu všech druhů škol narýsoval v mohutném obryse cestu k výchově nového člověka.

*

Obrovský přínos Klementa Gottwalda k nebývalému rozvoji naší kultury je svědectvím velikosti Gottwalda člověka, státníka i myslitele; jsou však zároveň i projevem hlubokého sepětí Klementa Gottwalda s československým lidem, s československou dělnickou třídou, z které vzešel, kterou vedl k vítězství v boji za uskutečnění a vybudování socialismu a jejímž představitelem i mluvčím byl.

Proto českoslovenští kulturní pracovníci přijímali vždy slova soudruha Klementa Gottwalda s nezměrnou láskou a vděčností a s uvědomělou snahou postihnout jejich nejvlastnější smysl a řídit se jimi, a dnes slibují ještě usilovněji plnit veliký odkaz Klementa Gottwalda naší kultuře.

Proto také je cesta, kterou Klement Gottwald československé kultuře ukázal, trvalá pro všechnu budoucnost: je to cesta, jejímž konečným cílem je komunismus, cesta jasně ozářená světlem učení Marxe, Engelse, Lenina, Stalina. Kapitola »Gottwald a kultura« se neuzavřela smrtí Klementa Gottwalda. Důsledky Gottwaldova obrovského tvůrčího přínosu do české kultury jsou již dnes a stanou se navždy předznamenáním veškeré budoucnosti československé kultury.

Leni

Ivo Fencl
Felix Holzmann a jeho dialogy

Felix Holzmann

Psal si je sám a dlouho, pečlivě je zkoušel. I dík televizním záznamům zůstává ten muž s námi; nebo přinejmenším s těmi, kteří se navzdory realitě světa občas pokoušejí zasmát.

1. Z čeho byl klíček, který pan Holzmann prý jednou ztratil?

a) z aluminia

b) z hliníku

c) z cukrkandlu

2. Co prováděl hrdina Holzmannovy scénky?

a) krájel tři dny staré housky

b) kráčel tři dni k světlým zítřkům

c) balil v kopřivách papír, anžto byl balič

3. Kterou adresu prozradil Felix Holzmann v monologu Akvárium?

a) ulice pana Carbocha, Kardašova Řečice

b) hrobka rodiny Knapových, Olšanské hřbitovy

c) Mrázova 28, Litoměřice

4. Hrdina jedné Felixovy scénky sice brečí dobře, ale...

a) mohl by ještě lépe

b) na cizím hrobě

c) z hlediska vyššího principu mravního přece jen blbě

5. Známý Holzmannův dialog se zove

a) Potkali se u Kolína

b) Tam u Královýho Hradce

c) Ukulele

6. V Holzmannových scénkách postupně zemřeli

a) Závin i Štrůdl

b) Dr. Votočka i pan Prokouk

c) Jouda i Joudová

7. Pán z dialogu Alibi se jmenoval

a) Štumprle

b) Štamprle

c) Šúviks

8. Vedle Budína, Brudera, Šimka, Maurera či Lipského s Felixem vystoupili

a) Buster Keaton

b) Jarda Štercl

c) Karel Gott

9. V *Šachové koncovce* (1974) hrál s Holzmannem

a) Garry Kasparov

b) Milan Neděla

c) Bobby Fischer

10. Iva Janžurová mu prodávala lístky na film

a) Včera, dnes a zítra

b) Starý je dobře, ale dítě mám nemocný

c) V sobotu večer a v neděli ráno

Řešení:

Jeden až tři body: Bohužel postrádáte smysl pro humor.

Čtyři až sedm bodů: Disponujete patrně slabostí pro jiný typ humoru.

Osm až deset bodů: Jste nový Felix H.!

Správné odpovědi (za každou si připište bod):
1a, b), 2a), 3c), 4b), 5c), 6c), 7a), 8c), 9b), 10a, c)

Leníno

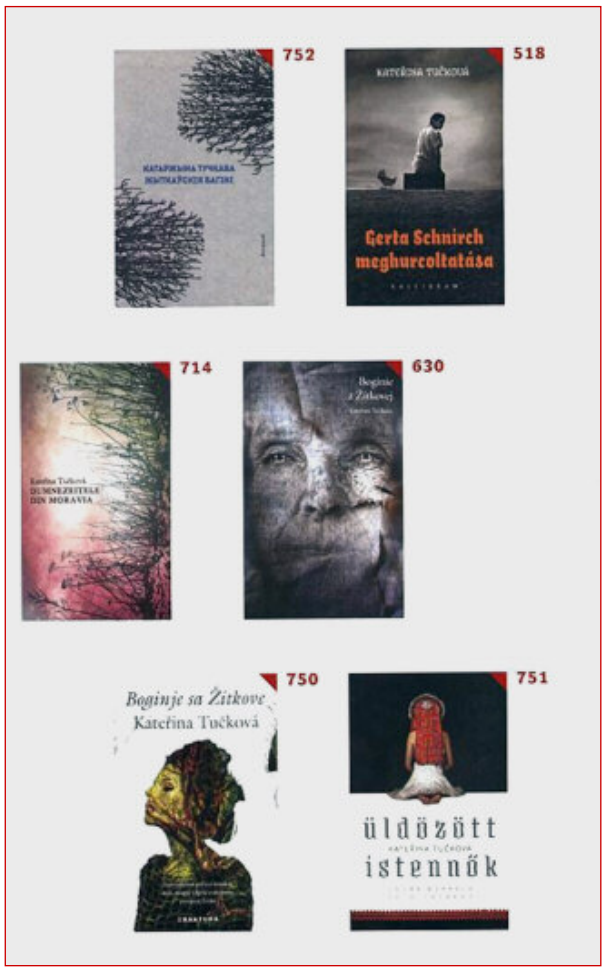
Česká literatura na první pohled

Vždycky když jdu po Madridu, Vídni nebo Varšavě, koukám do knihkupeckých výkladů (no, moc jich není a do obchodních lidojemů mě nohy nedonesou) a hledám tam knihy českých autorů. Daleko více než to, kdo je překládán, mě zajímá a baví, jakou to má obálku, jak se místní grafici poprali s představami redaktorů (že by knihu četli, o tom bych pochyboval). Někdy je to fakt úlet, někdy je to mnohem lepší než původní české vydání…

Ministerstvo kultury České republiky vydalo publikaci *Česká literatura v překladu 1998–2016*. Od roku 1998 i Česká republika podporuje české překlady v zahraničí a teď tedy byl vydán počet, jaký je stav po cca osmi letech. Podle bibliografie „podpořených“ překladů jich vyšlo celkem 760 (k 15. 8. 2016), obálky části z nich jsou v publikaci reprodukovány. A jsou doplněny krátkými reflexemi překladatelů z češtiny, je tu třeba Christina Frankenberg (Německo), Ghias Mousli (Sýrie), Alex Zucker (USA), Kristin Kilsti (Norsko), Renata Kuchar (Chorvatsko), Kees Mercks (Nizozemsko) atd.

Autory vstupních textů jsou ředitel Moravské zemské knihovny v Brně Tomáš Kubíček, pracovník oddělení literatury a kni-

hoven MK ČR Radim Kopáč a spisovatelka a kurátorka Kateřina Tučková.

České literatuře se samozřejmě nejvíce „daří“ v zemích geograficky blízkých, jedničkou je Polsko, ze světových jazyků nejlépe pronikáme do německy mluvících oblastí, naopak na angloamerický trh ročně pronikne cca pět knih.

Překladatelka do bulharštiny, Margarita Kjurkčieva, tvrdí, že snad „v každém díle české literatury je přítomna smrt“. To je zajímavý poznatek o zemi, kde bývalý systém smrt vymazal ze sociálních vztahů a odkopal ji někam za plentu nebo pod postel, aby ji nebylo vidět, protože budovatelé socialismu mohou umírat jen hrdinskou smrtí za Velkou věc, a ne jen tak obyčejně.

Každopádně by stálo za to, kdyby nějací studenti výtvarných škol zpracovali případové studie o grafické podobě určitě knihy (hojně překládané) v různých zemích. Dělají se u nás i ve světě mnohem pitomější projekty…

Pedro Rodriguez

Překladatelka do bulharštiny, Margarita Kjurkčieva, tvrdí, že snad „v každém díle české literatury je přítomna smrt“. To je zajímavý poznatek o zemi, kde bývalý systém smrt vymazal ze sociálních vztahů a odkopal ji někam za plentu nebo pod postel, aby ji nebylo vidět, protože budovatelé socialismu mohou umírat jen hrdinskou smrtí za Velkou věc, a ne jen tak obyčejně.

Román o volbě

Lenik

Krapítek nevinného pohrávání se slovy nikoho nezabije! Rozhodně ani mladou prozaičku Martinu Doležalovou, rodačku z Klášterce nad Ohří a nyní vysokoškolskou učitelku v Praze, autorku právě vydaného psychologického románu Zítřek byl včera. Jde již o její třetí prozaickou publikaci a můžeme v určité nadsázce konstatovat, že roli „zítřka“ v této triádě sehrála autorčina slibná povídková prvotina Kolej Today, zatímco následující románové pásmo Ztracené cesty na útěku domů z nynějšího odstupu představuje cosi jako tvůrčí minulost, to, čemu můžeme říkat „včera“. Nuže, a co „dnešek“, co je spisovatelčina literární současnost a přítomnost? Všechny znaky tohoto svěžího „dneška“ rozpoznáváme v recenzovaném románu, zvláště když v něm Doležalová rozvinula některé typy postav ze své první knihy a tuto osvědčenou a přesvědčivou povahokresbu zčásti spojila s metodou vypravěčské mozaiky z její druhé prózy.

Rezultátem daného kreativního úsilí se stal, jak již bylo naznačeno, na jedné straně poněkud efektní či s efekty manipulující, na straně druhé k poznání alespoň některých záhad našeho vědomí směřující psychologický příběh. Vyzdvihněme, že ho pokládáme za esteticky již zralejší než dříve vydané knížky, v nichž se nadání kloubilo či nekloubilo s nezkušeností. A „nezralá“ místa, které v této próze nalezneme na první ohledání, arciže bez prostřednictví jakékoli lucerničky? Stačilo je škrtnout redakčním ruky mávnutím, snadná by tu byla rada a ještě snadnější pomoc, leč citlivější literární redakce se v Paper Jam nedá valně předpokládat. Ani tento knižní titul žádného redaktora nemá nebo ho aspoň v tiráži neuvádí. Vadí? Vadí, evidentně vadí, leč těžiště daného vyprávění je v něčem jiném a závažnějším. Spějme proto v analytickém zkoumání raději k němu.

Než ale přivábený čtenář (ještě tací jsou, bývají a snad i budou) začne louskat jednu stránku románu Martiny Doležalové za druhou, nelze vyloučit, že si zvídavě nebo zvědavě přečte rovněž text na záložce či jakousi dějovou anonci: není dosti zřejmé, jak to nazvat. Má na to právo a kdo by mu to (jistěže i čtenářkám čili kdo by jim to) měl za zlé? Literárněkritický interpret však musí neprodleně zapomenout všechno všeličko, co se na této záložce o knize dočetl či přesněji řečeno potřeboval by se soustředit především na to, co se v ní nedočetl. Ale ano, děj knihy se vskutku odehrává o letních prázdninách roku 2013 v jihofrancouzské Provence a v klubku nejrůznějších retrospekcí a zejména introspekcí se dějový příběh navrací do minulých životů, které se konaly (stejně jako možná ani nebyly) pokaždé na konci osmdesátých let minulého století a tisíciletí.

Hlavní úlohy v dramatickém předivu daného vyprávění má jednak mladá dvojice z Čech, jednak dva postarší (?) francouzští pánové, kteří se českého páru na první pohled ujímají, jako kdyby jím byli hypnotizováni. Na počet pěti tuto sestavu rozhojňuje další muž, taktéž Francouz, jenž vstupuje do dějové tkáně tu znenadání, tu jako deus ex machina a navíc s aureolou člověka, jenž je guru, prorok, věrozvěst… a především je enigmatický. Pravil-li český klasik, jak je krásné být kadeřavým, nelze si v tomto případě nepovzdechnout: Jak je krásné být enigmatickým! Passons, passons, jděmež dál. Je záhodno připomenout, že v příběhu figurují ještě i další osoby (několik románových statistů velkodušně nepočítejme), které jsou přítomny pouze ve vzpomínkách, o to však bolestněji a řeřavěji. Ztělesňují to-

spřízněnosti

tiž dobro a zejména zlo světa, jedna postava hraje roli poloúchylného kata, kdežto ta druhá jeho nevinnou, ne-li veskrze andělskou oběť. Krutá dějství z minulosti pak co příslovečné Erinye doléhají na nynější životy protagonistů a mohou je tragicky či dokonce natrvalo poznamenat. Proto budiž zapotřebí dospět k poznání, že zítřek snad byl i včera, leč život čili dnešek se děje tady a teď.

Jenže románové vyprávění mladé spisovatelky reflexivně nevypovídá pouze o nadmíru reálných nočních můrách, které zlobně hárají v našem myšlení a mohou ho přetvořit ve zcela neenigmatickou spoušť a vřavu. Kromě tohoto surreálně temperovaného vzpomínkového dramatu totiž autorčina alter ego (?) jménem Tereza prožívá ještě další, neméně osudové drama, které sice promlouvá i v doteku s minulostí, přítomností a budoucností, ale ze všeho nejvíce vypovídá o formování jednoho mladšího člověka a (se zcela vážnou nadsázkou řečeno) především o formování její duše. Rovněž v této souvislosti platí, že interpretačním klíčem ke každému literárnímu vyprávění je schopnost stanovit jeho žánrové kontury. Tudíž se tomu nikterak nelze vyhnout ani v případě prózy Zítřek byl včera, máme-li přijít autorčině líčení a zejména citovým a myšlenkovým peripetiím její hrdinky (jakož i ostatních postav) alespoň do určité míry na kloub.

Následující žánrové určení je či může být dozajista snad i nezvyklé, neboť jen zřídkakdy posuzujeme zacílení autorského záměru na těchto vážkách, nicméně není ani trochu enigmatické. Nuže, třetí prozaická práce Martiny Doležalové představuje pozoruhodnou a dlouho opomíjenou variantu žánru, jenž prožívá v českém písemnictví svou nepojmenovávanou konjunkturu až v nynějších desetiletích: jde o tzv. vývojový román. (Starší termín říká: výchovný román.) Neboli o podobu románového vyprávění, jež má svůj pradávný zárodek v literárním subjektivismu ze sklonku 18. století a jež se nejednou promítlo i do názvů, v nichž se mnohdy přímo psalo o „citové výchově“. Vždyť to, co mladá žena Tereza během putování po jihu Francie prožívá, ať jde o zdání vnější nebo o zdání vnitřní, je jedna dramatická fáze její „citové výchovy“, stejně jako v autorčině podání vnímáme nekřivé zrcadlo jedněch „tovaryšských“ let. Ta „učňovská“ už má protagonistka za sebou, ta mistrovská ve velké vzdálenosti před sebou. Leč na román o letech mistrovských v životaběhu lidského jedince si nakonec netroufl ani Johann Wolfgang svobodný pán Goethe, jeden ze zakladatelů daného žánru.

Příběh jedné „citové výchovy“ se v knize Zítřek byl včera tvořivě uskutečňuje zejména v tom, že – pod egidou minulosti i budoucnosti – je to též vyprávění o vztazích, o tom, co formuje hrdinčinu psychiku, co v daném případě zosobňuje její až přetížené a přecitlivělé vnímání přítomnosti čili sedmibolestného i sedmiradostného „dnešku“. Toto dramatické vyprávění o mezilidských vztazích (zde kráčí zejména o to, jak se projevují a jak mohou ženském vnímání oslovovat různé podoby mužského jednání a myšlení) ovšem představuje pouze dějové a především citové zázemí mnohem obecnějšího problému, jímž je hledání osobnostní identity. V dešifrování své vlastní minulosti-neminulosti, v ujasňování si jednotlivých vztahů-nevztahů, ať již nastanou či nenastanou, ať přetrvají nebo nepřetrvají, se odehrává (nejednou vskutku enigmaticky) příběh hrdinčina sebeuvědomování. Dopátrat se nezaměnitelné, byť proměnlivé osobní identity znamená chtít být sám sebou, zde přát si být sama sebou. Což svědčí o úsilí žít s pocitem spřízněnosti se svou vlastní bytostí.

Hledání této spřízněnosti a posléze i volba jakési vpravdě nejspřízněnější spřízněnosti (nejenom v partnerském vztahu) se posléze stává citovým i myšlenkovým tmelem tohoto „vývojového“ románu. Pokud autorka zastihuje svou protagonistku ve stadiu, kdy je skoro zničehonic „spřízňována volbou“ s dalšími postavami, skutečná volba duchovní a filosofické spřízněnosti se životem se (nejspíše až mnohem později. Snad až tehdy, kdy zítřek bytostně splyne se včerejškem i dneškem.

Vladimír Novotný

Martina Doležalová: Zítřek byl včera. Martin Hodek / Paper Jam, Hradec Králové 2016

Lenin Cirkus

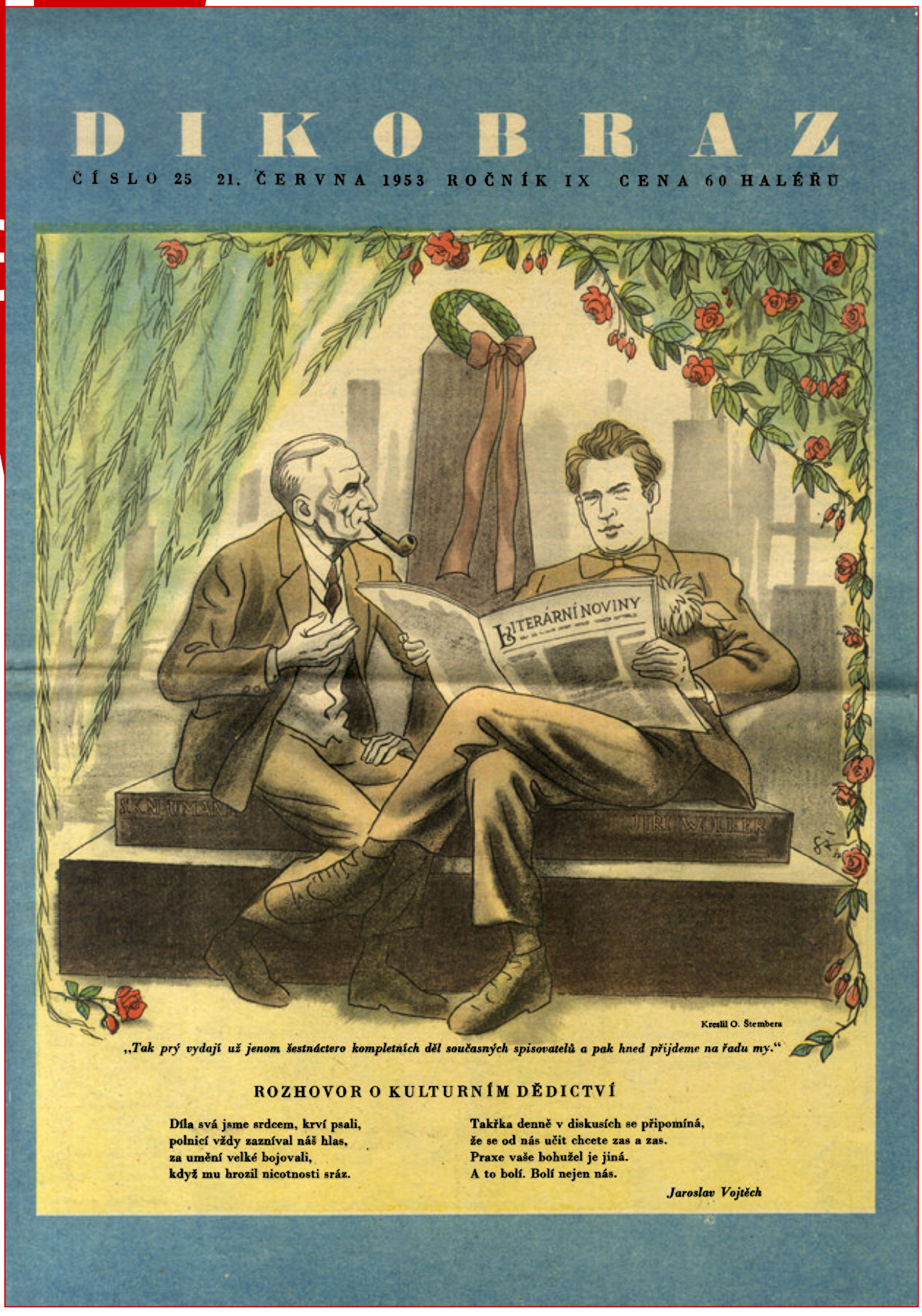
Situaci v této zemi lze docela dobře modelově popsat na případu Národní Cirkus Originál Berousek. S arogantní bezohledností znepříjemňuje svou hlučnou produkcí po celý říjen a listopad život několika stovkám rodin na sídlišti Luka a v přilehlých starých Stodůlkách. Zákon, který by tomu zamezil, zákonodárci jaksi nevydali. Pokud hluk nedosáhne úrovně startujícího letadla, je všechno v mezích zákona. Podotýkám: letadla, startujícího u vás v obývacím pokoji. Ve svobodných volbách zvolené zastupitelstvo MČ Praha 13 jde cirkusákům a vůbec veškerým světským nepokrytě na ruku. Obyvatelé Luk si zahudrují, když se potkají u popelnic, ale jinak drží hubu a krok jako před rokem 1989, kdy jedním šikem se skloněnými hlavami chodili ke komunistickým volbám. Na celém sídlišti jedině naše rodina k volbám nechodila, říkala nám to kdysi volební komise, která k nám přišla až domů s volební urnou a kterou jsme vyprovodili ze dveří. A zase už protestuji a ohrazuji se na Magistrátu atd. pouze já sám. Občanskou společnost se nepodařilo vytvořit a nikdy nepodaří. Čtyřicet let normalizace se podepsalo natrvalo a v současnosti nese své ovoce už v bůhvíkolikáté svobodné a demokratické sklizni.

Michal Šanda

Foto Michal Šanda

Dikobraz

DIKOBRAZ

ČÍSLO 25 21. ČERVNA 1953 ROČNÍK IX CENA 60 HALÉŘŮ

LITERÁRNÍ NOVINY

ŠKVORECKÝ

JIŘÍ WOLKER

Kreslil O. Štembera

„Tak prý vydají už jenom šestnáctero kompletních děl současných spisovatelů a pak hned přijdeme na řadu my."

ROZHOVOR O KULTURNÍM DĚDICTVÍ

Díla svá jsme srdcem, krví psali,
polnicí vždy zaznívalo náš hlas,
za umění velké bojovali,
když mu hrozil nicotnosti sráz.

Takřka denně v diskusích se připomíná,
že se od nás učit chcete zas a zas.
Praxe vaše bohužel je jiná.
A to bolí. Bolí nejen nás.

Jaroslav Vojtěch

Poslechněte — v lidech je strašná síla. Když za něco vezmou, když za něco bojují až do konce, pak na to můžete vzít jed, že se dobrá věc podaří. Tři roky jsme bojovali za mír v Koreji. Nu — a dočkali jsme se. Přinutili jsme k ústupu světovou reakci. Přiměli jsme americké monopolisty, aby složili zbraně.

Veškeré lidstvo se spojilo: na frontě stáli korejští hrdinové a jejich bratři — činští dobrovolníci. A my všichni ostatní tvořili obrovské zázemí. Třeba si to ani docela neuvědomujete, ale i vy máte kus poctivého podílu na tom, že v Koreji bude konečně mír. (Kulaci, darmošrouti a panikáři prominou, ale jich se to netýká!) Každá tuna uhlí nad plán, každá tavba vysoké pece, každý nový soustruh, každé dobré JZD — to byla rána těžkého kalibru do řad nepřátel míru. A my jsme dokázali dávat nové a nové tvrdé údery. Když už jsme u toho: naše peněžní reforma a zavedení jediných cen na volném trhu byla taky jedna z těch dobře mířených ran do řad reakce.

Dočkali jsme se.

V tom Kesonu a pak v Panmundžonu to ovšem bývalo všelijaké: Osmnáct měsíců se jednalo a jednalo, osmnáct měsíců se Yankeeové vykrucovali a pořád to k ničemu nevedlo. Jednou řekli Američané: Tak a tak! — a když se začalo o jejich návrhu jednat, křičeli: Kdepak, tak jsme to nemysleli. Mysleli jsme to tak a tak! A podle toho, co se dělo v Panmundžonu, to vypadalo na newyorské burse. Vypadá situace na příměří? Řach! — a kursy letěly dolů. Byznysmani měli srdce v kalhotách a proklínali generály. Vypadá to na dlouhou válku? Ó, to je něco pro nás! Akcie General Motors a Electric Company a Standard Oil letěly nahoru. Monopolisté si mnuli ruce a žehnali Bílému domu i válce: neboť ona nedá zahynouti nám (t. j. monopolistům) ni budoucím (taky monopolistům). A na ostatních nám nezáleží.

Generálové se točili v Panmundžonu tak, jak na ně tlačili monopolisté. A byl to pořádný tlak. Ale byl tu tlak ještě mocnější, ještě silnější: to byl hlas nás všech, všech mírumilovných lidí světa: Číňanů a Korejců a Rusů a Italů a Brazilců, to byl i hlas prostých Američanů. Před ním ustoupil Churchill a před ním musel kapitulovat i Eisenhower.

Vždyť už ani na americké vojáky v Koreji se nemohli spolehnout. Pořád psali a vzkazovali do vlasti, že se chtějí vrátit, „Halo, boys," volali na své seržanty a generály, „nechme toho tady, pojďme domů!" Jen monopolisté lamentovali: tak prosím, my jim dáváme takové krásné kanony, takové krásné neroplány a takové krásné peníze — a oni koukají, aby byli doma. Copak je tohle nějaký pořádek? Nač ten spěch domů? Inu jo, nevděk světem vládne. To je všechno ta zatracená mírová propaganda . . .

Jak říkám, v lidech je strašná síla. V jejich touze po míru je strašná síla. Ruce do klína ovšem dávat nebudeme, protože Eisenhower si píše s Li Syn-manem, co jako s Koreou dál, protože temné živly budou ponoukat k novým a novým válečným dobrodružstvím, protože ve Vietnamu se ještě vraždí a protože v západním Německu jsou na koni militaristé a revanšisté.

Ale tuhle bitvu jsme slavně vyhráli ve prospěch věci míru.

A je to tak trochu i naše zásluha, co říkáte, soudruzi?

PRODUKTIVITA PRÁCE

ACHILLE GREGOR

Řečník pokračoval: „A proto je nutno snížit absenci, upevnit pracovní disciplinu a zvýšit produktivitu práce!"

„Patřilo by se zvýšit ostražitost a uvrhnout do žaláře Mylady de Winter!" rozvíjel své myšlenky Jan Mádle. „Jestli se d'Artagňan nevzchopí, nechci vidět ty konce!"

„Neboť jen neustálým zvyšováním produktivity práce," pokračoval řečník, „zajistíme vzestup našeho hospodářství a tím i zvýšení naší životní úrovně!"

Ozval se řídký potlesk a schůze byla u konce.

Havíř Jan Mádle vytáhl tlusté kapesní hodinky. „Tři kapitoly za tu dobu bych urazil," zasténal dušeně, „k vraždě vévody z Buckinghamu bych možná přistoupil, kdyby mě nezdržoval neustálým zvyšováním produktivity práce! Aramis je k ničemu, Athos jak by smet, Porthos si jen dává do nosu a nadívá se paštikama a d'Artagňan si vede náměsíčně. To má být hergot Gaskoňče? Místo krve mají v žilách bublaninu, šedá Eminence spřádá intriky a on tady pořáde samou produktivitu práce!"

Havíř Jan Mádle vytáhl kord, pravou nohou učinil výpad, s výkřikem „Za krále — za lásku!" propíchl řečníka, zaplatil pivo a pospíchal domů ke Třem mušketýrům.

Tak to šlo do třicátého května. Do té doby Jan Mádle byl nerad zdržován produktivitou práce. „S povídáním o produktivitě na mě nechoďte!" mával rukou. „Žil jsem bez produktivity, i dál bez ní živ budu. Tady odevzdám práci a tady chci dostat řádnou mzdu. Tak já rozumím disciplině na závodě, jestli to chcete vědět!"

V neděli potom vyměňovali starou měnu za nové koruny.

Havíř Jan Mádle dumal nad tím, co pozbyl. Kvůli kardinálu Richelieu neměl čas zanést to spořitelny. „Porthos se cpal paštikama a já utřu hubu!" meditoval. „Mylady de Winter usekli hlavu a to mně nepomůže. Zkrátili nás oba — ji o hlavu, mě o devět tisícovek. Sakramentskej život!"

Řekl třikrát za sebou „Ach jo!", opustil Alexandra Dumase staršího a zainteresoval se o noviny. Tři mušketýři ustoupili novým cenám telecího, vuřtů, olomouckých tvarůžků a Romadouru.

Jan Mádle popadl tužku a dal se do počítání. Převáděl starou měnu na novou a novou na zboží. Nic nevynechal. Sádlo, máslo, maso, boty, textil, nábytek. Cigarety. Rýži. Dřív za tři stovky kilo, teď za šedesát korun kilo a ještě kilo vepřového bůčku k tomu, dva litry piva navrch a potom ještě 16 partyzánek. „Sakra — vychází to!" liboval si Jan Mádle, který si na matematiku jinak nepotrpěl. Vzal si k ruce noviny s novými cenami zboží a vypočítal, že Porthos, mít jeho mzdu, mohl by si dopřát tři kila játrové paštiky denně. „A musel by mít žaludek jak cejchu," odborně zvážil, „aby to do sebe naládoval!"

Kreslil B. Štěpán

„A já jsem volný jak ten pták . . ."

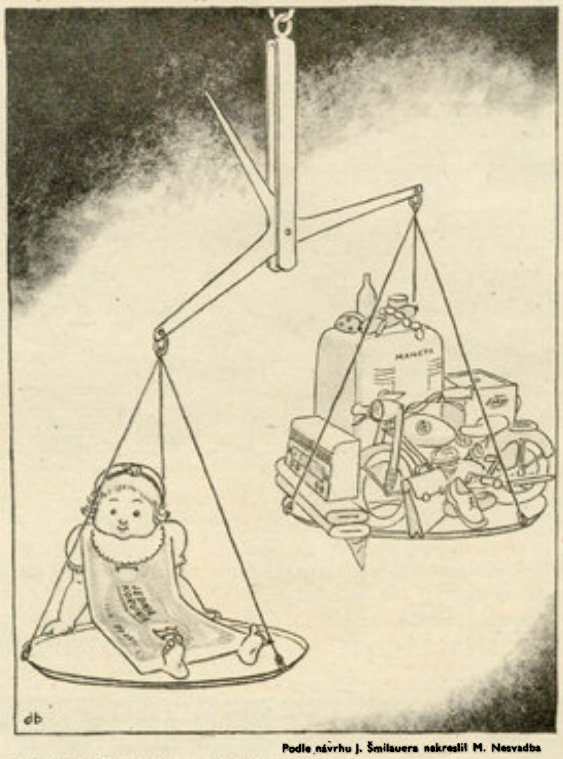
Tu noc šel pozdě spát. Ale nečetl — počítal, dělil a srovnával. Bylo to napínavější než Tři mušketýři s hraběte Monte Christo po dvaceti letech dohromady. V novinách bylo psáno: „Výše příjmů našeho pracujícího lidu bude záviset nyní jen na jeho vlastní vykonané práci." Jan Mádle si to převedl do prosté věty: zvýší-li výkon, víc si koupí.

Týden po tom byla opět schůze.

Řečník pokračoval: „A proto všechno úsilí a iniciativa pracujících musí vést k progresivnímu zvyšování produktivity práce!"

Horník Jan Mádle vytáhl tlusté kapesní hodinky. „Už dost dlouho si pouští rozumy na procházku," usoudil a zdvihl ruku. Všichni se otočili. Jen Mádle odhodlaně vstal a šel k podiu.

„Pořád nám tady soudruh vykládá o produktivitě práce," řekl. „Tak tedy progresivní produktivita pro mě není. Já tomu rozumím takhle: když jdu do rubání s fortelem a řádně zamakám, udělám sto padesát procent normy a vydělám stodvaapadesát korun za směnu. Za první republiky jsem na to musel dělat tejden. Ale málokdo z nás měl štěstí, že dělal tejden — dělal sotva tři dny. Spočítal jsem si, že za měsíc při tom výkonu vydělám tři tisíce tři sta nových korun. Co jsem z toho dřív měl, když jsem podal výkon? Teď když vydělám pětistovku, nakoupím víc, než na volným trhu za půl třetí tisícovky dřívě! Srovnal jsem si, co za svou mzdu dostanu."

Podle návrhu J. Šmilauera nakreslil M. Nesvadba

Přibývej pěkně dál na váze, děvenko!

Jan Mádle vytáhl čtvrtku ušmouraného papíru a rozložil jej.

„Tak tady to je: přes dvě a půl kila másla denně. Nebo sto deset vajec denně. Nebo čtyři kila telecí pečeně každý den."

Mádle se rozhlédl.

„Vy všichni mě znáte a já znám vás. Fáráme už hezkou řádku let spolu. A tak mi řeknete: mohli jsme si za první republiky dopřát čtyři kila telecí pečeně denně?"

Sál se rozhýbal — havíři začali tleskat.

„Má správnou ideologii," smáli se. „Jde na nás s telecí pečení!"

„A co Tři mušketýři, Honzo," ozvalo se. „Ty si už nebudeš půjčovat z knihovny?"

Jan Mádle, který už slézal s podia, se zastavil.

„To dá rozum, že ne," sdělil rozšafně. „Teď zamáknu a koupím si ty kluky domů!"

DOBRÁ ADRESA

Jak se má psát budovatelská povídka

Karel Bradáč

Nu, tak jsem někde četl, že se má jako konat nějaká ta konference Svazu spisovatelů. A já si myslím, že být členem takového Svazu spisovatelů je docela příjemná věc. V pracovním poměru být nikde nemusíš, nikdo na tebe nemá chlupy. Když je hezky, jdeš si na plovárnu, když je ošklivo, jdeš do kavárny. Tak si to alespoň představuji já. Ovšem, sem tam musíš také něco napsat, aby bylo vidět, že jsi spisovatel. Není ani třeba namáhat se s nějakým románem, stačí povídečka do novin nebo do nějakého časopisu. Po letech dáš povídečky dohromady a máš pěkňoučkou sbírečku. „Ajta, podívejme, jak ten spisovatel Jaroslav Kunula reaguje živě na naši současnost," řekne si kulturní veřejnost. „Vždyť je to učiněné zrcadlo doby!" Tak si to alespoň představuji já. A poněvadž bych se hrozně rád do toho Svazu spisovatelů dostal a vím, že to nejde jen tak, chci napsat povídku, jež by mně byla jakousi vstupní branou. Povídka bude samozřejmě budovatelská, vím, co doba požaduje. Napsat takovou povídku není tak těžké, tak si to alespoň představuji já. Ostatně šedivá je všechna theorie, jen košatý strom života ať se zelená. A proto přikročím přímo k povídce samotné, vyhnětené z nejžhavějšího vývařiska dnešního dění. Ať soudí povolaní činitelé.

Za jasného bezmračného odpoledne, kdy nebe bylo zcela bez mráčků a obloha nebyla pokryta ani jedinou šmoužičkou, seděl neuvědomělý, ale krásný a hodný mladík Robert Ďábel v parku na lavičce. Bylo pondělí a nebe bylo bez mráčků. Do parku zaléhal hluk továrních strojů a velebný rachot práce, který by se zdál každému ještě kouzelnější než švitoření ptáčků v parku. Nikoliv však Robertu Ďáblovi, který byl mladík hodný a krásný, ale neuvědomělý. Neboť Robert Ďábel měl být v práci, jsa soustružníkem. Čtenář si jistě už domyslil, že Robert Ďábel zde provozoval absenci. Právě přemýšlel, že by měl provozovat ještě navíc fluktuaci, když si vedle něho sedla překrásná dívka a začala číst „Technické noviny". Robert Ďábel se nekl idně zavrtěl, pohlédl na bezmračné jasné nebe a povídá: „Co je nového v ‚Technických novinách', slečno?" Dívka se na něho podívala dosti odměřeně, nicméně cosi v jeho očích jí upoutalo. „Čtu tady výborný článek o zlepšovatelích. To jsou přece chlapíci, což?" „No, víte, abych vám pravdu řek," odtušil hodný, ale neuvědomělý Robert, „ani bych nemyslil. Kazí jenom druhým výdělky." „No poslyšte," rozhořčila se dívka. „Jak můžete něco takového tvrdit? Nemyslíte vy tak nějak po staru? A nejste vůbec ve vleku reakce?" Robert Ďábel si náhle uvědomil, že skutečně po staru myslí a že ve vleku reakce je. Ale úplně jasné mu to ještě nebylo, neboť tak rychle a snadno se lidé přerozují jenom ve špatných povídkách. Proto pravil s indiferentním přízvukem: „Něco snad na vašich slovech je, ale úplně přesvědčen ještě nejsem." „Pro pána krále," zvolala dívka, „což nechápete, že dnes musí mít pracující člověk zcela jiný poměr k práci než za první republiky? Že i úkoly Revolučního odborového hnutí jsou zcela jiné? A že zlepšovatelé jsou právě jednou z oněch pák, které nás pohánějí rychleji vpřed na naší cestě k lepším zítřkům?"

Robert byl rád, že mu to dívka tak dobře vysvětlila a že mu tak teple lidsky promluvila do duše. Hned cítil, jak mnohé, co mu dříve nebylo jasné, se mu ujasnilo. „To máte tedy pravdu," řekl. „Vidím, že škodím sám sobě, když nic nezlepšuji a ještě provádím absenci. A to jsem ještě přemýšlel o fluktuaci," dodal roztrpčen sám nad sebou. „No, nic si z toho nedělejte," utěšovala ho dívka. „Budete teď pracovat, zlepšovat, soutěžit a můžete i vstoupit do některé z masových organisací."

Pohlédli si do zřítelnic a podali si beze slova ruce. Nebe bylo jasné, bezmračné, nikde ani šmoužička . . .

Neuplynula dlouhá doba a v dílně nemohli Roberta Ďábla ani poznat. Chodil do práce první, nikdy nechyběl, bojoval proti absenci, potíral fluktuaci, vypracoval devět zlepšovacích návrhů, umístil se na prvním místě v socialistickém soutěžení a pracoval hned ve třech masových organisacích. Evženie Grandetová, neboť tak se dívka jmenovala, mu otevřela oči. Sama by na to ovšem nestačila, tak lehký přerod je jenom ve špatných povídkách. Ve skutečném životě je tomu jinak. Na Roberta Ďábla působilo také jeho pracovní prostředí a čtení brožur jako „Valivá ložiska na cestě k šťastné budoucnosti", „Nácvik práce sekáčem" a podobně. Jeho přerod byl bolestný a dlouhý, trval celých čtrnáct dní. Teď už to má však za sebou a těžko byste hledali šťastnějšího člověka nad Roberta Ďábla.

Zbývá ještě dodat, že po určitém čase se stala Evženie Grandetová jeho manželkou a že se nyní jmenuje Evženie Ďáblová. Když přijdou večer domů ze schůzí, ještě dlouho do noci si povídají o orání předradličkou a hudrují na machisty a empiriokriticismus.

Nu tak, povídka je u konce a já doufám, že jsem povolané činitele přesvědčil o svých literárních schopnostech a o tom, že napsat povídku se současnou thematikou není tak těžké. Jen přiložit ucho na tep mas a půl práce je hotovo. Já vím, že ve filmu by mně to nevzali. Tam chtějí víc děje, asi jako je to v tom pěkném filmu „Slovo dělá ženu". Ale jako povídka do novin je to docela dobré, snad až příliš psychologické. Tak si to alespoň představuji já.

Ilustroval J. Malák

SERGEJ MICHALKOV

LEV A MOUCHA

Dotěrné Mouše zdařilo se kdysi
posnídat se Lvem z jedné mísy.
Moucha si břicho nabila,
cos vypila
a chtěla odletět, leč rozmyslila si to
(bylo jí syté stravy zřejmě líto),
zůstala na oběd . . . sedla si na koryto.
Zanedlouho se z lvího paláce
začaly šířit divné sluchy,
(roznášely je tytéž muchy),
že Lev si Mouchu vybral za rádce.
Že pouští pán
prý připoután
svou duší k ní je,
a je-li bez ní chvilku sám
je nervózní a steskem vyje,
nežere prý a zuby cení.
Když vydává se na lov zvěře,
tu vždycky s sebou Mouchu béře.
V tom smyslu vydal nařízení . . .
Je nasnadě, když tato Mucha
tak blízko sedí lvího ucha,
že našeptá mu, co si zamane . . .
Nuž — jak se nebát Mouchy mazané? . . .

A Lev sám ani netuší jak mocná je ta dáma.
Že před ní chvějí se i vlivní hodnostáři,
že ona,
v jeho kanceláři,
lví věci vyřizuje sama.

•

A jaké poslání z té skořápky se klove?
Mám žerty rád, ne němou pohrůžku.
Chtěl jsem, aby mne pochopili lvové
a mouchy dotěrné — vzal jsem si na mušku.

Přeložil Jiří Plachetka

Vladimír Rohlena

POLÉVKA

„Máte hřích, paní," řekl Fra Pastello. „Velký hřích."

Žebračka od svatého Apolináře usmrkla do kousku hadru.

„A Bůh to vidí. Bůh všechno vidí," povídal Fra Pastello.

„Nojo," štkala žebračka.

„Já se tady exponuju, modlím se za vás, až pod nos vám všechno připravím — a vy pak takhle. Bůh to vidí, dcero!"

Žebračka vrtěla hlavou: „Já nejsem žádná hříšná osoba. Já neumím číst, to je to. Nikdo mě neučil číst. A vy nám vždycky kážete: Nevědomost hříchu nečiní. A teď najednou: ‚Máte to hřích, máte hřích . . .' "

Fra Pastello si uhladil suknici a zeptal se: „Milá dcero, dal jsem vám dvě obálky a čtyři průkazy? Dal! Řekl jsem vám — ba přímo označil malým záhybem v rohu oné listiny, kteroužto jste měla vložit do volební urny, abyste tak svou účastí dvojnásob přispěla k poctě a slávě Otce našeho Amen? Učinil jsem tak! Leč co jste učinila vy, nedobrá dcero církve svaté? Zapomněla jste na záhyb, kdoví kterou listinu jste vložila do volební urny . . . Máte hřích! A Bůh to vidí!"

„S tím Pánembohem pomalu," povídala žebračka. „Já se za tou plentou modlila, aby mě jako osvítil a řek — když všechno vidí a všude je — co mám dělat. Řek mi to? Neřek mi to. Pámbu se na mě vykašlal. Pámbu mě vždycky nechá na holičkách, když jde do tuhýho."

„A kdo vám dal polívku, dcero?" úpěl Fra Pastello. „Kdo vám dal odpuštění? Já — a já jsem sluha boží a skrze mne k vám On promlouvá a říká, že máte hřích."

„Vopravdu to tak říká?" ptala se žebračka.

„Vopravdu," přitakal fráter. „A máte stonásob těžký hřích, jestli jste tam dala kandidátku komunistické strany. To by byl docela smrtelný hřích. Bůh to viděl!"

„A to není hřích volit dvakrát?"

„Ne, to není hřích, protože v noci ke mně sestoupil archanděl Gabriel a povídal: Bůh si přeje, aby žebračka od svatého Apolináře šla a volila dvakrát pro jeho větší slávu."

„A to jsem udělala. Jednou tady u nás a jednou za řekou, u svatého Jána. Eště na mě přivozník křičel: ‚S váma se dnes, baby, roztrh pytel! Kam vás čerti nesou? To všechny dete dvakrát volit tu klerikální sebranku'?"

„Ano, jistě, bylo vás více, neboť každému faráři se zjevil archanděl Gabriel, že ano. A co vy jste mu řekla?"

„Já jsem mu řekla, že jo."

„Dcero, převozník se rouhal," pravil vážně Fra Pastello. „Převozník je komunista. A Pán Bůh na nebesích ho viděl a bude ho smažit. Neboť má hřích."

Žebračka od svatého Apolináře chvilku mlčela a dívala se do země. Potom tiše řekla: „A polívku?"

„Jakou polívku?" divil se Fra Pastello.

„Slíbil jste mi přece, když budu dvakrát volit Pánaboha, že si můžu dvakrát přijít pro polívku."

„Pro polívku? Co? Vy? Ke mně?! Ó duše skrznaskrz zkažená!! Zvoře to, nic si nepamatuje, zblbne to — a ještě by chtěla polívku! Sebranka jste, — a Pán Bůh na nebesích vás vidí! Polívku by chtěla!?! (Fra Pastello sípal.) Polívku . . . Po-lív-ku?!? Maří veni! Bože, ty to vidíš a ty to nechás . . . Za co polívku? Ach, otče Gasperi, pak máme něco vyhrát . . ."

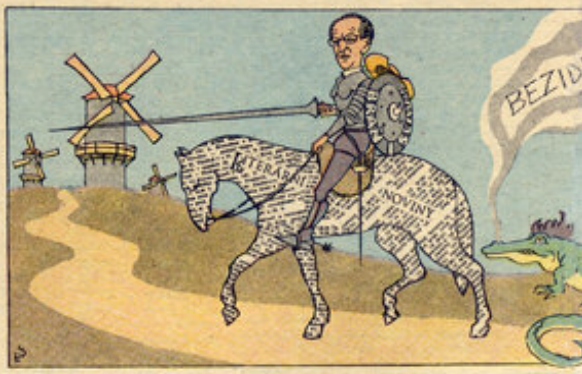
DIKOBRAZ ZDRAVÍ SNĚMO

opět odložené

„Kdepak! Co je žertem – to je čertem."

Kreslil J. Mašek

PROBŮH, TAM NE, ZA VÁMI!!

Kreslil O. Štembera

. . . a najednou vidím: to obrů sta
kolem jak po mezi šlape si ulicemi.
A já, já nadýchnuv, za nimi dorůstám,
až oblaka měkká mě lechtají na ústa,
až nad Prahou stojím tu, věžatě rozkročený . . .

Z „Písně o lásce a nenávisti" St. Neumanna

OSTRÉ PERO

Vojtech Mihálik

Píšem, píšem. Po nadľudskom úsilí
kritiku som splodil. Sú to časy!
Z redakcie mi ju včera vrátili,
pretože s ňou autor nesúhlasí.

KRITIKOVA ZPOVĚĎ

(Glosa k poměrům v naší literární, divadelní, filmové a výtvarné kritice.)

Karel Bradáč

Já v úvodnících píši velká slova,
že kritika být musí silně ideová.
A jenom tehdy dochází mi dech,
když mám to ukázat v konkretních případech.

KRITIK

Vojtech Mihálik

Kritiku románu chcú. Mňa však ničím
nepohnú k tomu. Nenapíšem — žiaľ —
a zo zásadných príčin:
veď ešte nikto o tej knihe nepísal.

KE SJEZDU ČI KONFERENCI VŽDY PŘIPRAVEN!

SEBEKR

Ústřední výbor Svazu čs. spisovatelů dospěl diskusi k závěru, že je třeba konferenci ideově připravit . . .

Sjezd či konferenci – ač vypadá to divně –
připravujem již přes dva roky intensivně.
Připravili jsme vše x-krát s vehemencí

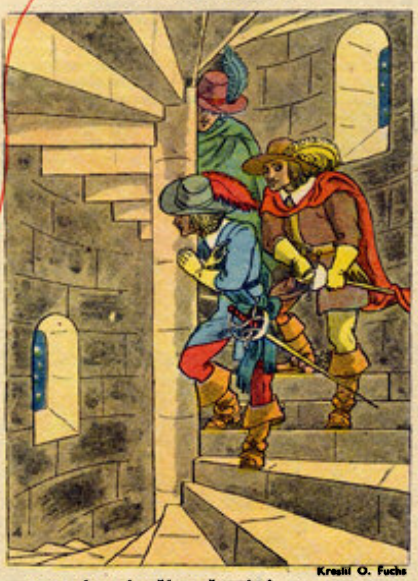
„Tak co tomu říkáš, soudruhu Krokodile?"

★

Ze zasvěcených kruhů se dovídáme, že Svaz československých spisovatelů bude přejmenován na Spolek pro odkládání sjezdů a konferencí.

★

Dikobraz odpovídá všem čtenářům, kteří se ptají na nesplněné závazky spisovatelů, uveřejněné v Lidových novinách koncem roku 1951, že byly patrně myšleny k datu nejbližšího sjezdu či konference.

Kreslil O. Fuchs

SCHOVÁVANÁ TŘÍ MUŠKETÝRŮ NA SCHODECH KARLÍNSKÉHO DIVADLA ANEB JEŠTĚ PO DVACETI LETECH

196

VÁNÍ SPISOVATELŮ!

Kreslil E. Seyček

ŠTIKA

Jan Noha

Každodenně myslím
na kritiku.
Každý rybník
potřebuje štiku.

Křičí z bahna
staří kapři:
Jen ji natři
nebo zapři!

★

Před uzávěrkou listu došla zaručená zpráva, že konference Svazu československých spisovatelů se bude konat dvacátého pátého. Dodatečně bude oznámen měsíc a rok.

Kreslil M. Nesvadba

„O těchhle jsem toho už napsal dost, tak teď zase něco o těchto . . ."

„My už tohle děláme dávno. Na tom se báječně ukazuje poměr spisovatelů ke kritice."

Kreslil B. Štěpán

★

Kreslil J. Žemlička

ITIKA

na zasedání 9. června 1953 po obsáhlé Svazu čs. spisovatelů ještě intensivněji (Literární noviny)

a x-krát odložili bez výčitek svědomí.
Je těžko ideově připravovat konferenci,
když nejsme ideově připraveni my.

Jaroslav Vojtěch

TYP REVOLUČNÝ

(Podľa poľského námetu)

Vojtech Mihálik

Revolučne písať —
mám ja recept krátky —
múza honorárov
nápad
vnukla mi:
po majakovskovsky
za-
la-
mujem
riadky.
(A čitateľ zalamuje rukami.)

* * *

Louisiana se probouzí,
K. F. Sedláček říká.
Kéž se probudí v románech
současná thematika!

Jan Noha

TYP ASPIRANTSKÝ

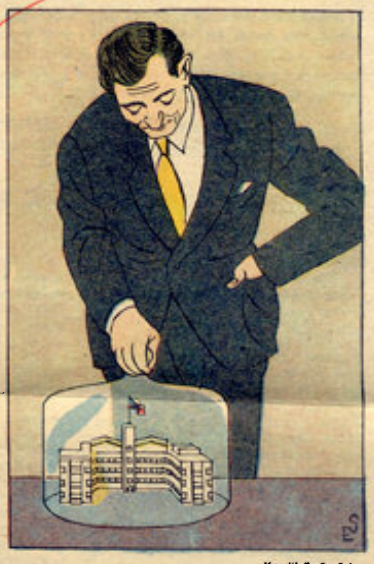
Vojtech Mihálik

Na tri veľkánske strany
životopis už mám napísaný,
víno rezervované.
Štátnikom a bardom, kritikom a znalcom
predvídavo svoju knižku venoval som,
preto, verím, štátnu cenu dostane.
Len mi ešte treba vkusne ohovoriť
všetko, čo ostatní dokázali stvoriť,
než si brúsim jazyk — pri džbáne.

* * *

Sedí kritik na střeše
kouří, ale nekřeše . . .
Povídaly dole baby:
Vždyť to kouří Z. K. Slabý!

Jan Noha

Kreslil E. Seyček

„. . . . je třeba, a to je také první požadavek k našemu thematickému plánu, vyvolat atmosféru, ve které se budou rodit kvalitní současné látky . . ."
(Jiří Sika k thematickému plánu Čs. stát. filmu na r. 1953)

VYTVÁŘÍME ATMOSFÉRU...

POHOV!

Kreslil O. Štembera

VEDOUCÍ TAJEMNÍK

Kreslil O. Štembera

197

Kreslil K. Vaca

Italská klerikální vláda připravila nový reakční volební zákon, podle něhož měla dostat dvě třetiny všech mandátů v parlamentu, kdyby získala přes 50% hlasů. Ke kýženému výsledku ji však nepomohly ani úplatky, ani podvody (volili i chovanci ústavů pro choromysiné), ba ani policejní teror. De Gasperiho klika byla ve volbách poražena.

TAK DLOUHO TO KUCHTIL, AŽ SE MU TO PŘIPÁLILO.

Kreslil L. Haas

Člen volební komise: „Nedá se nic dělat – domnívá se, že je svatá Trojice, má tudíž tři hlasy . . !"

Radovan Krátký SMUTNÝ OSUD KARLA VAŇOUSKA

(V plné úctě připisuji aktivu karikaturistů, který se snad bude konat.)

Můj dobrý přítel Karel Vaňousek je onen šuškal, který již v několika časopisech rozštípal sekerou rozhlasový přijímač.

„Tak to vy jste ten pitomec," oslovuji ho lidé v restauracích, když zdvihnou hlavu od novin, kde bývá zobrazen. „Jak vás lituji, dejte si na můj účet sodovku, ať se vzpamatujete."

„Hele, prohnaný karbaník," povykuje za ním domovnice z domu, kolem něhož můj dobrý přítel často chodí. „Viděla jsem ho tuhle v jedněch novinách. Hrál tam boží požehnání. A to prý je, nestyda, bez vyznání."

„Má poklona, pane Ressl," zdraví ho jeden pán u tramvaje každé ráno. Viděl totiž v jednom časopisu nakreslený pomník vynálezce Ressla. Pomník sice neměl hlavu, protože se do obrázku úmyslně nevešla, zato Ressl vypadal jako můj dobrý přítel, když stojí u tramvaje, opřen o koš na odpadky.

„To je kanon," šeptají si o něm pionýři v ulici. „Škrtí imperialisty. Jeho ruka tuhle v Dikobrazu zrovna po jednom sahala. Fakticky, bylo vidět jen ruku, ale byla to určitě jeho."

Můj přítel Vaňousek je skutečně zajímavá postava. Můžete se s ním často setkat v příbězích ze života v různých časopisech. Někdy tu vystupuje pouze částečně. Bůh Trojjediný vystupující ve třech osobách je proti mému příteli ubohý břídil, neboť částečně vystupuje pouze jako prst boží a boží oko. Znáte na příklad boží uši? Nebo boží nos? Tak vidíte. A Vaňouskovy uši, nohy, nos znáte z jeho kreseb v novinách zcela určitě, a to v daleko větším počtu než bývalo na vratech božích ok s nápisem: Zde hlídá Zajíček.

Můj přítel však není ani konkurent boha Trojjediného, ani padouch či karbaník. Je pouze výtvarník, jenž doprovází svým štětcem nebo perem povídky.

Častokrát jsem ho pozoroval, když tvoří. Otevře si okno, ale ne proto, aby viděl na svět kolem sebe. Má tolik práce, že se nedostane ven, aby se podíval, jak co vypadá. Dýše tedy ozon při tvorbě a je sám sobě modelem. Tvoří tak, že má před sebou zrcadlo a v něm se proměňuje v lichotící prodavače, spící dědečky, slečny kousnuté psem do lýtka a jiné zajímavé postavy. Ba i jeho byt stává se jevištěm těch nejodpornějších výjevů. Vaňousek se tu válí jako absentér na kanapi a jako zběsilý domácí se zde houpe na lustru.

„Takový spisovatel je pěkný rošťák," říkává mi můj dobrý přítel. „Napíše si v povídce jako by nic: Paní fabrikantová se povalovala na pláži jako huriska. Tak vidíš. Mohu já si opatřit hurisku, abych k tomu mohl udělat obrázek — když jsem ženatý? Nemohu. Na studijní cestu za huriskami do mohamedánského ráje se také nemohu vydat, protože na to nemám čas. Kdo ví, kdy si zase nějaký spisovatel vzpomene na hurisky? Některý možná ani neví, co to je. Jsem nucen proměnit se v hurisku sám a prohlédnout se před zrcadlem, anebo tam namaluji svou tchyni. Váží ke sto kilogramům, právě nám poslala fotku."

Jak vidíte, můj dobrý přítel je v podstatě umělecký poctivec.

Ano, jsou malíři, kteří malují v povídkách lidi v průtrži mračen, ač se v povídkách vypravuje, že bylo nepřetržitě sucho a lidé marně čekali, až zaprší. Jiní zapalují fajfky postavám, jež jsou zásadními nekuřáky, nakrucují kadeře výslovným holohlavcům, pro zvýšení výrobnosti umisťují do továrních hal mezi soustruhy mandl — a tak podobně rozveselují čtenáře.

Můj přítel si naopak povídku, kterou má ilustrovat, přečte. Velmi si ho za to vážím. Jestliže příběh jedná o něčem, co nemůže umístit ve svém bytě anebo předvést před zrcadlem, smlouvá.

„Poslechněte," osloví autora, „vy tam píšete: Na řece stál bagr na písek. Nemohl byste tam napsat: Na řece stál parník na Písek?"

(Bagr totiž nezná, ale na parolodi Braník dorazil jednou až do Chuchle.)

„Ale do Písku ještě parníky neplují."

„Pak tedy lituji, ale myslím, že bude typičtější, když namaluji do vašeho příběhu švadlenku, jež se dívá na přesýpací hodiny. Dostanu do toho atmosféru toužení po muži, jenž na řekách bagruje písek."

„Ale vždyť o tom není v povídce ani slova," brání se autor.

„Ale vaše myšlenky budou rozvedeny do větší hloubky. Chápete, co to je tvůrčí práce ilustrátora?"

Osud však nedávno uchystal mému drahému příteli podivné překvapení.

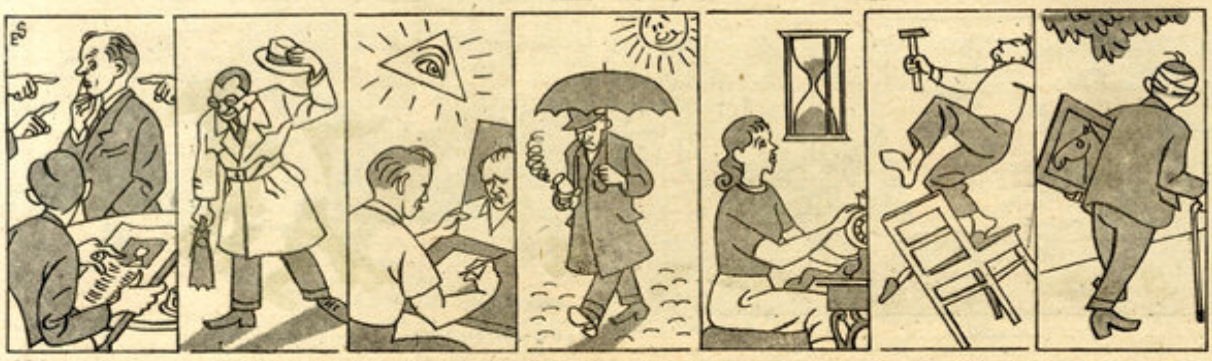
Vybral si k ilustrování příběh o pánovi, který se marně pokouší přibít na zeď obraz, což považoval za velmi veselé. Soudil jsem, že by bylo možná veselejší, kdyby ten pán přibíjel na zeď malíře toho obrazu. Odvětil, že jsem proti malířům zaujat. Ba odmítl, abych mu byl modelem.

Rozhodl se tedy umístit tohoto pána opět do svého bytu a postavil si na stůl židli. Když na ni vylezl a dělal jako když přibíjí obraz, zjistil, že se v zrcadle nevidí. Malebně se tedy zakroutil, aby viděl, jak vypadá pán přibíjející obraz, ztratil rovnováhu, spadl a zlomil si kliční kost. Židle padla do zrcadla, rozbila je a i se zrcadlem spadla mému dobrému příteli na hlavu.

Nyní je již zdráv. Prohlásil, že na to, aby studoval skutečnost kolem sebe, nemá čas a na to, aby stál sám sobě modelem, zdraví. Rozhodl prý se proto, že bude malovat koňské hlavy a vlčí máky, což zná zpaměti a což prý je výnosné. „To chce mít v bytě každý trouba," řekl můj dobrý přítel Karel Vaňousek.

Jak divné s námi osud hrál!

Ilustroval E. Seyček

198

VYHRŇME SI RUKÁVY

ZAKTUALISOVANÁ PÍSEŇ O OLDŘICHU A BOŽENĚ

(Zpívá se na melodii „Prala dívka u potoka")

Prala dívka u potoka,
měla srdce bez falše.
Smutek jí však hleděl z oka,
že musí prát na valše.
Od praní je ruměnná,
jmenuje se Božena.

Kdo se to sem na svém koni
tam od lesa šolichá?
Jak se Božka k vodě skloní,
uhlídá v ní Oldřicha.
Sedí za ní na klisně
a povídá úlisně:

„Dívko krásná jako růže
kolikpak máš od kusu?
Což se dnes prát takle může,
jak za feudalismusu?
Dojedu ti pro pračku,
budeš to mít za hračku!"

S rozpaky ret Božka hryže
a pak smutně odvětí:
„Děkuji ti, vzácné kníže,
ale musíš vědět:
jako že jsem Božena,
nechci pračku „Kladena"!

Pračku tu jsem měla totiž,
je s ní práti nesnadno.
Porouchá se, je s ní potíž,
tak ji pošleš na Kladno.
Tam ty pračky rozmilé
dělá závod Mobile.

Pračku spraví, pošlou zpátky,
řeknu ti však bez ptaní,
uplyne čas velmi krátký
a máš zase po praní.
Osud pračky smutný je,
hned se znova rozbije!

Neplní ten závod ani
nota bene ještě plán.
To je potom těžké praní,
ať jsi třeba kníže pán.
Tak musím prát v potoce,"
smutně dívka šepoce.

Ale kníže touto řečí
odradit se nedala,
na kolenou před ní klečí:
„Nebuď, dívko, nerada!
Zásluhou té náhody
našel jsem tě u vody!

Nech už, holka, toho praní,
duše má je posedlá!
Hned se staneš mojí paní,
hupni ke mně do sedla!
Jedem na mé kobyle
vyprat prádlo Mobile!"

MNV 500 metrů nad mořem

Malá horská vesnice Drahonín, okres Tišnov, leží 500 m nad mořem s půdou kamenitou a písčitou. Pšenice se v katastru obce dříve nepěstovala pro nevhodnost půdy. Nyní bylo v Drahoníně naplánováno oseti pšenice 9 ha s výnosem 22 q po 1 ha.

To není úryvek z nějakého cestovního prospektu. Je to úryvek z dopisu, který poslal MNV v Drahoníně Dikobrazu a dodává: *Upravte tento případ úřadování naší lidosprávy a otiskněte v časopise Dikobraz.*

Milý MNV v čele s předsedou s. Kučerou, Dikobraz se rozhodl vyhovět vaší žádosti, upravil tento případ úřadování vaší lidosprávy a otiskuje ho. Někomu by se totiž mohlo o dovolené stát, že by se octl ve vaší obci. Dikobraz proto předkládá návrh, jak vést v této obci rozhovor, setká-li se turista s někým z MNV.

TURISTA
Jdu zde, prosím, dobře přímo?

ČLEN MNV
Pakli jste zahnul za roh a šel střídavě doleva a doprava, jdete velmi dobře přímo. My tu chodíme také tak přímo.

TURISTA
To máte dost složitý život, což?

ČLEN MNV
Složitý a těžký, milý soudruhu turisto. To víte, půda je tu kamenitá a písčitá, ležíme 500 m n. m.

TURISTA
A není vám to na obtíž — ležet tak vysoko?

ČLEN MNV
Nebylo by, kdyby nebylo MNV v Tišnově.

TURISTA
Patrně nějací zloduchové?

ČLEN MNV
Zloduchové? To by bylo slabé slovo. Představte si, co nám udělali. Naplánovali nám 9 ha pšenice s výnosem 22 q po hektaru. A víte, že se tady pšenice jaktěživo nepěstovala? Hned jsme to napsali do Dikobrazu.

TURISTA
Dejte pokoj. A napsali jste tam taky, že vaše obec sela v roce 1946 11,70 ha a v roce 1938 dokonce 15,07 ha pšenice?

ČLEN MNV
To jsme tam nenapsali, my jen žádali, aby Dikobraz tento případ našeho úřadování upravil a otiskl.

TURISTA
Tak to on už Dikobraz tento případ úřadování vaší lidosprávy upraví a otiskne.

ČLEN MNV
Začínám mít těžký dojem, že jsme udělali nějakou chybu.

TURISTA
To jste udělali. Ale aspoň se veřejnost doví, jak znamenitě u vás pracuje MNV. A napsali jste také Dikobrazu, že Drahonín v roce 1952 žádal ONV v Tišnově, aby jim naplánoval 30 ha krmné řepy? Víte, ono je dost známo, že krmná řepa potřebuje hlubší a lepší půdy než pšenice.

ČLEN MNV
No jo, ale i kdybychom těch 9 ha oseli, tak nám to dá průměrně 12 q po hektaru. A oni chtějí, abychom podle plánu sklidili 198 q.

TURISTA
Jakže? Jaká nesvědomitost? Vždyť předseda vašeho MNV přiznal zemědělskému referentu ONV a agronomovi KNV v Brně, že při řádné agrotechnice mohou pšenice a žita při normálním počasí dosáhnout 24, respektive 26 q po hektaru.

ČLEN MNV
To jsou složité otázky.

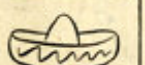
TURISTA
Otázky jsou velmi jednoduché. Ve vaší obci byli na příklad odsouzeni dva vesničtí boháči pro protistátní činnost. Ve vaší obci jsou dále ještě takoví výtečníci, kteří tvrdí, že nelze dosáhnout u brambor ani takového výnosu, který by kryl dodávku. Přitom se však holedbají, že dříve dosahovali 300 q po hektaru u raných brambor. Tak jak to tedy je?

ČLEN MNV
Ba — už — pomalu — skoro — ani — taky — jaksi — ne . . .

TURISTA
S kým tedy ráčí jít MNV v Drahoníně a kam vlastně vede občany vaší obce, když hájí takovéto prapodivné názory a obrátil se s nimi i na Dikobraz? Nu — S KÝM A PROTI KOMU?

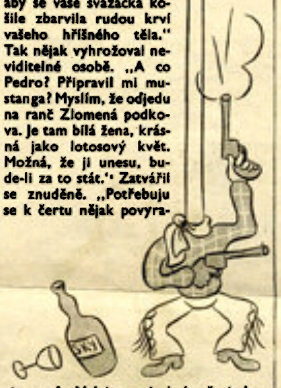
CHYTRÁK TÝDNE

Jednoho krásného nedělního rána se probudil Pepík velmi brzy.

„Jednou coca-colu!" vykřikl chraptivým hlasem a odplivl si na zem.

„Tak bude to nebo ne? Mé colty jsou prokletě nízko, seňore! Nechtějte, aby se vaše svazácká košile zbarvila rudou krví vašeho hříšného těla." Tak nějak vyhrožoval neviditelné osobě. „A co Pedro? Připravil mi mustanga? Myslím, že odjedu na ranč Zlomená podkova. Je tam bílá žena, krásná jako lotosový květ. Možná, že ji unesu, bude-li za to stát." Zatvářil se znuděně. „Potřebuju se k čertu nějak povyrazit, ne? Nalejte mi laskavě jednu whisky! Bez sody ovšem." Pod okny se rozhovořily pistole a vzápětí se ozval křik střelených lidí. Pak vrazilo do místnosti několik zarostlých mužů.

„Tak co, joe, jsi připraven? Měli bychom vyrazit. Budeme mít zatr . . . horký den! No, nekoukej jako kojot, přece ti nebudeme říkat Pepíku, to je takový vesnický jméno."

Do tohoto řevu přišla Pepíkova máma. „Co to tady vyvádíte?" zděsila se.

„Caramba, madame, jak je možné, že nevíte o podniku, který pořádáme ve zdejším salonu? Ale abyste věděla, že jsem gentleman, jsem ochoten vás informovat," prohlásil znuděným hlasem a před užaslýma očima mámy rozvinul kus ušmudlaného papíru, na kterém bylo napsáno:

ČSM KYSELOVICE POŘÁDÁ V NEDĚLI 24. V. 1953. KÁCENÍ MÁJE. RÁZ: *NA RANČI V TEXASU.* PO PROGRAMU LIDOVÁ VESELICE NA SOKOL. STADIONĚ. VSTUPNÉ NA PROGRAM – 5 Kčs, NA VESELICI ODPOLEDNE 15 Kčs, NA VESELICI VEČER 15 Kčs. HUDBA SLH BLESK – ZVE ČSM.

„Doufám, že je vám vše jasné a že nás necháte o samotě, madame! Víte snad, že jsem šerifem – předsedou skupiny – a tak se musím trochu s výborem pocvičit, než to začne. A že máme trojí vstupné? Tím si nelamte hlavu. Potřebujeme prostě prachy, to je to celé."

Řeč zakončil mistrným výstřelem po vrabci, který zvědavě nakukoval do pokoje.

DIKOBRAZ, satirický týdeník. Řídí Dr Evžen Seyček s redakčním kruhem. Vychází každou neděli. Předplatné na ½ ročníku (13 čísel) 7,80 Kčs, na ½ ročníku (26 čísel) 15,60 Kčs, na celý ročník (52 čísel) 31,20 Kčs. Předplatné posílejte na číslo šek. účtu 620°2. Redakce Václavské nám. č. 23, Praha II, administrace Václavské nám. 15. Vydává PRÁCE, vydavatelství ROH. Tiskne Svoboda, grafický závod, národní podnik, Praha XVI, Nákose Ječojannise 12. — Novinová sazba povolena řed. pošt a tel. v Praze pod číslem IA 7 2272-OB. Dohlédací úřad Praha 022.

NA OSTNY

Kreslil O. Štembera

Závod Atmos v Krásné Lípě skončil s výrobou leštiček a myček parket Mirla. Kovoslužba požádala o 50 vypínačů pro své opravny, ale Atmos dodal pouze 10 s podotknutím, že ostatní zásoby jsou vyčerpány. Proto Kovoslužba další opravy neprovádělа. Ve vzorkovně v Praze v Jungmannově ulici mají 70 těchto vypínačů, které se tam dostaly asi prostřednictvím Sběrných surovin. Atmos měl dodat Kovoslužbě všechny náhradní díly a Kovoslužba se měla častěji podívat do vzorkovny.

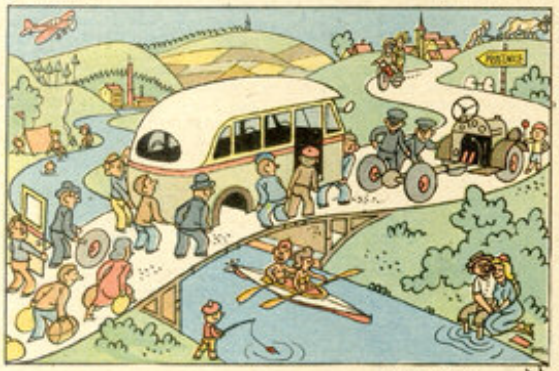
„Tak jim pošlu těch deset, co mi zbyly, ostatní zásoby jsem právě vyčerpal!“

Občané z obce Skřípov v Olomouckém kraji si již několikrát stěžovali na zásobování chlebem z pekárny v Brodku u Konice. Dovoz chleba si musí obec obstarávat sama a má k tomu účelu jen obyčejný prkenný vůz. Touto dopravou je chléb, který ani jinak není vynikající kvality, znehodnocován, zašpiněn, deformován a odrážen. Stížnosti občanů vyřešil ředitel ústředí Jednoty prohlášením, že tedy bude pekárna dodávat chléb 3—4 dny starý, aby cestou neutrpěl.

„... aby pes cestou neutrpěl, posíláme vám ho zabitého.“

Kreslil M. Nesvadba

Přes řeku Bečvu u Prosenic vede chatrný a opravovaný most, přes který mohou volně přejíždět auta do 5 *t* a je-li most prázdný, smí přejet i jedno 12 *t* auto. Osmkrát denně po něm jezdí autobus ČSAD s vlečným vozem, obsazený asi 200 lidmi o celkové váze kolem 19 *t*. ČSAD patrně nepožadovala dost důrazné zpevnění mostu. Teprve po upozornění na tuto nebezpečnou dopravu rozhodla, že cestující před mostem vystoupí, autobus přejede a za mostem se bude pokračovat v cestě.

Kreslil J. Malák

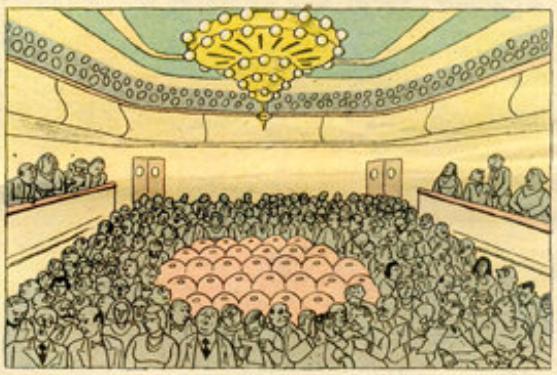
Když to takhle půjde dál.

Kreslil M. Nesvadba

Šofér J. Reitinger z Dolních Jiřčan má ve zvyku jezdit denně domů služebním Tatraplanem P 188. Nejsou ojedinělé ani sváteční a nedělní zájezdy s kamarády za zábavou a do divadla. Dost těžko věřit, že by zaměstnavateli platil benzín a amortisaci.

Na služební cestě?

Kreslil O. Fuchs

Montér Karlovarských rozvodných závodů v Sokolově p. Hrůza namontoval v třídách národní a střední školy v Kynšperku n. Ohří osvětlovací tělesa. Učinil to tak odborně, že nedlouho po montáži spadly 3 lampy během vyučování na zem těsně vedle žáků. P. Hrůza tvrdí, že podobné těžkosti předvídal, ale na nátlak národního výboru, aby instalaci uspíšil, se toho přece jen odvážil, předpokládaje, že „nedojde k pohybu těles a tím k jejich pádu.“

„Ten lustr zavěšoval p. Hrůza a diváci předvídají pohyb těles.“

Kreslil J. Čemlička

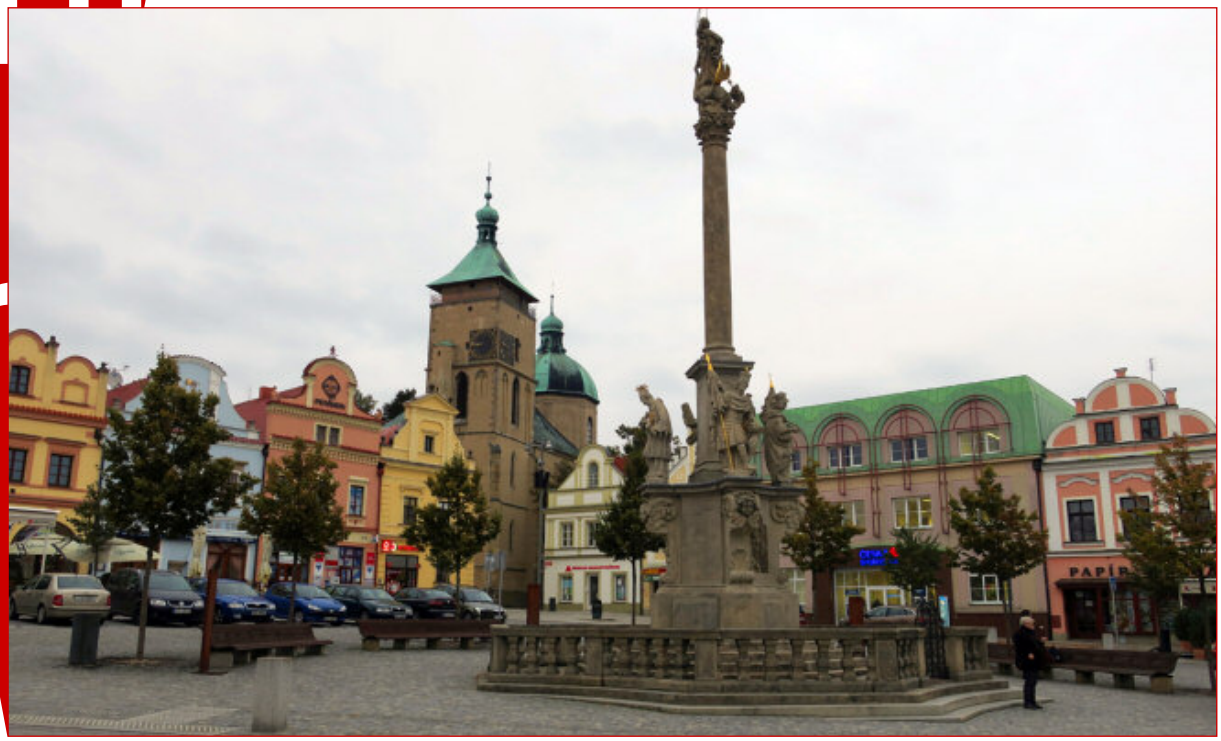
JZD ve Mlýnci, okres Jičín, shořela v roce 1951 celá vazba stodoly a bylo poškozeno i zdivo. ONV v Jičíně vydal dne 19. 5. 1952 evidenční list na provedení stavby, a protože šlo o velké rozměry, byla tato práce zadána Stavoslužbě, kom. podniku v Jičíně. Stavoslužba JZD ujistila, že do sklizně 1952 bude vše hotovo. JZD v Mlýnci však dodnes urguje komunální podniky i ONV, aby dokončily opravu vazby.

„Já vím, že je to sabotáž, ale v a z b a shořela, tak co se nám může stát?“

Podzimní knižní veletrh

Havlíčkův Brod, foto Michal Šanda

V pořadí 26. Podzimní knižní veletrh se jako tradičně konal v Havlíčkově Brodě ve dnech 14.–15. 10. 2016

Kulturní dům Ostrov

Stánek nakladatelství Novela bohemica

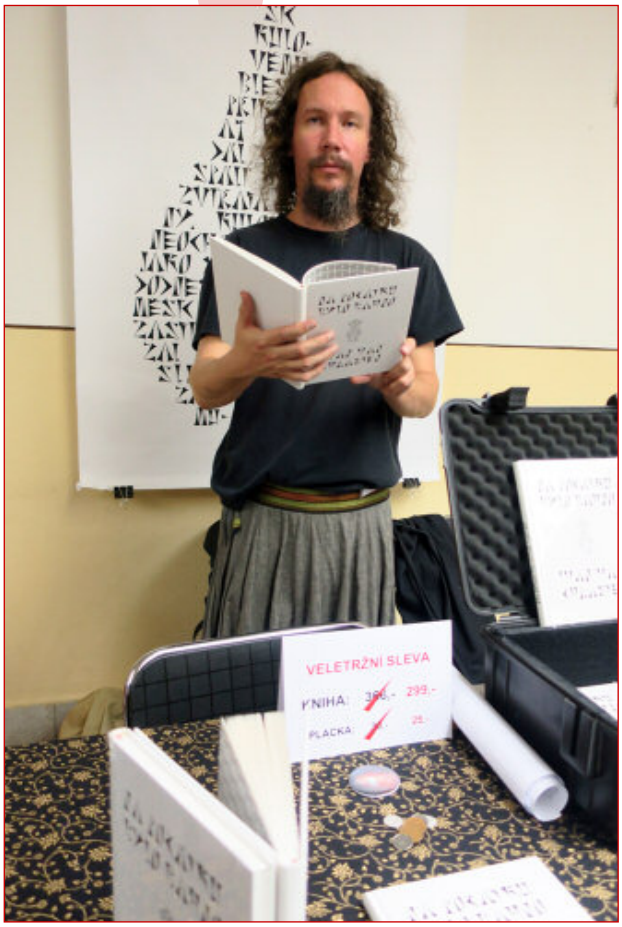

Organizátorka veletrhu Markéta Hejkalová

Ivan van Chrasten

Shakespeare a jeho překladatel Jiří Josek

Joachim Dvořák

Michal Viewegh u stánku domovského Druhého města

Michal Šanda

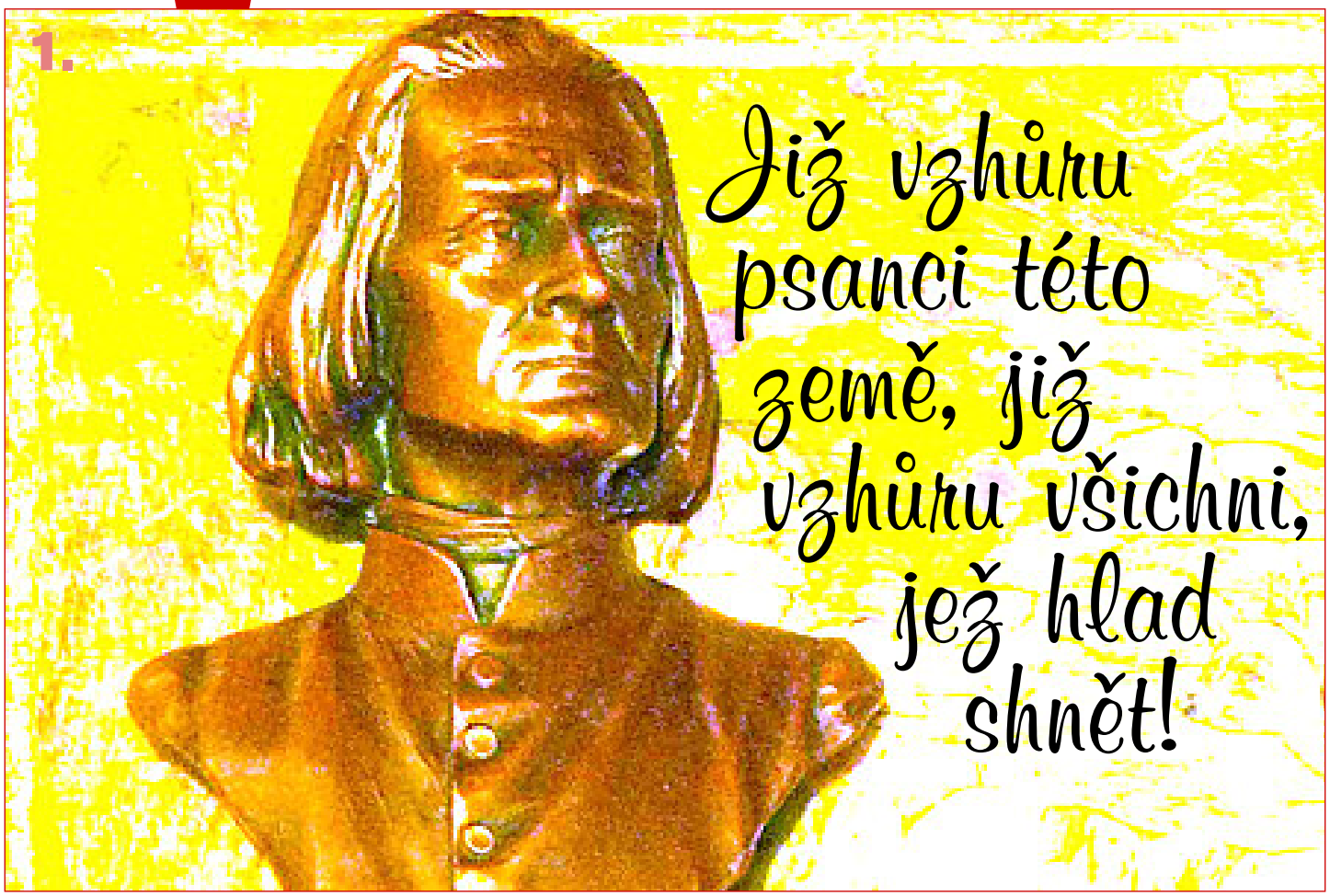
Raut na Nové radnici

Len Liszt a Wagner...

v Piešťanech

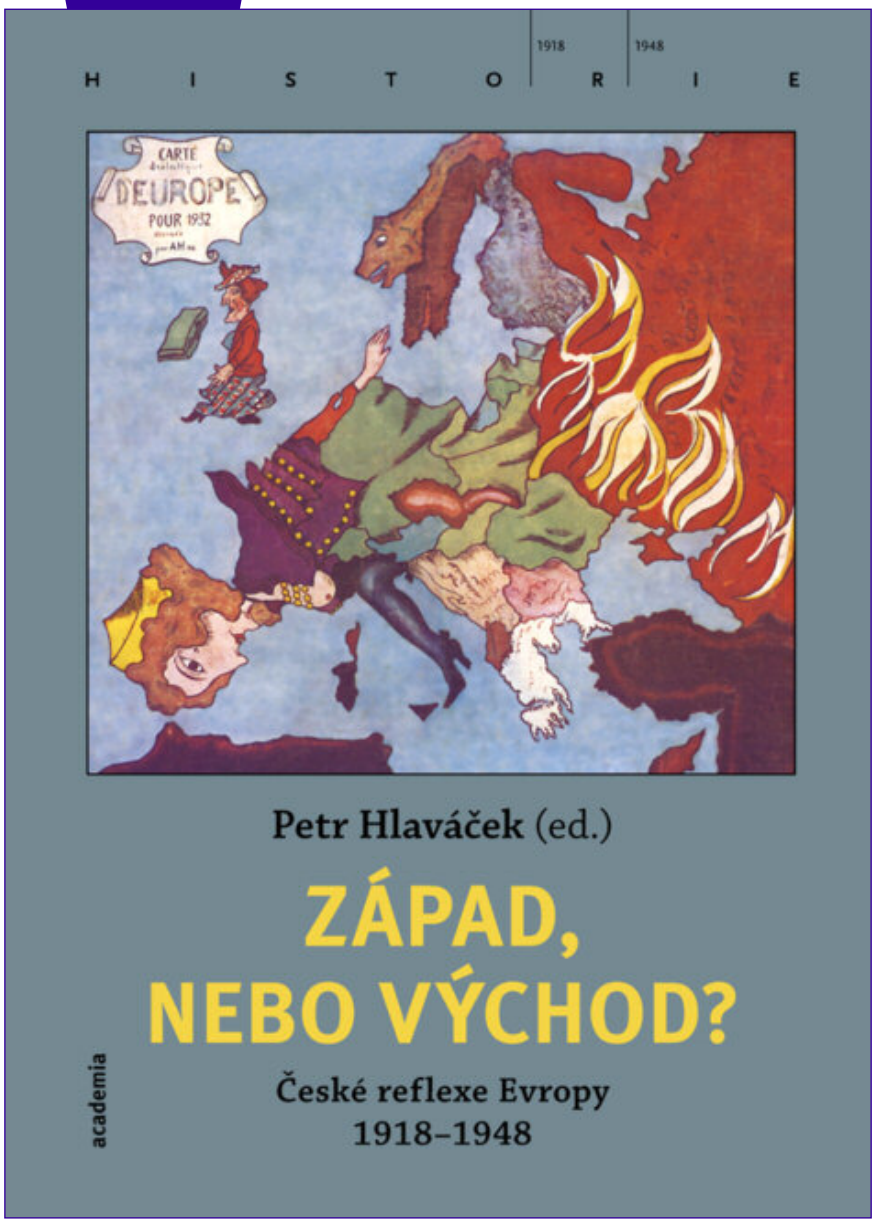

2.
Nebo sněť?

3.
Hlad, tedy sněď!

Nakladatelství Academia doporučuje

Petr Hlaváček (ed.): Západ, nebo Východ? České reflexe Evropy 1918–1948

Vedle tzv. české otázky byla ve 20. století souběžně reflektována i naše „evropská otázka“, kterou intenzivně diskutovaly tehdejší politické, intelektuální a kulturní elity. Iniciační osobností byl v tomto ohledu Tomáš G. Masaryk se svou knihou *Nová Evropa* (1918/1920). Během dynamického „třicetiletí“ 1918–1948, které patří ke stěžejním obdobím českých moderních dějin, představovaly koncepty Nové Evropy, Panevropy resp. přemítání o české (československé) úloze v Evropě a v rámci geopolitické dichotomie Západ–Východ, základní téma zdejšího diskursu. Antologie je tvořena pěti desítkami dobových textů různých žánrů, od autorů liberálních, konzervativních a socialistických až po komunistické a fašistické, reprezentující důležité souvislosti, tendence a kontroverze české „evropské otázky“.

DOBRÁ ADRESA

ČEŠI MEZI ZÁPADEM A VÝCHODEM – HLEDÁNÍ MÍSTA V EVROPĚ

Petr Hlaváček

Země pomyslného středu Evropy, tohoto nejzápadnějšího poloostrova asijského megakontinentu, který své současné zeměpisné kontury získal teprve nedávno, představovaly v evropské mentální topografii vždy jakousi anomálii. Jako by se již na úsvitu své historické existence ocitly na podivném pevninském zlomu a staly se jakýmsi plovoucím „kontinentem v kontinentu", aby byly dějinnými vichřicemi hnány střídavě do různých světových stran. Jako by zakotvily na samotném vrcholu střelky evropského mentálního kompasu a zmítaly se tak tu na východ, tu na sever nebo západ, jen zřídka snad i na jih.

Zmínky o oblasti české kotliny a moravských úvalů nalezneme sice již ve starověku a raném středověku, kontinuálně, byť stále spíše sporadicky, zhruba od roku 800. Ještě krátce předtím byla tato část evropské pevniny vnímána jako výspa pohanského Východu, jakéhosi euroasijského Orientu ovládaného divokými Avary, zatímco křesťanský Východ byl reprezentován Byzancí, na Bosporu rozkročenou mezi Evropou a Asií, i když už notně zmenšenou dynamickou expanzí arabsko-islámskou. Právě porážkou Avarů se českomoravský prostor začal po roce 800 – zejména prostřednictvím intenzivní christianizace – stále více vylamovat z onoho „Orientu" a v úvahách a činech svých elit se komíhal mezi křesťanským Západem a Východem, přičemž krátce

snad tendoval i k pokusu o jakousi západo-východní syntézu, či spíše mentální „sponu" evropského kontinentu. Onen projekt, který můžeme zjednodušeně označit jakožto „cyrilo-metodějský", se sice brzy zhroutil, transformoval se však v jakousi fragmentární tradici, s níž české církevně politické elity soustavně vedly dialog či polemiku.

První fáze české christianizace vyvrcholila ještě před rokem 1000, přičemž Čechy, líčené v tehdejší hagiografii jako země pod severní točnou, tj. v biblických aluzích jako sídlo protibožských sil, jsou záhy prosvětlovány evangeliem, a tudíž mentálně transportovány z polopohanského Severu na křesťanský Západ. Snad můžeme říci, že mezi léty 800 až 1000 se české teritorium pozvolna, ale jistě přibližovalo k Západu, aby se nakonec stalo jeho významnou součástí. A dalších osm století bylo nezpochybnitelnou komponentou této geopolitické entity, totiž Západu, který sám sobě splýval s křesťanstvem i Evropou, přičemž stejně jako všichni reprezentanti misijních („globalizačních") náboženství tendoval k tomu, aby se stal „světem".

Český stát, ať už zahrnoval jakkoliv velkou část středu Evropy a přijímal na sebe jakákoliv jména, představoval geografickou periferii takto chápaného křesťanského Západu, mentálně (ve svých politických, náboženských a intelektuálních elitách) ovšem častokrát reprezentoval jedno z center západní civilizace. Jenže v (raném) novověku, především kolem roku 1800, byla takřka po tisíci letech „magnetické" stability uvedena střelka mentálního kompasu Evropy opět do pohybu a celá střední Evropa se jakožto onen zmíněný „kontinent v kontinentu" začala ze Západu, stále ještě častovaného epitetem „křesťanský", znovu vylamovat. Tentokrát jako by odplouvala směrem k Východu. Není předmětem této úvahy vysvětlit, proč k tomuto procesu došlo; stane se tak později a jinde v obdobné antologii mapující české reflexe Evropy v „dlouhém 19. století". Snad byla tím důvodem marginalizace Čechů jakožto politického národa v rámci Svaté říše římské, respektive rakouské monarchie. Možná k tomu přispěla i další expanze habsburského impéria, jistě také za významného přispění mnohých Čechů, na východ a jihovýchod Evropy, jež se tak i geograficky prolnulo s oběma obávanými Orienty, totiž pravoslavným („schizmatickým") i islámským („pohanským") Východem, tj. Ruskem a Osmanskou říší. Jisté však je, že právě po roce 1800 část českých (českojazyčných) elit, hledajících v dějinných reminiscencích své nové sebevědomí, začala chvatně kormidlovat k Východu, jenž byl jimi apostrofován především jako „slovanský".

Jsou to právě Čechové, kteří, napájeni herderovskými romantickými deriváty, spustili lavinu slavofilie a panslavismu, opírající se o velikost ruského impéria, jehož elity, natož ostatní obyvatelé, zatím ani netušily, že by snad měly být Slovany.

Skutečně můžeme zpětně konstatovat, že kolem roku 1800 začal v mnohém podivný proces, který (českojazyčné) Čechy stále více vzdaloval Západu, takže jedni myslelí, že je tento evropský prostor předurčen ke splynutí s Východem, druzí věřili v jeho specifickou prostředkující roli mezi Západem a Východem. Jistě není náhoda, že právě na počátku 19. století se poprvé objevil pojem „střední Evropa" („Europe intermédiaire", tj. vlastně „prostředkující Evropa"), a to symbolicky v roce 1815 na tzv. Vídeňském kongresu. Brzy se v českém prostředí vynořily tendence přímo protizápadní, ba protievropské (Jan Kollár), stejně jako ony „prostředkující", k nimž můžeme počítat jak Palackého austroslavismus, tak česko-německo-židovský okruh kolem pražské revue *Ost und West*, vycházející v letech 1837 až 1848, nemluvě o prvních příkladech odporu k ruskému imperialismu, jako například u Karla Havlíčka Borovského (*Slovan a Čech*, 1846). Celé následné období let 1848 až 1918 pak můžeme označit jako proces pokračujícího mentálního „vydrolování" Čechů a českých zemí ze Západu, který ovšem sám v této době hledal svou novou definici; nechybí samozřejmě ani pokusy o české udržení se v mantinelech západní civilizace. Západní akcent slábl, občas byl jakoby náhle posílen, jindy hledal smíření mezi slovanským Východem a románsko-germánským Západem. I samotná západní Evropa v čele s Francií čím dál častěji ztotožňovala starý (stále ještě formálně křesťanský) Západ se západní Evropou, také Němci se ve vztahu k této geopolitické terminologii zmítali mezi distancí a vůlí k evropskému vůdcovství; Velká Británie zůstávala se svým zámořským impériem jakoby mimo Západ, též „civilizačně" evropské (anglosaské) exklávy jako USA či Kanada své západnictví zatím nereflektovaly.

V českém kontextu je jasným předělem ono pověstné *Psaní do Frankfurtu* z roku 1848 z pera českého politika a historika Františka Palackého, kterým německému parlamentu vysvětloval důležitost rakouské říše, a uvnitř ní Čechů a Slovanů, pro Evropu. A zejména pak její úlohu v zadržování expanze, v níž pokračuje onen „veliký východ našeho dílu světa", totiž univerzální monarchie ruská, která je podle Palackého nebezpečím nejen pro Evropu, nýbrž obecně pro lidskost a vzdělanost. Tak se zrodila idea austroslavismu, jakýsi pokus o multinacionální

syntézu rakouské monarchie zajišťující geopolitickou existenci středoevropského prostoru mezi agresivním samoděržavným Ruskem a vznikajícím sjednoceným Německem. Právě v roce 1848 se jazykově české obyvatelstvo konstituovalo jakožto politický národ, jehož reprezentanti hledali ukotvení Čechů a formálně stále trvající české státnosti v souřadnicích rakouské monarchie a celé Evropy. Dichotomie Západ–Východ v tom sehrávala zásadní roli.

Tato Palackým formulovaná „západní konfese" vznikajících českých politických elit však dostávala své trhliny, neboť vliv Čechů v rakouské monarchii neodpovídal jejich ambicím a pro část německojazyčných elit bylo Rakousko jen dalším, byť po dlouhou dobu nejsilnějším, německým státem. Už po roce 1860 tak můžeme v české politice zaznamenat jakýsi „obrat k Východu"; české rusofilství se zakymácelo jen krátce v debatách kolem polského povstání v roce 1863. Na rakousko-uherské vyrovnání z roku 1867 a přeměnu monarchie v duální stát ignorující tradice české státnosti reagovala česká politická reprezentace (F. Palacký, F. L. Rieger) ještě téhož roku ostentativní „poutí na Rus", tak říkajíc k podnoží carského trůnu, což bylo v prostředí západních elit, zejména německých, francouzských a též polských, považováno za zradu Západu.

Naléhavě se otázka naší zpochybňované přináležitosti k Západu ozývá u Huberta G. Schauera (*Naše dvě otázky*, 1886), který si je vědom, že Čechové byli a jsou „v úzkém, nerozlučitelném styku se Západem", přičemž se opět vážné táže na naši prostředkující úlohu mezi Západem a Východem. Brzy došlo na geopolitické „lámání chleba", jímž se stala zničující evropská „Velká válka" (1914–1918). Jednoznačně prorouskou kartou hráli v této partii nejen osobnosti jako Karel Kramář nebo Josef Dürich, nýbrž i sám T. G. Masaryk považoval ideu českého státu integrovaného do slovanské veleříše za reálnou alternativu k aktuálnímu uspořádání střední Evropy.

A tak můžeme vlastně považovat za zázrak, že se roku 1918 vynořil obnovený český stát právě v podobě republikánského Československa s ustrojením ve formě specifické liberální demokracie. Nadto jako stát vzniklý z vůle západních mocností a do západních struktur integrovaný, věrný spojenec republikánské Francie ve střední Evropě. To byl stav, který můžeme označit jako „nečekaný", ba dokonce „nehledaný", vskutku anomálie – dle mnohých (nezasloužený) dar z nebes. Můžeme konstatovat, že rokem 1918 se náš mentální kompas opět vychýlil k západu (a k „Západu"), právě v době, kdy tato geopolitická

a mentální entita v návaznosti na apokalyptické běsnění první totální války v dějinách lidstva znovu rozvažovala nad svou identitou, svými hranicemi i svou úlohou ve světě. České politické, intelektuální a hospodářské elity se mentálně „stěhují" na Západ, aby byly doslova vrženy do tohoto přemítání, v němž se v onom dvacetiletém nadechnutí před dalším pokračováním války (kdo to ovšem tehdy tušil?) střídaly entuziasmus s depresí.

*

Ačkoliv je to stále pro jednu část české veřejnosti překvapivé, a pro druhou (okrajovou) dokonce nevítané, musíme konstatovat, že české evropanství, artikulované prostřednictvím politických, náboženských a intelektuálních elit, sahá svými kořeny až do středověku. Přesto se i dnes můžeme setkat s tvrzením, že (moderní) česká státnost začíná až 1. ledna 1993. Slavení 28. října je vysmíváno jako svátek neexistujícího, tj. československého státu, čímž je zcela vytěsňována skutečnost, byť v mnohém ambivalentní, že se jak v Československu, tak v rámci středoevropské habsburské monarchie svým způsobem (*i de iure*) permanentně manifestovala jistá forma české státnosti.

A podobné je to i s příslušností českých zemí k mentální a geopolitické entitě označované jakožto Západ. Nic na tom nemění ani žurnalistické „nerozlišování" mezi Západem a západní Evropou. Je samozřejmé, že české země jsou součástí střední, a nikoliv západní Evropy, stejně jako Itálie náleží k Evropě jižní a Švédsko k té severní. Všechny tyto země jsou ovšem historicky součástí Západu, jenž se ve středověku konstituoval jakýmsi hybridním prolnutím geografických a církevně politických pojmů Evropa, křesťanstvo, „(Sacrum) Imperium Romanum" a Západ (lat. *Occidens*), což bylo vlastně označení jurisdikce římských biskupů nad celou latinskou církví.

Čechové vpluli do tohoto západního ústrojí prostřednictvím svých elit již koncem 10. století, jak již bylo výše konstatováno, a přestože setrvávali na zeměpisné (semi)periferii tohoto specifického civilizačního okruhu, postupem času dokonce aspirovali na vůdčí úlohu v Evropě a křesťansky pojímaných dějinách spásy. Dějiny Evropy a Západu lze totiž nazírat jako sled svérázných národních mesianismů, kdy se elity jednoho konkrétního národa stylizují do role „Nového Izraele" či vyvoleného národa, přičemž se tato dějinná úloha „přihodila" všem velkým (tj. sebevědomým) politickým národům Evropy středověku

a raného novověku, ať už Italům, Francouzům, Němcům, Angličanům, Švédům, nebo Polákům. Neminula ani český politický národ, jehož elity viděly v českém králi „nového Alexandra Velikého" a pracovaly pro projekt *translatio imperii ad Bohemos* směřující k postavení Čechů jakožto nového říšského národa. K naplnění těchto ambicí došlo za Karla IV., českého krále a zároveň římského císaře, přičemž České království bylo vyzdvihováno jako „nejkřesťanštější" (*regnum christianissimum*) a český národ jako „svatosvatý" (*sacrosancta nacio bohemica*). Vrcholem je pak česká reformace, ono tzv. husitství, kdy Čechové věří, že jsou skutečnými hybateli dějin spásy.

Konstantou českých dějin středověku a raného novověku bylo přesvědčení českých elit o velikosti českého národa, který jim byl nejpřednějším v celé Evropě, samozřejmě v plodném a dynamickém soupeření s dalšími „velkými" evropskými (politickými) národy. Obecně přijímaná premisa, že Čechy jsou „srdce Evropy" (*cor Europae*), objevující se v textech a vizualizacích časného 16. století, stejně jako pozdější Komenským artikulované evropské „my" („*Nos, Europaei* – My, Evropané") patřily ke sdíleným hodnotám prolínající se české a evropské identity. Klasický český „pláč" nad českým „malým národem" se pak poprvé objevuje až v pobělohorské epoše, paradoxně především v prostředí katolických intelektuálů z církevního establishmentu, kteří si naplno uvědomovali zmizení Čechů a českých zemí z evropské mezinárodněpolitické scény a jejich přeměnu v pouhý objekt evropských dějin.

Moderní česká reflexe Evropy a jejích specifik začíná vlastně už rokem 1828, kdy český historik a později i politik František Palacký, „otec národa", ve statí „Potřeby a oukoly naše" pregnantně interpretoval „veliké proměny veřejného stavu národů evropejských". Klíčovou cézurou je tu formování moderního českého (politického) národa, zejména po v mnohém emblematickém roce 1848, v časech evropských revolucí. Někdejší český (náboženský) mesianismus je postupně a se znalostí starší tradice transformován v český (politický, kulturní, demokratický) excepcionalismus. V mnoha tehdejších textech se hovoří o „svatém českém národě", který se vrací mezi politické národy Evropy. Havlíček vyhlašuje, že Čechové jsou národ, s nímž je Kristus, národ, který je tak pobožný, že si z něho mohou brát všichni ostatní příklad. A rovněž tehdejší prohlášení pražského slovanského sjezdu „k národům evropejským" deklamuje o tom, že Slované v čele s Čechy vstupují „co nejmladší, ač nikoliv nejslabší, opět na politické dějiště Evropy."

Svatodušní bouře v Praze, onen první pokus o moderní českou revoluci, pak byly Emanuelem Arnoldem, J. V. Fričem nebo Antonínem Springerem interpretovány jako „počátek revoluce evropské"; budoucí vysněná „česká republika" se měla stát světlem pro celou Evropu. Ostatně i v Praze, stejně jako ve Vídni nebo Berlíně, tehdy na ulicích znělo ono heslo „Celá Evropa na nás hledí", dosvědčující, že se české politické elity považovaly za autonomního aktéra celoevropského dění. Vědomí jistého „vyvolení" se však ozývalo po celé 19. století, byli jsme přece „šlechtou mezi národy ostatními" (F. L. Rieger, 1868). Tento proces byl – zjednodušeně řečeno – završen právě roku 1918 obnovením české státnosti, a tím i mezinárodněprávní subjektivity v podobě Československé republiky. Souběžně ovšem docházelo i k posilování trendu, který v duchu panslavistického a rusofilského blouznění části českých elit připravoval nové rozvolnění českých podílnictví v západním civilizačním okruhu a jeho mentální a mnohem později i faktické pohlcení „slovanským" Východem, respektive aktuální jevovou formou ruského imperialismu.

*

Rok 1918 se jevil jako konečné a generální naplnění všech tužeb Čechů jakožto politického národa (ačkoliv jen málokdy byl ochoten veřejně přiznat, že netoužil ani po republice, ani po demokracii). „Žijeme v pohádce?" tázal se T. G. Masaryk ve svém prezidentském projevu proneseném 22. prosince 1918 na Pražském hradě. Tzv. česká otázka, zaměstnávající české politiky, publicisty a literáty 19. století, byla jen zdánlivě zodpovězena ustavením Československa, aby se znovu záhy vynořila, přičemž po celou první polovinu 20. století byla souběžně a neoddělitelně nově reflektována i jakási naše „evropská otázka", nastolovaná částí politických, intelektuálních a hospodářských elit. Zejména během dynamického „tricetiletí" 1918–1948, které je předmětem zájmu naší antologie, představovaly koncepty Nové Evropy, Panevropy, resp. přemítání o české (československé) úloze v Evropě, střední Evropě i geopolitické dichotomii Západ–Východ, základní téma zdejšího diskursu. Iniciační osobností byl opět T. G. Masaryk se svou knihou *Nová Evropa*. Toto pojednání vyšlo v roce 1918 nejprve francouzsky a anglicky, přičemž je obtížné diagnostikovat, o jaký se vlastně jedná žánr. Text se přímo hemží čísly a odkazy na intelektuální a politické autority, snaží se evokovat styl vědecké studie, ovšem

DOBRÁ ADRESA

jsou to spíše mimikry. Zatímco francouzské vydání nese prostý název *L'Europe nouvelle*, souběžná anglická edice je již opatřena vysvětlujícím podtitulem: *The Slav standpoint*. Není to tedy politologická studie s historickou argumentací, ale politická publicistika, která cílí na čtenáře v západní Evropě a Severní Americe. Toto „stanovisko slovanské", jak zní podtitul prvního českého vydání z roku 1920, dílo skutečně spíše žurnalistické (a propagandistické), je jakýmsi „fukuyamovským" esejem. Masarykova *Nová Evropa* je svého druhu elegantní literární rozlučkou s 19. stoletím. Stejně jako Francis Fukuyama rozvinul po pádu komunismu svou postmoderní variaci hegelián ské dialektiky, v níž artikuloval definitivní vítězství a dominanci liberální demokracie, podobný „konec dějin" se domníval nazřít s koncem první světové války i Masaryk. Válka mu je tušeným vítězstvím demokracie nad teokracií a očekávaná šťastná „Nová Evropa" pak jakousi realizovanou utopií věčného míru. Osou knihy je ovšem snaha vysvětlit francouzskému, britskému a americkému čtenáři „význam zvláštního pásma menších a malých národů, rozprostírajících se mezi Západem a Východem, určitěji mezi Němci a Rusy."

Masarykův impuls nezůstal v českém kontextu bez odezvy. Prvorepublikové Československo se stalo arcálem různorodých názorů na budoucnost Evropy s opravdu pestrým hodnotovým ukotvením. Zcela tu pomíjíme německojazyčné Čechoslováky, jako například Victora Bauera s jeho „Zentraleuropou" nebo Felixe Weltsche vyzdvihujícího střed v odporu vůči politickým extrémům zleva i zprava; součástí naší antologie též nejsou texty, které byly ve své době publikovány pouze slovensky, případně anglicky, francouzsky nebo rusky.

K jednoduše zařaditelným myslitelům z dvacetiletí první republiky rozhodně nepatřil svérázný filosof Ladislav Klíma, v schopenhauerovském a nietzscheovském duchu značně skeptický k evropské civilizaci. Přesto však i on ve svých textech z let 1919 až 1922 vyhlížel duchovní obrození evropských národů, zejména pak českého, jenž je dle jeho přesvědčení předurčen „k vznešenosti". Klíma ve svých provokativních sentencích též výrazně poodhalil klíč k dynamice evropské identity: „Vždy bude Evropa tendovat k národnímu rozčleňování co největšímu. Je rozkolem a vřením, předurčenou arénou a kotlem – Životem! – opakem Číny a Ameriky."

Na panevropský projekt Richarda Nicolause Coudenhove-Kalergiho, kosmopolitního hraběte se středoevropskými kořeny a československým pasem, reagovalo hned několik českých myslitelů. Například

sociálněde mokratický politik a národohospodář Jaromír Nečas kriticky rozebral „Panevropu" ze socialistických pozic ve svém spise *Spojené státy evropské* z roku 1926. U Coudenhove-Kalergiho oceňuje důraz na mírovou spolupráci i to, s jakou úctou se hlásí k Masarykovi. Nečas striktně odmítá jak ruský bolševismus, tak italský fašismus a zároveň varuje před „soumrakem demokracie" v Evropě. Přitakává k přesvědčení, že Československo leží v „srdci Evropy" je povoláno k „úkolům světovým". Předurčeni jsme prý k tomu, abychom se stali „trochu světoobčany". S odvoláním na Masaryka ovšem Nečas připomíná, že cesta ke sjednocené Evropě nevede toliko skrze politickou a ekonomickou spolupráci, nýbrž zejména skrze kulturu.

Ve stejném roce, totiž 1926, přivolával komunistický žurnalista František Navrátil evropskou federaci uskutečněnou „ruským aktivismem" jakožto předstupeň ke „Spojeným socialistickým státům světa." Jiní komunisté v té době papouškovali pouze propagandu Kominterny a zejména komunističtí literáti Evropou doslova pohrdali. A tak se S. K. Neumann ušklíbá: „Evropo, strakatá hromádko zemiček…", a starému kontinentu vzkazuje: „… pijeme ze studnic sovětských úpatí, z tebe jen tryzeň" (1935).

Projektem „Panevropy" se pak vážně zaobírali i liberální národohospodáři Rudolf Hotowetz ve spise *Hospodářské sblížení evropských států* z roku 1926 a Václav Schuster, předseda čs. sekce Panevropské unie, v pojednání *Problém evropské hospodářské pospolitosti* z roku 1927. Liberál Ferdinand Peroutka, a dovolte mi, abych tohoto rozporuplného a odvážného publicistu nazval gentlemanem, měl ve své *Přítomnosti*, tváří v tvář totalitním běsům, jasno: „Kdybychom měli vyslovit svůj ideál v zahraniční politice, podařilo by se nám to třemi slovy: spojené státy evropské." Jenže zde citovaný článek „V marném očekávání Evropy" z roku 1933 je též vyjádřením stále se vynořující české touhy nebýt subjektem dějin (či mezinárodní politiky) – na Evropu „čekáme", nejsme jejími aktivními tvůrci. Inovativně se k problematice Evropy, její krizi a možné budoucnosti vyjadřovali také Emanuel Rádl, Alfred Fuchs, J. L. Fischer, František V. Krejčí nebo F. X. Šalda, stejně jako (česky) i Slovák Milan Hodža, Ukrajinec Hyppolit Bočkovskyj nebo Rus Valerij Vilinskij, tehdy přesvědčení Čechoslováci.

Upozorněme zde alespoň na tři analytické reflexe z pera českých prvorepublikových autorů. Prvním je právník a filosof Jindřich Kohn, činovník česko židovského hnutí a propagátor evropské integrace. Podle něj je trestí Evropy a evropské identity jisté napětí mezi

„vzdorností" a „přizpůsobivostí", přičemž právě tradiční evropská přizpůsobivost čili schopnost absorbovat a transformovat všechny podněty okolního světa představuje jádro fenoménu evropanství. Kohn s odvoláním na Masaryka očekává novou evropskou duchovní reformaci. A ve svém eseji „Proč Pavel z Tarsu? A je li chápán?" z roku 1927 proto upozorňuje na některé konstanty evropské sebereflexe. Předně je to smysl pro „dějinnost"; a pokud ji aktivně nepřijímáme, pak ztrácíme svou nejvlastnější evropskou povahu. Kohn hovoří o nutnosti projevovat se „bolestnou láskou k sobě ztrácející Evropě" a též o potřebě evropského sebe-vědomí a jeho univerzalistické víře.

Druhým autorem, jehož bych chtěl zmínit, je právní filosof a státovědec František Weyr, mimo jiné spoluautor čs. ústavy z roku 1920. Klíčovou je jeho stať „Idea evropské unie" z roku 1931, kterou reagoval především na projekty francouzského státníka Aristida Brianda. Podle Weyra je vznik „evropské unie" předpokladem pro trvalou existenci demokracie v Evropě. Jako její nejlepší formu vidí federaci, kritizuje ovšem právní nejasnosti v Briandově panevropském memorandu. Odmítá také primát hospodářství v integračním projektu na úkor politické kooperace, což chápe jako svého druhu strategii, tj. programové vyhýbání se otázkám suverenity jednotlivých států. Weyr to považuje za pseudoproblém. Diskuse o formách evropské integrace tak podle něj lze omezit na jedinou otázku: centralizace, nebo decentralizace? Jenže Weyr též upozorňuje, že i to je extrémní formulace, existuje totiž celá řada mezistupňů – a navíc je ze státoprávního hlediska možná i koexistence panevropského státu s jednotlivými státy národními. Námitky proti tzv. omezení suverenity národního státu považuje za irelevantní: „Evropská unie byla by jen tehdy něčím absolutně novým, kdyby státy, o které jde, ještě dnes žily v naprosté izolaci, tj. kdyby byly až dosud nadány absolutní suverenitou. Tomu tak však již naštěstí a díky bohu dlouho není, a jest to také nemyslitelné." Tolik český František Weyr.

Naší třetí sondou je poněkud opomíjený a přitom virtuózní text Edvarda Beneše, totiž jeho přednáška „O duchovní krizi poválečného evropského člověka" proslovená roku 1935 v Paříži. To, co Evropa aktuálně prožívá, interpretuje Beneš jako „revoltu vášně, instinktu a kolektivního mysticismu proti rozumu". Předmětem jeho ostré kritiky jsou výslovně komunistické Rusko, fašistická Itálie a nacionálněsocialistické Německo a jejich probíhající „revoluce" proti Evropě, které jsou revolucí citu a vášně, instinktu a uražené senzibility.

Iana Mikyska
Partitury pro čtenáře

Iana Mikyska

V nově vzniklé edici Psí vyšla letos v říjnu pod záštitou časopisu Psí víno, jako už druhá v řadě, sbírka Partitury pro čtenáře, debut Iana Mikysky.

Iana Mikysku (nar. 1994) možná také znáte jako skladatele, který vede ansámbl pro multimediální improvizaci Stratocluster a věnuje se tvorbě pro koncertní sály, filmová plátna, taneční vystoupení, divadelní představení, instalace. S Tomášem Mikou tvoří duo +x, jehož vystoupení se pohybují na rozhraní divadla, hudby a absurdity.

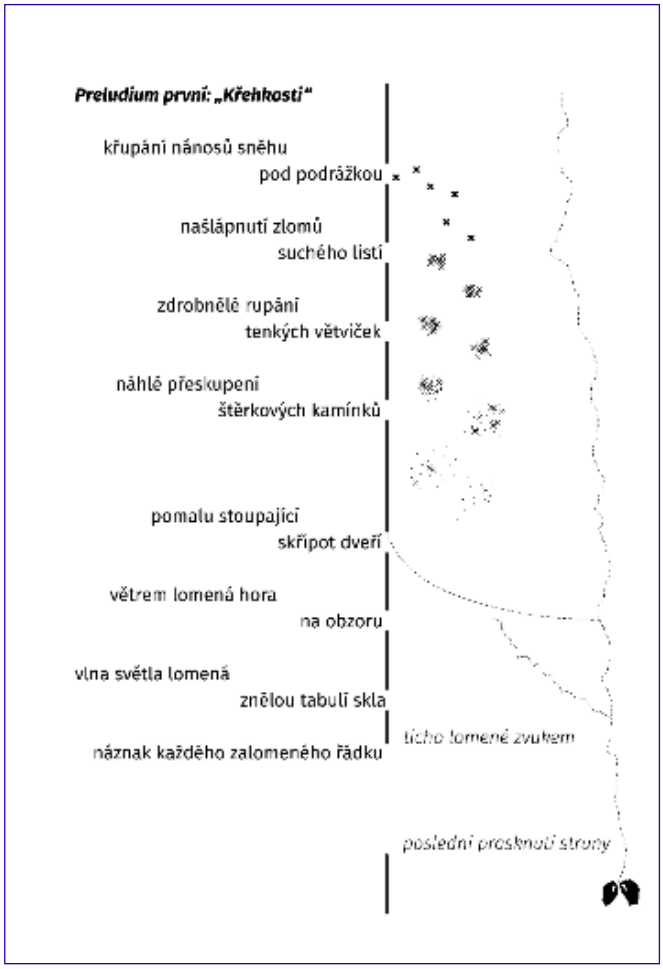
V debutové sbírce, která ho představuje jako básníka, využívá prostředků experimentální poezie a pohybuje se na hraně mezi klasickou a vizuální poezií, grafickou partiturou a návodem - vizuální podoba mimochodem vznikla v úzké spolupráci s grafičkou Anastasií Vrublevskou.

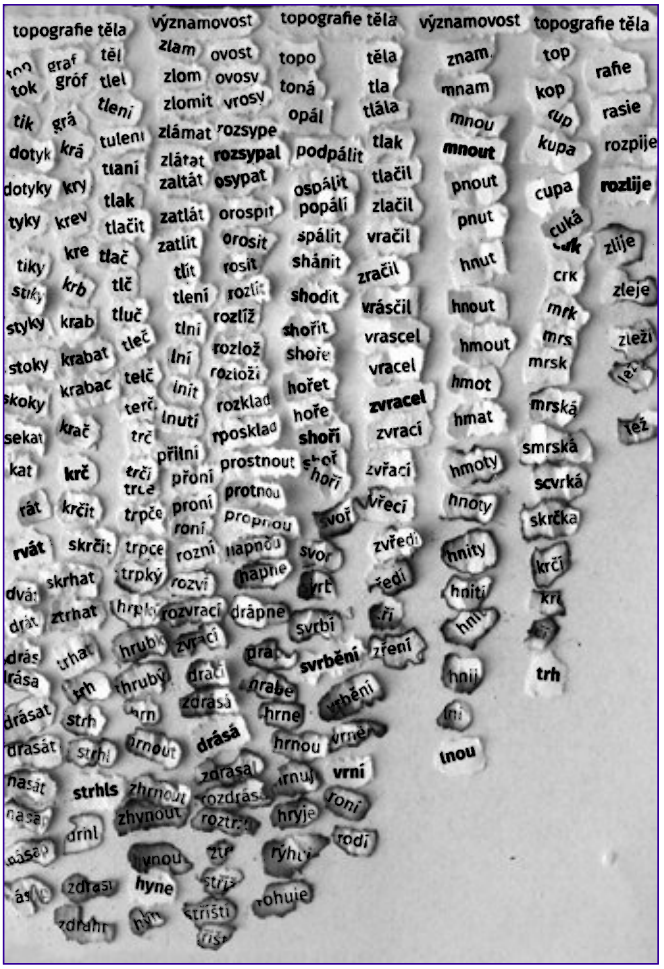
Spíš než sbírkou básní je tento svazek souborem partitur, komponovaných pro sólo čtenáře, koncipovaných jako souvislý cyklus, jehož jednotlivé části však mají být prováděny samostatně. Provedením však v tomto případě není nutně myšlena aktivita zjevná z vnějšího pohledu. Jde o poodhalování či poukazování na něco všudypřítomného, co jsme pozapomněli, nebo si na to jednoduše zvykli – tedy na hlas, který nám zní v mysli při tiché, soukromé četbě.

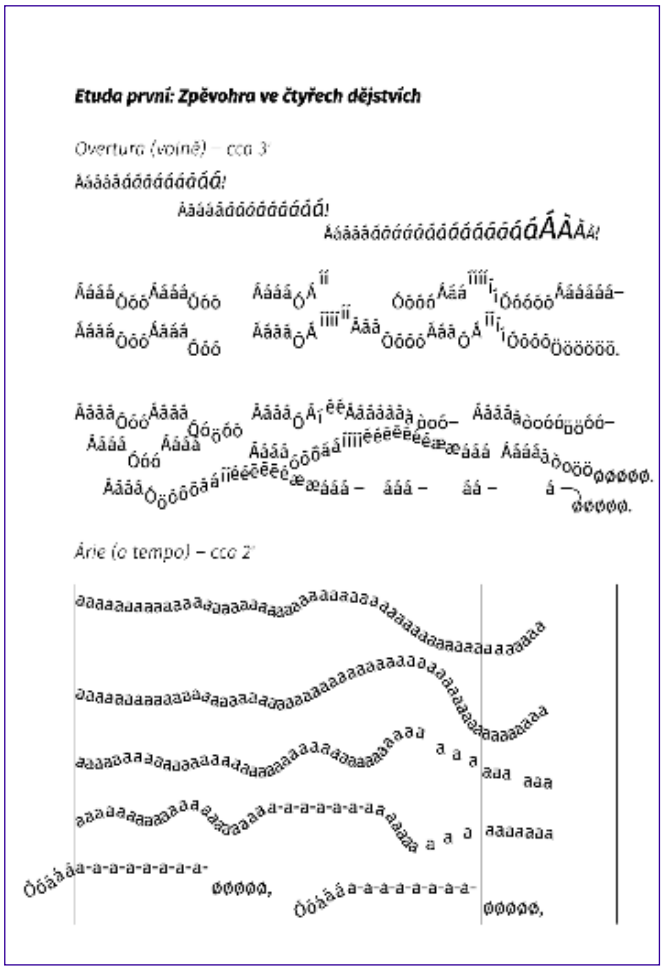
Tento jev, v úzkém, vědeckém významu zvaný subvokalizace, se Mikyska snaží rozšířit na celistvější jev, kterým míní šířeji pojatý „zvuk v hlavě“.

Doufáme, že ohledávání, citelné zažívání této svalové paměti pro vás bude naplňující činností.

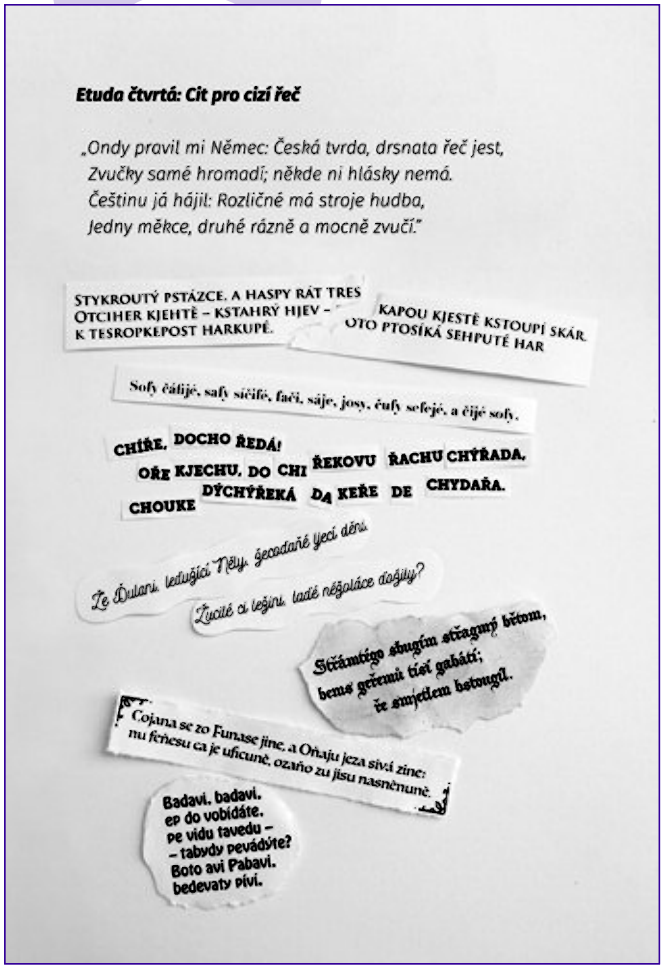
(op)

Preludium první: „Křehkosti“
křupání nánosů sněhu
pod podrážkou
našlápnutí zlomů
suchého listí
zdrobnělé rupání
tenkých větviček
náhlé přeskupení
štěrkových kamínků
pomalu stoupající
skřípot dveří
větrem lomená hora
na obzoru
vlna světla lomená
znělou tabulí skla
náznak každého zalomeného řádku
tiché lomené zvuky
poslední prasknutí struny

topografie těla
významnost
topografie těla
významnost
topografie těla

Etuda první: Zpěvohra ve čtyřech dějstvích
Overtura (volně) – cca 3'
Árie (o tempo) – cca 2'

M

Etuda čtvrtá: Cit pro cizí řeč

„Ondy pravil mi Němec: Česká tvrda, drsnata řeč jest,
Zvučky samé hromadí; někde ni hlásky nemá.
Češtinu já hájil: Rozličné má stroje hudba,
Jedny měkce, druhé rázně a mocně zvučí."

STYKROUTÝ PSTÁZCE. A HASPY RÁT TRES
OTCIHER KJEHTĚ – KSTAHRÝ HJEV –
K TESROPKEPOST HARKUPĚ.

KAPOU KJESTĚ KSTOUPÍ SKÁR.
OTO PTOSÍKÁ SEHPUTĚ HAR

Sofy čátijé, safy sičífé, fači, sáje, josy, čufy sefejé, a čijé sofy.

CHÍŘE, DOCHO ŘEDÁ!
OŘE KJECHU, DO CHI ŘEKOVU ŘACHU CHÝŘADA.
CHOUKE DÝCHÝŘEKÁ DA KEŘE DE CHYDAŘA.

Že Dulari, ledužící Nějy, zecadaňé yecí děti.
Žyclé ci ležiru, ladé nězaláce dožijy?

Stříbrného sługim střagmý bětom,
bems gřemni tisí gabátí;
že smjetlem betougl.

Cojuna se zo Funase jinc, a Oňaju jeza sivá zinc:
nu fenesu ca je uficuně, ozaño zu jisu nasněmuně.

Badavi, badavi.
ep do vobídáte.
pe vidu tavedu –
– tabydy pevádýte?
Boto avi Pabavi.
bedevaty pivi.

Etuda poslední: Mapa výstupu
[cca 200" až 400", každý řádek tedy 10" až 20", každý čtverec tedy zhruba půl sekundy až sekundu, řádky se čtou zleva doprava, odspoda nahoru počínaje sloupcem „íř"]

								ó						
				já										
												dá		
		hó					má			gó				
					chá									
			dá				gó	má				hé	bó	
		bá	gé	dó		chó			ám		bó			há
	dé			gó			ách		hé			mó		
há	éb		am	dó		gé	óch			áb		hó		má
	ób			ách	bé	óm		ad	gé				chó	
ab	ém	ód			ach	ég	am	éd	óf		ab	og	dé	am
	om	éb	ad			óch	ég		at	ém	óg	ad	och		ék
od	ach		et	ód	am	éf	ag	ef	óm	ak	éd	ók		éch	ab
ech	om	íd	év	ap	ob	ích	am	éd	ok	ad	év	och	ab	em	ot
ek	an	ít	om	ap		ív	af	ok	ít	ép	am	ot	ef	ím	ar
ér	íp	of	eš	ov	an	íf	oš	ík	at	ep	or	íž	éf	ar	ot
íl	op	ev	úš	ín	úr	ež	ír	ún	ol	ék	ív	on	eř	íž	or
íč	eř	úz	éž	oč	íl	ún	íř	oň	én	úr	íď	eř	ož	úz	ér
éč	íl	úž	eň	iž	úš	éř	ež	íz	él	úř	íl	ež	íř	éď	úš
uť	ís	ec	úň	éč	ít	éj	íc	ez	új	is	éš	íď	út	el	ic
ij	uť	ič	is	uc	ín	eď	ít	úň	et	íď	új	eč	uc	iň	ês

Cvičení sluchu : Akusmatické
(kdekoliv; v restauraci, v parku, v letadle)

stačí odvrátit zrak
a místo plačícího dítěte
naslouchat koncertu avantgardního hobojisty

N. B. 1 Nejlépe funguje s dětmi do věku půldruhého roku.
N. B. 2 Může se vám stát, že po několika koncertech začnete posuzovat děti ve svém okolí podle jejich hobojového umu.

Máj

Ivo Harák
Pedomancie

Znamená svoboda volby také nutnost volby? A to, že literaturu občas vnímáme jako poselství, je jenom marnou snahou vyniknout, vyhnout se onomu osudovému rozhodnutí, které jsme už ale udělali kdysi v ráji? Dál si tedy budeme esteticky ozvláštněný ornament plést se skutečným symbolem – aby to jiný dopověděl, vyřešil za nás? nebo proto, abychom vypadali zajímavě, sečtěle – a nebyli za hlupáky.

Ačkoli bylo teprve nedělní ráno, den už byl celý unavený. Jako byste procházeli medem. Také sluneční paprsky nedopadaly, ale stékaly: žluté, syté, pomalu kanoucí krůpěje. Stín kapličky se ukryl v lomu, do jehož kamene vyrýval prodlužující se kříž. Krásný a bezútěšný zářijový den: ve škole se příští týden začne zkoušet, k obědu bude květákový mozeček (ráno bývaj mrazejky, nějak to hnije a je to hořký, tak to musíme sežrat), áčko hraje tento týden venku (a jít na béčko, to je jako líbat vlastní ségru)... Ještě že mám tu Pacnerovu knížku... Mimozemský civilizace! – jo, to by bylo něco. S nima odletět.

– Pičo, deš s náma!? Po obědě dáme v lese nad lomem skovku. Na indiány. Luky a šípy jo, ale žádný šutry. A nestřílet po sobě, jen vedle. Ale bude i mučení. Deš čuráku!? –

Pamatuješ, Petře!? Tehdy s Janičkou, před prázdninami, oba jste měli tašky plné knih na vracení - - Bylo tak letně lehce, dovonívaly bezy. I janiččiny z čerstva vyprané vlasy, že ses chtěl nenápadně nahnout, ale - - nešlo to: můžu ti vzít tašku? – ať se s tím netáhneš, máš to fakt těžký, a odpolko klidně zas. – Neser, pičo! Koukám, cvičíš. Tady máš ještě jednu, do každý ruky jednu, ať nemáš křivý záda. Jaňule, kurva, dáme cígo!? Vem nám to do třídy. Přídeme o pět minut pozdě, kdyžtak sme na hajzlu. – A Pavel s Janou se ti pomalu ztrácejí za takovou zvláštní oponou, horkou a hořkou.

– Jo pudu. Kde a v kolik? – O jedný před kapličkou u lomu. A slyšels, žádný šutráky. Luk si vzít můžeš. I čelenku s pérama. Jestli teda máš? – obrátil se Pavel k ostatním – byly tam i holky – si teda myslím, že ten (pravil s důrazem zároveň pohrdavě) nemá totiž vůbec žádný péro – Tak o jedný. Přídu... – (Karel Pacner si ještě chvíli prospí pod postelí.)

Cesty, které si volíme, vyhlídli jsme často s ohledem na příští příběhy, jež na nich chceme potkat. Ale neptáme se ani jich, ani dalších poutníků. Jenom sebe. Jsou to naše příběhy a my jejich hrdiny. Jenomže kdesi mimo ztřísněný papír čekají prostředí a postavy na to, aby škrtaly a přepisovaly.

V jednu sice, ale bez luku i čelenky. Zato pusa byla plná: ještě plná hořkého květáku. Kříž na kapličce svítil čerstvou mědí (časem bude k nerozeznání od proschlých tařic držících svoji jednotvárnou dietu poustevníků na stupních lomu). Pavlova pera však byla ještě zářivější a červenější. Bude určitě jedním z náčelníků.

– Chlapi, se rozdělíme! Já budu náčelník – a Dušan druhej. A vybereme si svý indiány. – Stál tam Pavel rozkročenej a s rukama v bok, s lukem přes rameno, šípy za pasem – dlouhými šípy zakončenými také svítivě červenými péry – a s čelenkou, která teď připomínala královskou korunu. – A žádný podrazy! –

A tak se dělili a porcovali. Pavel si vybral svý, Dušan si vybral svý. Ale byl jich lichej počet. Koho je víc, ten má výhodu? – ale né při indiánské skovce. – Petře, ty běž k Dušanovi! –

– No, aspoň mu to ukážu. Znám tam nahoře na paloučku takový jedno místo, asi tam bejval krmelec. Teď je to vobrostlý mladejma smrčkama, ale... Taková stříška tam je, a pod ní výduť. Néni tam vůbec z venku vidět. Sem tam byl akorát s Dušanem, když jsme zkoušeli kouřit. A s Janou, když... no... sem jí chtěl dát pusu. Ale ani tohle tenkrát nevyšlo.

– Takže: tady ten strom je pikola a bude to i mučící kůl. Jedni budou jako útočit a ty druzí se bránit. Ty se schovají, ty druzí je budou hledat. Přitom se může i střílet, ale vopatrně. Raději jen vedle. Kdo je trefenej, končí. Aji mučit se může, ale jenom jako. –

Tehdy na jaře, když kvetly švestky. Jako by zpívaly, tolik na nich bylo včel. – Jani, když ju nezmáčkneš, tak ti nic neudělá, podívej - - Bysem se jich bála. Mám alergii, víš. Říká maminka. Kdyby mě štípla, tak umřu. – Sem ti chtěl ukázat aji úl. – Já radši nepudu. – Ani med nechceš? – Ne, už musím dom. – A zejtra? Mají se nám narodit králíčci. Bys přišla? – Nevím. – Tehdy na jaře přišla. Podržel ramlici, takže se mohla podívat. Ale sáhnout, to né. Samice by je možná už nechtěla. Pak ji vzal za ruku a vedl do své skrýše. Nahoru, až nad lom, odkud je vidět celé městečko, i jeho a její dům, i zahrady – a lidi jako mravence, vy o nich víte a oni nevědí a nevidí. A pak ji vzal nahoru a tam se to: Nestalo.

Tady mě nemůžou najít. O tomhle nikdo neví. Třeba to s tou Janou ještě není ztracený. Když se dneska předvedu. Se o tom určitě zejtra dozví. Ty Marťani, to by bylo něco! Kdybych se s nima jako spojil. Přece to nějak musí jít. Esli teda sou. A vzal do ruky knížku. Nebyla však o Marťanech. Moc jí nerozuměl. Zapikávání chycených mu z dálky znělo jako bublání potůčku. Tak usnul.

– Tak tady je hajzl! – probudilo ho píchnutí šípu do zadku. – Podívejte von chrápe! Si myslel, že ho nenajdem. Posero, teď seš náš. – A oba indiánské kmeny se svými náčelníky stojí nad rozespalým Petrem, Pavel ještě drží luk (Chceš ještě, poseroutko!? – podívej, do šípu sem zavrtal špendlíky!!), ale už křičí: - Ke kůlu s ním! Co uděláme s tím zrádcem rudého lidu? – a všichni se chechtají a řvou: - Upálit! Upálit! – a přivazují ho ke kůlu (ty provazy museli mít dopředu nachystaný) a trhají z něj tričko a šlehají ho kopřivama. – Tak, a teď se mu podíváme na čelenku! – támhle pod tím bezem, ty sou hodně pálivý! – to bylo to poslední, co slyšel, než mu Pavel narval kopřivy do trenýrek. Věděl: nesmím křičet. Ale pláči se nakonec neubránil. Jak je to možný? – neměl už ani sílu přemýšlet nad tím, jak ho mohli objevit...

Pamatuješ, Petře!? – určitě si to budeš pamatovat, vždyť se to stalo tento týden, taky proto se ti přece nechce do školy. Ty papírky, co ti posílal Pavel: Píčo, neser. Jana je má holka. A další: Socko, vy máte včely, my zase meďoura. A ještě: Tys Janu ani nepolíbil, já viděl i – hádej co? A znova: Čuráku, před školou ti dám do rypáku. Ale aktovku mi pak nýst můžeš. Tak mu to všechno poslal zpátky. Co s tím taky? Když ho bude chtít zmlátit... Stejně to udělá. Totiž: někoho si na to najde. Deváťáky třeba. Pavlovi mají peněz dost a Pavel sám má z čeho rozdávat. – Petře, můžeš mi vysvětlit tady ty sprosťárny? – spustila učitelka. – Ale to psal Pavel! – Ale viděli tebe, jak to posíláš. Nebo snad někdo viděl Pavla? – Dušan s ním sedí v lavici a Jana hned za ním... – Viděl tedy někdo Pavla? – Prosím, jenom tady Petra, jak to

dává za sebe; a chce, ať to prej dám Pavlovi. – Tak vidíš. Pavel je nejlepší žák. Ten by... Něco takového: Půjdeš semnou do kabinetu. – Když ho zfackovala poprvé, stále ještě trval na svém. Když to udělal po druhé, připustil, že má na Pavla vztek. Když po třetí, přiznal se ke všemu. Meďoura a včely nikdo neřešil... Možná ho čeká i dvojka schování.

Strašně to pálí. Úplně na něho zapomněli. A jedou druhý kolo, už jen skovku. Asi měl raději brečet a řvát. Aby si všimli. Řvát, jenom řvát – aby si ho někdo všiml, aby si vůbec někdo všiml.

No jo, Pavel, pro něho byl teďkon vzduch. Taky si ho vyfotil mobilem, když těma kopřivama... – Holkám se určitě budeš líbit! – Tak už má, co chtěl. Teď už na něj nemyslím. A chce vyhrát i podruhý nad všema. Takovou perfektní skovku má. Ale někdo o ní ví. Někdo se díval, i když všechno viděl rozmazaně. Někdo se díval – a v tu chvíli viděl ostřeji a necítil už bolest.

Teda sám. Úplně. Jak se dostanu dom? Kdyby tak zkusil s těma provazama, jak ten indián v pátek v televizi. Naštěstí ho přivázali k dubu.

Pavle, co tě napadlo, schovávat se za převis nad lomem? Tolik chceš vyhrát i tentokrát. Petr už tvým soupeřem není, tím je teď Dušan (Jana přece sedí za váma oběma). Pod tím převisem tě nikdo hledat nebude. Nikdo neví, že dole je takový malinký stupátko, takovej stupínek. Ale rukama se přidržovat musíš –

Jenomže Petr to zná: v tý indiánce přece: Když ten zlej, co vystřílel tu vesnici, teda ženský a děti, taky takhle zalezl, pak ten hodnej, ten hrdina - - nejdřív dělal, jako že se jen kouká dolů, nenápadně se přiblížil a zprudka mu prsty přidupl ostruhama. A ten vůl potom padal a padal a

Hana Pachtová
V kostce

Nejraději bych strhala záclony lidem v ulici a posadila se na chodník. Zírala bych jim do oken a sama nežila. Nebaví mě to. Samozřejmě nikdy nestrhnu jedinou záclonu. Jen zírám tam, kde nejsou pověšené.

Také asi není co strhávat. Jak se zdá, duše žádné záclony přeci mít nemohou. A přesto je mají. Přesto, že žádné duše nejsou. Ale kde se berou naše drobné potíže s duševním zdravím, když duše nejsou? Čemu tak tedy vlastně říkáme? Dejme tomu, že duše jsou a tedy že mohou mít i záclony, protože nabývám stále víc a víc dojmu, že svět se začíná stávat nesnesitelným zmatkem odehrávajícím se téměř výlučně za záclonou. Lidé budou za chvíli potřebovat světlo tolik, že naházejí závěsy do kontejnerů. Ale ještě před tím přijde den, kdy bude každý potřebovat psychiatra tolik, že se člověk kromě vlastní profese bude muset stát i psychiatrem, aby mohl posloužit sousedovi a soused na oplátku jemu. Nejspíš o tom bude nějaká formule v ústavě.

Zálibně si prohlížím fotografie z cizích dovolených, oslav narozenin, kde jsem nebyla nebo poslouchám ochotně cizí příběhy. A ještě se musím přiznat k věci, která připadá lidem obvykle nechutná. Poslouchám za dveřmi. Nemůžu si pomoct, je to jako droga, zvrhlost, které nelze odolat nebo fetiš. Říkejte si tomu, jak chcete. Jsem voyeur a oddaný i nevítaný posluchač. Vím, že jsem černý pasažér života. Žiji tak z vlastních představ o cizích životech. Vlastně žiji jen v představě o životě. Žiji ale i ze štěstí, které za tím účelem vytvářím pro ostatní. Zní to jako altruismus, ale je to spíš zbabělost. Nedokážu se dopátrat toho, kdo jsem a co mám sama ráda. Nevím, co bych chtěla letos dostat k Vánocům. Nevím, jestli se bojím vědět to. Zdá se mi to tolik obtížné. Nejobtížnější ze všech věcí na světě. Proč bych nechtěla mít také nové kozačky nebo televizi. Jistě! Televizi! To je nápad! Ideální dárek pro někoho, jako jsem já, je televize. Příští Vánoce mi dejte rozhodně televizi. Milovat je tak snadné, když neumíte milovat skutečně. A žít je tak snadné, když toho nejste vlastně schopni. Sašin příběh píšu ze závisti, na kterou vůbec nedosáhnu. Tedy ze závisti ne. Obdivuji. Tak z obdivu? Těžko říct. Píšu milostný dopis životu. Mohu si konečně dovolit psát o lásce. Slova vycházejí totiž ze skutečného citu, ne toho mého.

Vím, že v boxu se nesmějí dávat rány pod pás. Asi proto, že dole už je bolest prostě nesnesitelná. V životě lze občas jen obtížně rozeznat, kde je nahoře a kde dole. Natož pak určit, kde už je pod pasem. Někteří lidé mají zvláštní nadání jakési podivné sociální inteligence. Umožňuje jim orientovat se rychle a přesně. Dává jim příležitost cílit do míst, kde je bolest už nesnesitelná. Dalo by se říct, že jsou prostě jen velmi neslušní, možná sprostí. Mohou i nemusejí to dotáhnout do konce. Protivník, který často není vůbec nepřítel, zůstane v prvním případě pokaždé ležet bez hnutí. Mrtví tě ale nemohou milovat.

Promiň, nechtěla jsem, zabila jsem tě. Tvůj hrob navštíví občas aspoň lvi. Budeš totiž samozřejmě pohřben na území běžně označovaném jako jejich. K mému nepřijde nikdo. Kdo nežil, nemohl zemřít. Prach jsi a v prach se obrátíš. Tak to mysleli? Tedy: amen.

Sedím u stolu v rozlehlém bytě, kde jsme bydlely před lety tři. Z Kateřininy ložnice jsem udělala pracovnu, kterou ale téměř nepoužívám. Spím ve svém bývalém pokoji a většinu času trávím tady v jakémsi společenském salónu, stůl mám otočený směrem na terasu a koukám francouzským oknem ven. Saša by ve slově „ven“ na-

šla mnohem hlubší význam, než se myslí obvykle, když se výraz „ven“ říká nebo píše. Znala tu místnost důvěrně. Asi rok jí patřila. Byla její útočiště, ložnice, místo, kde se trápila i jančila radostí ze všech věcí, které jí přinesla po svých vláknech síť pavučiny. Jistě by řekla, že tu měla svoje doupě.

Než odjedu, chci napsat, jak to skutečně bylo.

Právě takhle by mohlo začínat její vyprávění, kdyby ho psala sama. Nepíše.

Vynasnažím se vylíčit všechno tak, jak se skutečně stalo. O některých událostech nebudu psát. Hodily by se spíš do surrealistického textu. Nemají pro příběh zvláštní význam. Jsou možná šokující potrava pro ty, kdo chtějí číst a hrůzou si zakrývat oči. Patří jen životu. My, co jsme se jim staly svědky, nechme je být. Zůstanou snad mezi řádky spát.

Život není román ani nemá žádnou extra pointu. Člověk se prostě někomu narodí a nakonec zemře. Nic zvláštního. Ale je pravda, že některé životní části ji mohou mít. Vlastně by pointu mít měly, pokud se snažíme, aby měl život nějaký smysl. Zřejmě sice nemá vůbec žádný, ale aspoň máme co hledat.

Sašino celé jméno znělo Alexandra Romanovna Červíčková. První jméno dostala od matky, druhé měla po otci, jak to u Rusů bývá a to třetí si vzala sama od života. Pak měla ještě jedno. V jednu chvíli si začala říkat Karen, prostě jen Karen bez příjmení. Milovala to jméno i se tak představovala a to aniž by kdo znal důvod.

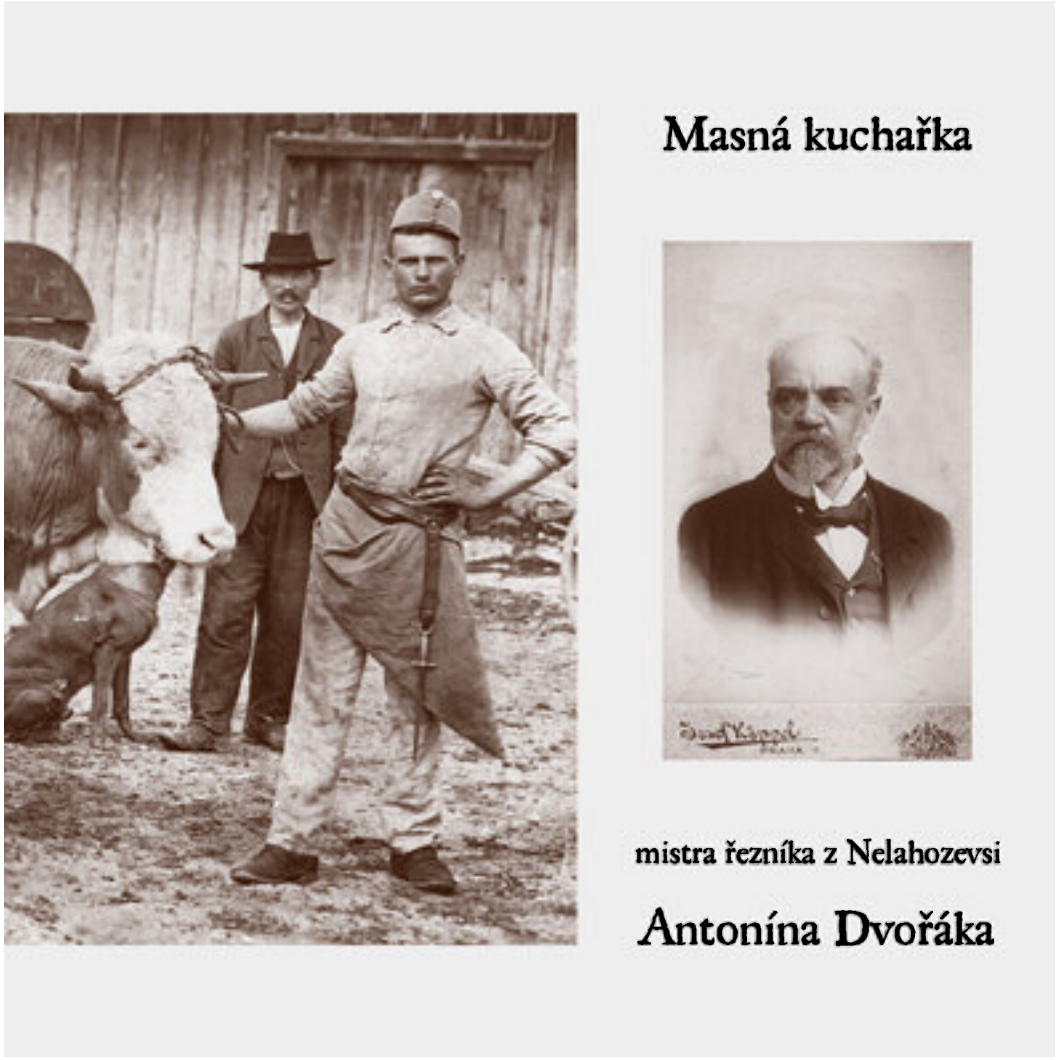
Její příběh byl nepatrným kouskem i mým. Každopádně všichni jeho hlavní hrdinové jsou už dávno někde pryč.

Sešli se tenkrát se Sašou, aby zapletli na pár místech svoje životy dohromady a pak zmizeli. Byli jí podobní. Neměli domov a nestáli o něj. Je jedno, jestli právě říkali, že ho mají všude, nebo jestli se zrovna na povrchu trápili tím, že žádný nemají. Nestáli o něj. Byli porouchaní. Tedy, pokud je hodnotíme v souvislostech, v jakých se obvykle lidé vyrostlí v naší západní kultuře hodnotí. Samozřejmě se můžete zeptat, zda jsou v pořádku souvislosti a měřítka. Nevím, každopádně oni se z nich vymanili. Já třeba aspoň vím, že poslouchat za dveřmi se nemá, když to dělám, cítím pak výčitky svědomí. Prošla jsem celkem běžnou výchovou. Jenže nemá se tolik věcí, a lidé je stejně dělají. Špiclování jen není pro většinu nijak zvlášť lákavé, tedy ani nijak častý prohřešek, a proto bych byla společenský vyvrhel, kdybych se přiznala. Což by byl nesmysl také proto, že špehovat někoho, kdo o tom ví, ztrácí svůj smysl. No, jen další důvod, proč se s tím zrovna nechlubit. Oni neřešili, co se má a co ne. Chtěli se před tím vším jen zachránit. Nejspíš se jim to povedlo.

Vzájemně se přitáhli, aby se do sebe zamotali. Pak byl konec. Nic nerozmotávali. Přesekali provazy a šli si po svých. Byli takoví. Myslím, že části špagátů zůstaly nerovnoměrně dlouhé tu na jedné, tu na druhé straně. Jak už to bývá, když se nerozvazuje, neměří, a seká. Zamotala jsem se mezi ně, ale jen někam na okraj a přivázala se opatrně na mašličku. I když se vám časem možná bude zdát, že i z mašliček se vlivem okolností mohou stát rychle uzle… Někdo jako já se prostě na uzel přivázat nemůže, ani když moc chce.

Pozorovala jsem je, a když jsem viděla, že všechno končí, když jsem viděla, že sekají do provazů, jen jsem zlehka zatáhla za jeden konec a z mašle se stala hladká, snadno vyvléknutelná tkanička.

Jsem jiná, než byli oni. Někteří ještě jsou, vsadila bych poslední boty, že stále stejní. Nejspíš jim už létá kolem duše o trochu víc různě dlouhých provázků s uzlíky i bez. Představuji si je jako roztočené řetízkové kolotoče bez sedaček a bez stálého angažmá. Konečně, poutě se stěhují… Také proto, že atrakce by se okoukaly. Byla tady divná pouť.

Masná kuchařka mistra řezníka z Nelahozevsi Antonína Dvořáka

K dostání u všech dobrých řezníků a knihkupců!

Máj

Serhij Dzjuba
Jenom déšť a Ty

Andělská křídla

Před necelým rokem (ve 12. čísle Dobré adresy) jsme představili ukrajinského básníka Serhije Dzjubu. Nová várka obsahuje milostnou poezii, jíž básník opěvuje svou ženu Teťanu.

Jako ilustrační doprovod jsme vybrali barevné kompozice varnsdorfské výtvarnice Kateřiny Zákoutské.

(mhra)

• • •

Jenom déšť a Ty – jsi krásná!
Tak stvořil mi Tě dnešní den.
Znal jsem tě sto let před lijákem...
Sebe bych radši neviděl.

Zírám jak dítě z kolíbky
Jak mnich co prvně spatřil chrám.
Jen déšť a – nebe na dosah,
Tomu tvůj pohled nevydám.

Svátečně je mi, když jsi tu,
Když vidím víc, než malíř aktů!
Hustý déšť s tvýma očima
Z nichž hltám každou kapku.

• • •

Zima je malinká jako Japonka
A tady je tvůj tichý rozsudek: zítra déšť.
Jako by někdo ukradl polibek.
Dovol mi polaskat jednu vánici,

Adagio pro bílého medvěda
Osamělého jak ostrov Nauru,
Protože jistá je jen sněhobílá žena,
Co zmizí ještě před ránem jako tokajské.

A ty mě neposloucháš, promiň.
Už jste se na všem domluvili se zimou,
Už nejsi moje severní hvězda,
Ale spící liščí mládě, které chce do lesa

Čekání

Nenapadl sníh – šťastný jako okamžik.
Kašel mě nepustil.
A Mozart v pokoji nezní –
Opojný, jako promarněná žena.

Jako Ty, když jsi ještě nepřišla z práce,
Nesedla sis na okraj postele,
Neplakala a trošku se nepřitulila
K jinému dalekému teplu.

A já jsem nepotrestaný a zlý,
Ne svědek, ale Pilát těchto muk,
Nepodají mi smůlu, ale chutný boršč,
A nepolíbím ústa, ale ruce.

• • •

Skončil den,
skončil rok,
ty začínáš:
už jsi nepolíbená,
ještě jsi nepolíbená –
bílým tělem
ani bílým veršem.

Já znovu věřím,
že je to začátek:
náhle načisto –
a bez náčrtu...
vteřiny se chvějí
jako plamen svíčky
a někde nad nimi
se chvějí ústa.

• • •

Spadly listy na cestu
Spadly, je jim lehko...
Taťana Gnědaš

Jednou napíšu
poslední báseň
a nedožiji se
stáří:
spadnu si na cestu
s podzimním listím
a bude mi lehko.

Neměj strach.
Určitě se přijdu
s tebou rozloučit,

přivábený
štíhlou svící
v chrámu...

Tam...

Z hloubi Země

Sen

A byl jsem básník,
A žil jsem tisíc let...
A potom – všechno skončilo.

Zbyly jen otisky Tvých chodidel
V písku.

Z ukrajinštiny přeložili
Petr Ch. Kalina
a **Milan Hrabal**

Ilustrovala
Kateřina Zákoutská

Vojtěch Šarše
Bezmocnosti III

Jedna, dvě, ...

I.

Mladší bratr se k ní otočil: „Dneska jedeme za bráchou?“ „Ano,“ odpověděla mu po krátké odmlce. „Dneska...“ Bratříček se na ní s úzkostí podíval: „Budou mít ti okolo zase otevřené pusy?“ Chlácholivě ho pohladila po hlavě a podívala se mu do očí, usmát se však nedokázala: „Nejspíš ano. Nekoukej se na ně. Stejně pro ně nemůžeš nic udělat. Nepatří k nám a už asi ani k nikomu jinému,“ poté se na chvíli zasnila.

Její starší bratr byl jedním z nich. Od doby, co si vzpomíná na věci, lidi a cesty, se na něj jezdili dívat, dvakrát týdně. Když ještě neměla malého bratříčka, dalo se to vydržet, utrpení si nechala pro sebe, uzavřela jej ve svém nitru a fyzickou bolest, kterou jí návštěvy přinášely, si vybíjela na kole. Avšak od narození malého bratra se tyto návštěvy změnily v čiré peklo. Těžko snášel pohled na bratra, na zahradu a na zelené postele nasáklé lidskou vlhkostí a nechutenstvím.

Malý nedokázal pochopit, že jim není v ničem pomoci, stále ve své dětinskosti věřil, že může staršího bratra změnit. Teď, když o tom přemýšlí, si uvědomuje, co je na tom nejhorší, ten jeho nezlomný optimismus. Stále věří, doufá v jejich společný život, sní o nesplnitelném a hlavně neživotném. Ne, nejhorší na tom je, že si představuje, co všichni dělají po zavření hlavních dveří. Když zmizí poslední návštěvníci. Co jim skýtá noc a o čem si konečně nerušeni povídají. Nedokázal pochopit, že oni jen tak leží a že se vůbec nic neděje. Ticho, nehybno, děsivé šustění starého listí a jejich dechu. Bylo to asi po čtyřicáté návštěvě, kdy se zatvrdila, že bude bratra chápat jen jako těžký kufr, který s sebou musí všude vláčet. Nesmí si ani na vteřinu připustit změnu. Ty v jeho neotřesitelném světě nenastávají a především neexistují. Není ani možné doufat. Člověka to naprosto ničí, každá světlá myšlenky, když máme před očima někoho jako její starší bratr.

Už ví, kdy přesně se začne bratříček bát. Vždy, když si zavazuje boty, koukne se na věčně zavřené dveře bratrova pokoje. Nikdy tam nebyl a častokrát přemýšlí, co by za nimi našel. Ona sama si na pokoj skoro nikdy nevzpomene, přestala v něm uklízet v momentu, kdy se vrátila z oné čtyřicáté návštěvy. Dnes utřela okolo dveří podlahu, nic víc. Nejspíš by si ani nevzpomněla, kde je klíč. „Nahoře ve skříni ve staré krabici, mezi ostatními klíči, je zelený. Lehce se mezi jinými starými klíči najde. Některé již nemají zámky.“ Bez toho, aby si to uvědomila, řekla to polohlasně. „Co je zelený? Nerozuměl jsem ti.“ Zvedl oči od tkaniček a podíval se na ni nechápavě. „Ale nic prosím tě, dělej, obuj se. Musíme jít.“

Ještě když byla malá holka, vydobyla si u rodičů, že bratrovi udělají z šatny pokoj, kterou stejně nikdo nepoužíval. Byla přesvědčená, že takto dostane od bratra alespoň nějaké znamení. Při každé návštěvě ho brávala za ruku, vedla zahradou a vyprávěla mu, že mu koupila cédéčko a že mu nakrmila zlatou rybku. Doufala, že jí dá vědět, jak se domu těší. Kývne, sevře silněji její ruku, mrkne na ni. Nikdy nic. Byl stále stejný a neměnný. Nakonec pokoj zamkla, rodiče se ani na nic nevyptávali.

II.

Za celou cestu neřekli ani slovo, oba věděli, že budou i celou dobu v zahradě mlčet. Nepadne jedno jediné slovo. Když uslyšel její chladný hlas, lekl se. Znal ho, zněl mu velice příjemně a měl pro něj konejšivé účinky, ale i přesto ucukl. Jako kdyby mu přiložili na roku rozžhavený kus železa.

„Co kdybychom ho dneska nebrali za ruku?“ řekla nenuceným tónem, ale koutkem oka po malém bratrovi pokukovala. „Jak to myslíš? To přece nejde. Přece…“ Oči se mu zalily slzami. Sestra si po chvíli vzdychla a rychle zahlaholila. „Neboj, budeme ho držet oba dva.“ Zbytek cesty mlčeli.

Těsně potom, co zanevřela na změnu, uvědomila si, že by si přála, aby na ní zaútočil jako zvíře. Byl to silný, morbidní pocit, za který se styděla. Chtěla, aby ji poranil, aby se ho začala bát, aby měla strach, cokoliv. Nebo si přála, aby škobrtl, ale nic z toho nebylo možné. Cesty v zahradě byly dokonale rovné a z pěšiny si ho svést netroufala. Ani by si nevšiml, že neleží v posteli, ale na mokré zemi. Oči by měl stále stejně upřené před sebe.

Často se snažila představit si tu prázdnotu, pokoušela se dostat do stavu absolutní nicoty, ale ten jí však vydržel jen několik momentů. Nedokázala ho v sobě udržet. Unikal jí.

„Co kdybychom se mu dneska pokusili dívat do očí. Počkáme chvilku a uvidíme, co se stane.“ Při této představě se s ní zatočil svět, málem pustila volant. Ani jako malá to nedokázala, její bratr s tím však neměl problémy. Několikrát ho načapala, jak sedí proti bratrovi a civí na něj. Vždy se naštvala, postavila ho násilím na nohy a odtáhla ho pryč. Takovéto předčasné úprky ze zahrady končily fatálně. Musela se tam vždy večer sama vracet a uložit ho. Vždy tam tak stál nebo seděl, věděla, že by se jinak po pár dnech zhroutil, kosti v nohou by ruply nebo by se přetrhly šlachy. Pokaždé se vrátila, nikdy ho nenechala padnout, zlomit se.

„Vzala jsi jídlo?“ Plácla se naštvaně do stehna a pohlédla do zpětného zrcátka. „Ještě, žes mi to připomněl…“ Vzdychla: „Ještě, že tak…“ Bratříček na ní pohlédl, neměl rád její nedokončené věty, které se velmi pomalu mění v ticho. Zvolna a pomalu se vytrácejí, ale nechávají ve vzduchu pocit zdi mezi ním a jeho sestrou.

Doma popadla velké balení výživy a zase nastoupila do auta. „Litr? To teda znamená, že za ním příští týden nepojedeme, že jo?“ Vypadalo to, že se každou chvíli rozpláče. Nechtěla ho ranit, nerada ho trápila. „Ještě uvidíme, jak bude vypadat.“ Chlapec vypadal zkroušeně. Chtěla ho pohladit po vlasech, ale netroufla si sundat jednu ruku z volat a obrátit se na zadní sedadlo. „Neboj pojedem…“

III.

Přes vysokou zeď není do zahrady z ulice vidět. Přemýšlela, jak se blížili k parkovišťátku, proč je ta zeď tak vysoká? Útěk v žádném případě nehrozil, to je naprosto vyloučené. Lidé se tomuto místu vždy vyhýbali. Co si pamatuje, tak oni jsou jediní lidé, kteří chodí pravidelně za jedním konkrétním obyvatelem této zahrady téměř tři desítky let. Samozřejmě že se již setkala s lidmi, kteří do zahrady přicházejí, ale ti se jen procházeli, osamoceni, mezi více či méně zelenými postelemi.

Zeď tam byla proto, aby nebylo z vnějšího světa do zahrady vidět.

Nikdy ani neslyšela o případu vandalismu. Nikdy neviděla barevné nápisy sprejerů na zdi, ani prázdné povalující se flašky od alkoholu před ní.

Zeď měla ochránit lidi před tím, co se děje v zahradě, co se tam nehýbe a přerývavě dýchá, co tam otvírá a zavírá pusu, co tam pomalu mizí v posteli, co tam žije a nežije. Byla to tedy milosrdná zeď. Bránila, aby pohled na zahradu a její lidskou potravu děsil ty, kteří venku prožívají čas a místo. Uchovává také postele v klidu, nikdo je neruší svým pomalu se odvracejícím se pohledem. Ve většině případů upadnou obyvatelé všeho věku v zapomnění, nikdo se k nim nikdy nevrátí. A právě proto je zeď milosrdná, urychlí proces zapomnění. Je neskutečně krutá. Ona sama by ráda zapomněla. Místo toho ale s bráškou vjíždí na malý prostor před rozlehlou zahradu. Již když vyndávala klíček ze zapalování, viděla před sebou prázdné oči, které vzbuzují lítost, ale i vztek a zhnusení, přestože si to člověk nechce přiznat.

Když zaparkovala, byl již bratříček odpoután a se strachem na ní koukal: „Copak se děje?“ zeptala se přívětivě. „Takže ti, co mají bolesti nebo trpí, mají otevřené pusy?“ Zeptal se jí slabým hláskem. „Ano, mají otevřené pusy, nebo červené oči. Ale už jsem ti dneska jednou řekla, že na ostatní nemáš koukat, nic s tím nenaděláš. Nevšímej si jich, rozumíš? Všímej si jen svého bratra“ Zpříma mu pohleděla do očí. „Dobře, promiň, nechtěl jsem tě rozčílit.“ Byla stále připásaná, takže ho nemohla obejmout, vzala alespoň jeho ručku do svých rukou a zmáčkla mu ji: „Nerozčílils mě. Tak pojď.“ Vylezli z auta. Uvědomila si, že ji nenapadlo se odpoutat, když chtěla bratra obejmout, ale naprosto instinktivně odepjala pás, když vystupovala.

Dlouho věděla, že ztrácí spolu se starším bratrem i soucit s ostatními, ale snažila se na to nemyslet. Nevěděla, jak jsou na tom ostatní, kteří mají podobného člena rodiny. Odmítala totiž chodit na společná sezení. Nesnášela představu, že by si musela povídat o tom, co v sobě již dlouhá léta dusí s lidmi, kteří cítí něco podobného.

Vždy, když přijeli, měla pocit, že zahrada přelézá zeď a usazuje se v jejím světě. Bála se, že si přivezou její kousek domu v autě, a že i ona spolu s bratříčkem budou pomalu, ale jistě mizet v postelích. Vzduch je vždy takový nazelenalý, nasládlý a těžký. Ať je jakékoliv roční období, zahrada si udržuje konstantní dusivou atmosféru a teploměr mění jen tak lehce svou rtuťovou pozici. Vzduch se tam lepí na tvář a na ústa, vlívá se do plic jako horké železo. Nepamatovala si, že by tam bylo kdy nasněženo, sníh vždy ležel před zdí, ne za ní. Déšť a slunce se tam však dostanou, ne že by to druhé něco znamenalo či někoho prohřálo. Déšť, to je jiná věc. Smrtelný. Kapky splachují lidské rysy. Voda je největší nepřítel této zahrady.

Přešli štěrkem posypané parkoviště a octli se před malými dveřmi, menšími než do starého, léta nepoužívaného a zatuchlého pokoje staršího bratra. Neměly zámek ani kliku, vždy byly pootevřené. Před tím, než vstoupili, přiklekla si k bratříčkovi, vzala ho za ramena a podívala se mu přímo do očí. „Poslouchej, nebudeme se u nikoho zastavovat, nebudeš mi na nikoho ukazovat a hlavně... Poslouchäš?“ Bratříček přikývl, ani na chvíli ze sestry nespustil oči. „A hlavně se nebav ani nezastavuj s ostatními ...normálními... návštěvníky. Jdeme rovnou za ním, projdeme to, připojíme ho na krmení, zvedneme ho, uděláme kolečko, položíme ho a půjdem.“ Bratříček lehce kývl hlavou, od vystoupení z auta nevydal ani hlásku.

IV.

Obrovská zvlněná zahrada, porostlá temně zelenou trávou po kotníky. Nikdy nebylo vidět zahradníka nebo slyšet sekačku, ale tráva nikdy nepřesáhla délku několika centimetrů. Nesmí v ní růst ani žít nic velkého. Hmyz nebo hlodavci by mohli napadat nehybné obyvatele, kus po kuse. Pomalé odebírání živé tkáně by znetvořilo pohled na tuhle na první pohled mírumilovnou zahradu. Zavrtat se do jejich nehybných těl. Jako do hlíny, od které se vlastně ani tolik neliší, až na to, že těla patří živým bytostem, které bohužel rostou. Bylo zde také několik vysokých stromů, jejichž kmeny bez větví se tyčily do výšky tří metrů. Muselo se předejít pavučinám vlajících kolem postelí. Lidské záhyby skýtají mnohé úkryty pro různé tvory.

Prostor mezi postelemi byl protkán cestami, na první pohled měl člověk dojem parku, téměř kouzelného parku, tento pocit však rychle zničily tísnivé představy mokrých pokrývek, plesnivých matrací či brouků zalezlých v ohybech prostěradel. Většina postelí nebyla totiž nijak chráněná proti přírodním podmínkám. Nanejvýš postel ochraňoval altán. Člověku začalo být i během největšího horka zima, na mysli mu vytanuly obrazy postele uprostřed ničeho nebo uprostřed zasněžené pláně. Vlhkost se na něj přilepila a smáčela mu všechny vrstvy oblečení.

Ale co bylo horší, každá postel byla obydlena ležícím dítětem, mužem či ženou. Nehýbali se, jen pravidelně dýchali. U dětských postelí skoro vždycky někdo byl, hladil malého obyvatele po hlavě nebo mu pod ruku strkal plyšovou hračku. Z těchto míst se skoro vždycky ozýval konejšivý šepot, pláč či nepřesvědčivé utěšování. Některé úplně malé postýlky byly obstavěny malým paravánem. Řád zahrady nedovoloval, aby zde příslušníci rodin přespávali, ale zato byla každý den od pěti od rána do půlnoci otevřená. Dítě tedy bylo pouhých pět hodin bez dozoru. Rodiče se však o něj nestrachovali. V zahradě vždy panovalo absolutní ticho. Nemuseli se bát, že bude zrovna jejich dítě probuzeno brekem jiného. Čekali bychom, že se u postýlek budou hromadit hračky, ale nic takového tu k vidění nebylo. Z jednoho prostého důvodu, nikdo by si s nimi nehrál a tato bezútěšná snaha by jen rmoutila rodiče. Avšak i tito rodiče, mladí a zlomení, své dítě opustili a nechali zahradě. Nikdo nevydržel tak dlouho jako ona a její mladší bratr.

Pravda je, že zahradu obcházeli zvláštní lidé. Nezdálo se, že by patřili k nějaké posteli. Vždy jen nepohnutě s rukama za zády koukali na obyvatele. Jelikož zahrada neměla hlídače, tyto osoby se jen dívaly, nebyly vyháněny ani okřikovány. Nikdo neví, kdy přicházely ani jestli vůbec odcházely. Vlastně si ani nebyla jistá, jestli někdo z postávajících není třeba hlídač. Pak tu také byly postarší dámy, které chodily do zahrady výlučně kvůli tomu, aby zvedaly ty obyvatele, ke kterým již nikdo nechodí. Byly tu také jiné, které říkali, že na to nemají právo, že takhle jen prodlužují jejich neslyšné utrpení. Nikdo se však nikdy nehádal.

V.

Všude na nově příchozí trčeli ty strašné holé, černé díry. Nezvratně se otvíraly. Některé byly hlubší než jiné, to záleželo na tom, jak moc hluboko jsou hlavy vteklé do děsných umělých polštářů. Někde tmu díry prořezávaly zuby, jindy to byly jen kruté, oslizlé, vlhké krátery, jež vlastně ani nepatřily obličeji, ze kterého trčely. „Opravdu je něco bolí? Je to tak hrozné?“ Řekl sotva slyšitelně. Sestra dělala, že neslyší. Nechtěla mu znova lhát. Jeho pohled sklouzával z jedné prázdné tváře na druhou. Jeden pár očí byl zavřený, jiný byl upnutý na oblohu. Jako kdyby si přáli, aby nepršelo. Vzdychl. Ačkoli posledních několik týdnů ani nekáplo, sestra vybírala dobu návštěvy vždy v období sucha, vše v okolí postelí mělo nádech mokvající houby. Těm nejmokřejším dělal hrudník při zdvíhání odporný mlaskavý zvuk.

Postele byly od sebe dosti vzdálené, jako kdyby si její obyvatelé mohli překážet. „Je to kvůli návštěvníkům. Snaží se je ochránit před zbytečným kontaktem s cizím ležícím." Sestra to řekla, aniž by na něj pohlédla. „Už takhle sem chodí málo návštěvníků, jsme jedni z mála, kteří sem docházejí pravidelně." Stále se na něj nedívala. On sám vždy čekal, že ho najdou, jak sedí na posteli a čeká na ně. Ležel, aby se neusadili u jeho postele v dusivé atmosféře zklamání, vždy řekla tu stejnou větu: „Ale alespoň nemá otevřenou pusu." Bratříček pokýval hlavou.

Začala se pomalu bát, že se zase zeptá, proč nejsou postele pod střechou. „Dyť takhle zmoknou a shnijí." Ozvalo se přeci jenom. Tiše a naléhavě. Byla tak zahleděná do svého strachu z toho, že jí tu otázku položí, tolik si ji opakovala, jako kdyby chtěla přehlušit hlas bratra. Rozhodla se najednou, bez rozmýšlení. Položila mu ruku na rameno, zastavila ho. Když stáli tváří v tvář, oddechla si, protože se zastavili v místě, kde nebyla v blízkosti žádná postel. „Chtějí, aby déšť časem těla rozmočil, aby uvolnili místo v posteli pro dalšího. Víš, když sem přijdeme, vždy přece bratrovi neseme nové oblečení a novou pokrývku. No, ale nikdy jsi neviděl, když bratra převlékám, že? Má pod trikem takovou přilnavou pláštěnku, která ho drží alespoň částečně v suchu. Ale ti ostatní, o které se nikdo nestará, ti se jednou prostě vpijí skrz matraci do podlahy." Bratr nic neodpověděl, jen se podíval do igelitky, kterou nesl v ruce a prohrábl nové oblečení.

Mlčky pokračovali dál.

VI.

Co by na tom mohlo být nejhorší? Prázdná tvář, která se stále netrápí a do nekonečna se trápit nebude... Nemůže však nic, ani neví, že se netrápí, ačkoli by měla, a ani neví, že nemůže. Neslyšitelný pláč, který zní všude, kam se hnete... Kdo se vlastně trápí víc, trpící nebo svědek jeho utrpení? Shlíží na svého mladšího bratra. Nebylo by lepší být sama? Lépe by se čelilo hanbě, že jsem ho nechala s otevřenou pusou. Bude již odklizen? Nebo tam bude jen ta strašná cedulka?

Narodit se v křeči, z křeče a do neustálé, opakované křeče. Nejhorší na ní je její nepostřehnutelnost, křeč, která neviditelně kroutí nehybné a klidné tělo, jež není tělem, protože není spojeno s hlavou. Ani ta hlava v pravém slova smyslu neexistuje. Jemnost tohoto utrpení je nehmatatelná. I kdyby za ním jezdili každý den a brali ho za ruku. Svým pohybem nutili jeho toporné končetiny, aby chodily tím či oním směrem, stejně mu v žádném ohledu nepomůžou. Prázdnota je taková, že ji nevyplní žádným dotykem či slovem. Je to obrovská rozbředlá krysa, jež vše pohlcuje.

Co je horší, mačkat mu oblast žaludku a pak střev pro urychlení vyměšování, kterému nemůže dát povel, nebo snad ten odporný monolog, který s ním vedu... vedla jsem? Je to, jako kdybych chtěla, aby si rozuměly dvě ozvěny. Nebo snad vědomí, že nevím, co je horší, smrt nebo můj pohled na něj? Jeho ležení nebo fakt, že malý sem chodí, protože chce pomoct staršímu bratrovi, jehož neustálá smrt se vlastně jen pomalu vleče od jeho tichého narození.

Tiché narození, nejhorší, co se může stát. Vždy znamená něco strašného. Buď se dítě narodilo mrtvé nebo hůř, bez mozku. Takovéto novorozeně není možné kojit, neboť jeho sací reflex neexistuje. Vlastně nic z něho neexistuje. Ono samo pro sebe neexistuje, existuje pro ostatní. Jeho život je vlastně dvojčetem jeho smrti, avšak jedno z těch dvojčat již před mnoha lety zemřelo a to druhé jen tak samo churaví.

To, co jí teď probíhá hlavou, je jen ubohé, bezpředmětné omílání, kterým chce zamlžit svůj zrak, aby nevnímala tak ostře ostatní postele a jejich ne-obyvatele, aby mohla v klidu projít těmi nekonečnými uličkami. Plesnivé polštáře, oblečení zažrané do těl, otevřené zírající oči. Oči mrtvoly, jejíž zvedající se a klesající hrudník přelstil rigor mortis. Nechtěla je počítat, ale nemohla si pomoct. Cestou k bratrovi vždycky počítala obsazené postele. Čísla se s každou návštěvou měnila.

VII.

Z jeho do polštáře vlitého obličeje se rozvírala zející díra. Zíral před sebe a pomalu mizel. Vedle jeho rozteklého těla byla položena destička, na které bylo napsáno: „Toto je pokročilý stav nezvratného rozkladu, tělo bude do dvou dnů odstraněno." Datum byl včerejší. Je to malá čtvercová destička, černá s bílým, vždy stejným nápisem.

Právě proto nechtěla, aby se její mladší bratr učil číst a psát. Již dlouho plánovala, že nepozorovaně staršího bratra nepřevlíkne a nechá jeho tělesnou schránku na pospas kapkám. Ale neodhodlala se k tomu, jen kvůli přítomnosti svého mladšího bratra. Minulou návštěvu byl nemocný, chtěl vylézt z postele, ale horečka byla silnější. Šaty nepřinesla, proběhla kolem postelí, pohlédla na škvíru mezi zuby, opatrně stáhla vnitřní pláštěnku a odešla.

Dnes tu stojí. Mladší bratr nevěřícně kouká na tělo mísící se s postelí a látkovinou. „Vždyť už tady skoro není. Co jsme udělali špatně?" Přemýšlela, co mu má říct, co by mu to ulehčila. Nic ji nenapadlo. Tohle je jinačí než okamžitá smrt. Ona již před mnoha lety zjistila, že nenávidí tyhle výlety, tu postel a tu věc co se v ní nehýbe. Vzala bratříčka za ruku a obrátila se k východu. Nechtěla, aby se kdokoli ohlédl.

„Počítej se mnou. Jako projíždějící vozy vlaku. Jedna, dvě, ..."

Sbírka odznaků

Stalin

Specifickým fenoménem normalizačních časů bylo sběratelství. Sbíralo se kde co, od pivních tácků po odznaky.

Okénko do minulosti 2

Zemědělské noviny, venkov 15. 4. 1977

Kdo je Václav Havel?

Jeden z nedávných pořadů Čs. rozhlasu se zabýval vývojem a činností tohoto siguatáře nechvalně proslulého pamfletu. Otiskujeme výtah z vysílaného dokumentárního pásma, který osobnost spolupracovníka zahraniční reakce odhaluje.

Václav Havel se narodil r. 1936 v rodině milionářských zazobanců. Barrandovské filmové ateliéry, restaurační podniky Lucerna, myslivna Havlov na Českomoravské vysočině, k níž patřilo každoročně pronajímaných 1400 hektarů lesů, domy na pražském nábřeží — to všechno bylo majetkem jeho rodu. A pro začátek to jistě stačilo, vykořisťováním zaměstnanců se jistě majetek dále rozrostl. Jenže .. jenže přišel rok 1945 a po něm rok 1948. A tato léta pořádně zamíchala karty osudu Havlovic rodu.

A Václav Havel po průměrně započatém studiu na jedenáctileté střední škole — jak sám uvedl v životopise — odešel pracovat do Ústavu paliv v Praze. Zde dokončil večerní studium na střední škole a po maturitě se přihlásil a byl přijat na ekonomicko-inženýrskou fakultu Českého vysokého učení technického. Tak velkoryse se tedy náš socialistický stát zachoval k milionářskému synkovi, který u nás postrádá dostatek demokracie. Nicméně Havel zjistil, že jeho rozhodnutí bylo mylné a ještě před ukončením čtvrtého semestru z fakulty odešel. Po návratu z vojenské základní služby pracoval v Divadle ABC a později v Divadle Na zábradlí jako jevištní technik. V roce 1961 začal dálkově studovat na Akademii múzických umění obor dramaturgie.

Zároveň postoupil v divadle: z jevištního technika se stal lektor a pomocný dramaturg. V. Havel udržoval po celou tu dobu řadu „zajímavých styků“ s lidmi v kapitalistických státech. V Mnichově žil — až do své smrti v roce 1968 — jeho strýc Miloš a ve Spojených státech (později v Argentině) jeho druhý strýc Ivan Vavřečka. Oba emigrovali z Československa po roce 1948, poté, kdy jim byl znárodněn majetek.

Začátkem šedesátých let vstupuje milionářský synek V. Havel na prkna, která znamenají svět. Jako dramaturg, dramatik, básník. V této době se s ním seznámil Tomáš Řezáč. „Bylo to někdy v roce 1962 nebo 1963“ — říká soudruh Řezáč — „kdy jsem se poprvé setkal s Havlem ve vinárně Viola, ve které se provozovala hudba, poezie... Přinesl tam svou první nevydanou sbírku básní. Dával ji kolovat kolem stolu... Připadal mně jako člověk nesmírně sebevědomý, který zjevně pohrdal všemi, kdo byli kolem něj. U Václava Havla bylo od začátku jedno zajímavé: vždycky se stýkal s umělci nebo pseudoumělci, kteří stáli na druhé straně barikády, kteří žili v té pohodlné poloilegalitě — s lidmi, kteří mu dávali rozumy. V některých verších, pokud si je dnes pamatuji, byl Havel téměř doslovně poplatný válečným a poválečným sbírkám Jiřího Koláře. Toto jméno už dneska zaniklo. Kolář se hlásil k takovému tomu americkému civilismu, vyráběl ze života umělé peklo... na tento způsob přistoupil i Havel. Jeho sbírky, přestože v té době byl nesmírný zájem o mladé talenty, nikdo nevydával. A Havel si z toho odvodil pro sebe určité poučení. Jestliže neprorazí normálním způsobem, musí se do literatury vlomit, jak se říká, zadními dveřmi.“

V roce 1963 Václav Havel napsal první samostatnou hru — Zahradní slavnost — a v témže roce ji uvedlo Divadlo Na zábradlí. A tak se o milionářském synkovi začíná — zejména v některých kritikách — psát jako o výrazném dramatickém talentu, jako o výborném analytikovi společenských poměrů; je označován i za mluvčího „určité části“ mladé inteligence. Havlova popularita podstatně vzrostla po uvedení Zahradní slavnosti v NSR. Že mu ke slávě dopomohli jeho ideoví spřízněnci, není pochyb — důkazy najdeme jak v domácím, tak zahraničním tisku. Byla Zahradní slavnost i pozdější Havlovy hry skutečně tak výjimečně umělecké dílo? Podívejme se, jak, či lépe, proč pronikla tak rychle jeho hra na západní scény.

Mnozí marxističtí literární teoretici, například profesor Vítězslav Rzounek, už při publikování „Zahradní slavnosti“ odhalovali skrytý podtext hry. A nebyli sami. Stejnou otázku — totiž kdo je Václav Havel, s kým a proti čemu se tak bojovně angažuje — kladli ve svých dopisech redakcím prostí členové komunistické strany i bezpartijní. Milionářského synka rozhodně nemůžeme podezřívat z úmyslu angažovat se pro socialismus, konstruktivně nastavovat zrcadlo některým nedostatkům života naší společnosti a případně pomáhat je řešit. Záměr byl zcela jednoznačný: útočit na samu podstatu socialistického zřízení. Proto také texty jeho hry zcela odpovídaly záměrům těch, kteří se je usilovali prosadit na západoněmecké scény. A proto byly jeho hry s takovým nadšením přijaty, rozšiřovány a podporovány i v emigrantských kruzích na Západě. Nehledě k tomu, že někteří jeho „přátelé“ o nich věděli dříve, než vůbec byly uvedeny u nás.

Václav Havel udržoval přímé i zprostředkované styky s Pavlem Tigridem, známým agentem CIA, a s mnoha dalšími čs. emigranty, většinou spolupracovníky západních rozvědek. Na přímý popud čs. emigrantky Věry Blackwelové, rozené Jakešové, bývalé zaměstnankyně rozhlasové stanice Svobodná Evropa, vstupuje Havel v roce 1964 do redakce časopisu Tvář. Nejprve jako externí spolupracovník, později se stává členem vedení. Smysl tohoto kroku byl více než zjevný — šlo o přímé působení na širší okruh čtenářů — šlo o vliv na ty sociální skupiny, s jejichž pomocí bylo možno vstoupit do politického boje o moc.

Měsíčník Tvář byl časopisem Svazu čs. spisovatelů a měl sloužit především mladé spisovatelské generaci. Měl... ovšem záměr redakčního kolektivu, v němž Havel postupně získával rozhodující slovo, se tomuto požadavku stále více vzdaloval.

Pro myšlenkové zaměření časopisu nejsou jistě bez významu filozofické nebo filozoficko-estetické texty, které jsou v něm publikovány. Jsou to například stati Martina Heideggera, Ladislava Klímy, George Trakla a dalších. Nemálo místa věnuje časopis myšlenkám Teilharda de Chardin.

Časopis byl tedy hlasatelem idejí socialismu naprosto cizích a není proto divu, že se okolo něho rozproudily bouřlivé diskuse. Představitelé Tváře se sice hájili tvrzením: „Socialismus je pro nás samozřejmě základna, mrzí nás, že o tom pochybujete! Sloužíme mladé generaci!“

Skutečnost však byla zcela opačná. Už v druhém ročníku citelně poklesl počet nových jmen. A ti, kteří zůstali (či lépe, jimž bylo dovoleno zůstat) byli lidé s nemarxistickým světovým názorem, s idealistickým vztahem k životu. By-

lo více než zřejmé, že měsíčník Tvář se stal politickou arénou, z níž zaznívaly protisocialistické hlasy. Oproti předúnorovému období byl v těchto hlasech jediný rozdíl — maskovaly se pomocí pseudosocialistických, pravičáckých frází.

Když se vedení Svazu čs. spisovatelů na doporučení ÚV KSČ rozhodlo přijmout opatření, která by zaručovala ideové zaměření měsíčníku, vedení Tváře a jeho stoupenci se rozhodli uplatňovat své požadavky veřejně. Osobní agitací se snaží rozšířit okruh těch, kdož jsou ochotni je podporovat. V této „bohulibé" činnosti nechyběla ani demagogie, ani úskoky. Tvář — respektive její vedení — bezostyšně obviňuje ze schematismu a byrokratismu každého, kdo se neochvějně drží zásad marxismu-leninismu.

Není nesnadné uhádnout, čeho chtěla redakční rada Tváře dosáhnout. Znovuvydávání časopisu a legalizaci ideových skupin, které nesouhlasily s marxismem. Jednalo se konkrétně o tzv. aktiv mladých autorů, jehož ideové cíle byly totožné s cíli redakčního kruhu Tváře. Toto vše se mělo dít na půdě Svazu spisovatelů — tak měla být posílena pozice údajně „nezávislých" autorů a omezen vliv těch, kteří usilovali o těsnější sepětí literatury se životem lidu, s jeho problémy i radostmi, které ho na cestě budování socialismu potkávaly. A není bez zajímavosti, že o aktiv mladých autorů projevovali zájem i starší spisovatelé, známí svým protisocialistickým postojem, jako např. profesor Václav Černý, Jiří Kolář, Josef Hiršal, Urbánek, Chalupecký a další.

Otázky okolo časopisu Tvář se však měly dostat i na mezinárodní fórum. Celou akci připravoval Pavel Tigrid. V roce 1966 pozval Václava Havla (přestože nebyl členem) na zasedání Pen klubu — mezinárodní organizace spisovatelů — do New Yorku. Tam mělo dojít k provokačnímu vystoupení čs. spisovatelů-emigrantů vůči takzvané nesvobodě umělců v ČSSR, a jako důkaz měl posloužit časopis Tvář a jeho redaktoři. Václav Havel si měl na toto zasedání připravit svůj projev na základě rezoluce spisovatelů-emigrantů, kterou od Tigrida přivezl profesor Václav Černý. O přípravě provokace na zasedání Pen klubu se Havel dozvěděl ještě od jiných lidí. Například od amerického kulturního atašé v Československu, Roberta Warnera.

Z toho, co jsme doposud řekli, je patrné, že za Havlem a jeho skupinou stáli — a také ji podporovali — „vlivné osobnosti" zahraniční i domácí reakce.

Své názory interpretoval Václav Havel také na 4. sjezdu Čs. spisovatelů. To, že byl ve svém projevu taktičtější než třeba takový Ludvík Vaculík, ovšem neznamená, že cíl, jehož chtěl dosáhnout, byl demokratičtější či humánnější. Měl pouze na paměti to, co mu jeho rádce — profesor Černý — připomínal: nejde o to, jednou vyhrát a podruhé úplně prohrát! Budeme spokojeni, když vyhrajeme jenom trochu. Trochu vyhrát — tentokrát znamenalo proniknout do vedení svazu. Z tohoto postavení by přece bylo možné ovlivňovat kulturní politiku a až by k tomu nastala vhodná doba, vést třeba i otevřený útok proti vedení strany a státu.

Havel shrnul v závěru svého sjezdového vystoupení své požadavky do sedmi bodů. Ve svých „konkrétních návrzích", jak je nazval, požadoval kromě jiného, aby svaz umožnil práci „různých" — tedy i protisocialistických — uměleckých skupin; dožadoval se, aby sjezd uložil ústřednímu výboru co nejdříve prozkoumat, kteří čeští a slovenští spisovatelé v důsledku dřívějších opatření stojí ještě mimo svaz a navrhl jim členství spojené se satisfakcí. Nechť se to zdá být jakkoliv pošetilé, Havel tím chtěl říci, že by se naše socialistická společnost měla omluvit, nebo snad dokonce požádat za odpuštění ty, kteří usilovali o její likvidaci!

Přestože naše kultura i literatura byly krizí, která vyvrcholila v letech 1968 a 1969, zasaženy velmi citelně, dokázaly se v poměrně krátkém čase zkonsolidovat. Ztrátu tak „výrazných talentů", za jaké byl pravicí označován Václav Havel, ani nestačily zaznamenat. Jak se však se ztrátou pozic a vlivů vyrovnal sám Havel?

Nepřestal útočit proti socialistickému systému, proti socialistické kultuře. Psal a píše dopisy, různá prohlášení, ale i různé divadelní hříčky a agitky, které jeho „přátelé" na Západě s patřičnými komentáři tisknou. Tisknou je ochotně — vždyť si je u Havla objednávají: Každý politický útok proti socialistickému Československu a jeho spojencům, i když je nepravdivý a zkreslený, se výborně hodí do antikomunistické propagandy. Proč se Havlovy hry vůbec hrají?

Šlo pouze o to, aby se dokázala existence takzvané druhé kultury v ČSSR, tak říkajíc nelegální, proti které staví kulturu, jak oni říkají, špatnou, prolhanou, oficiální.

Kdopak byl tak štědrý, že mu nezáleželo na tom, kolik investuje, a zda své prostředky dostane zpět?

Spolupracovník západoněmecké rozvědky BND, doktor George Domajer řekl v roce 1971 Tomáši Řezáčovi: „Budeme podporovat československou ilegální kulturu. Budeme ji podporovat prostřednictvím druhých a třetích osob, nebo druhých a třetích institucí tak, aby na nás nebylo vidět. A z těchto fondů — je-li už to fond americké nebo západoněmecké rozvědky, nebo jiné výzvědné služby — byl podporován Václav Havel."

Václav Havel bude i nadále usilovat o svůj podíl na politických kampaních imperialistických sil proti ČSSR a tím i proti ostatním socialistickým zemím. Ale naši lidé konečně dali dostatečně najevo, co si o Havlovi i o ostatních zaprodancích myslí, když jednoznačně odsoudili jejich pamflet.

(zn)

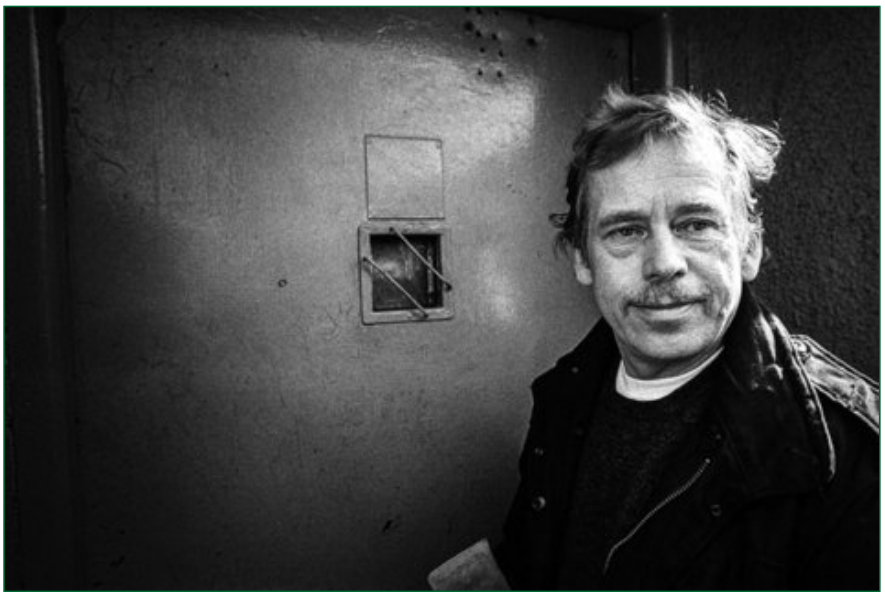
Sta lin

DOX Centrum současného umění

Václav Havel očima svých osobních fotografů

HAVEL / 28. 10. 2016–13. 2. 2017

Praha Ruzyně, © Tomki Němec

Rozsáhlá výstava HAVEL v Centru současného umění DOX u příležitosti nedožitých 80. narozenin Václava Havla představí fotografické dílo dvou předních českých fotografů Tomkiho Němce a Bohdana Holomíčka, kteří řadu let zaznamenávali zásadní historické okamžiky i obyčejné chvíle v životě dramatika, politika, prezidenta a občana Václava Havla. Několik stovek fotografií doplní umělecky zpracované, dosud nezveřejněné filmové dokumentární záznamy, jejichž autorem je dokumentarista Petr Jančárek.

Jeden z předních českých fotografů Tomki Němec (*1963) byl fotografem prezidenta Václava Havla v letech 1989 – 1992 a v období let 1997–2003 byl přizván k tomu, aby dokumentoval oficiální život prezidenta jako jeden z členů nově vytvořeného týmu fotografů. V roce 2001 vydal knihu, která přinesla výběr snímků z Havlova prvního prezidentského období. V současné době vydává fotografickou publikaci Václav Havel - Tomki Němec - Fotografie., která bude v Centru DOX během výstavy pokřtěna.

Výstava představí také fotografie významného českého fotografa Bohdana Holomíčka (*1943). S Václavem a Olgou Havlovými se seznámil již v sedmdesátých letech a stal se dokumentátorem společenských a kulturních událostí na Hrádečku i jinde. Holomíček nafotil nespočet lidí, od těch úplně obyčejných až po známé osobnosti disentu. V souvislosti s jeho tvorbou se často mluví o fotografickém deníku, který je subjektivním pohledem na nedávné české dějiny.

Režisér, kameraman a nezávislý producent Petr Jančárek (*1959) spolupracoval s Václavem Havlem od roku 2003 jako autor audiovizuálních programů. Ve výstavě budou představeny jeho dosud nezveřejněné, umělecky zpracované filmové záběry z let 2009–2011, kdy podrobně zaznamenával poslední roky prezidentova života.

Výstava bude otevřena od 28. října.

Hádeček 1978, © Bohdan Holomíček

Cabo da Roca, © Tomki Němec

DOX
Centrum současného umění

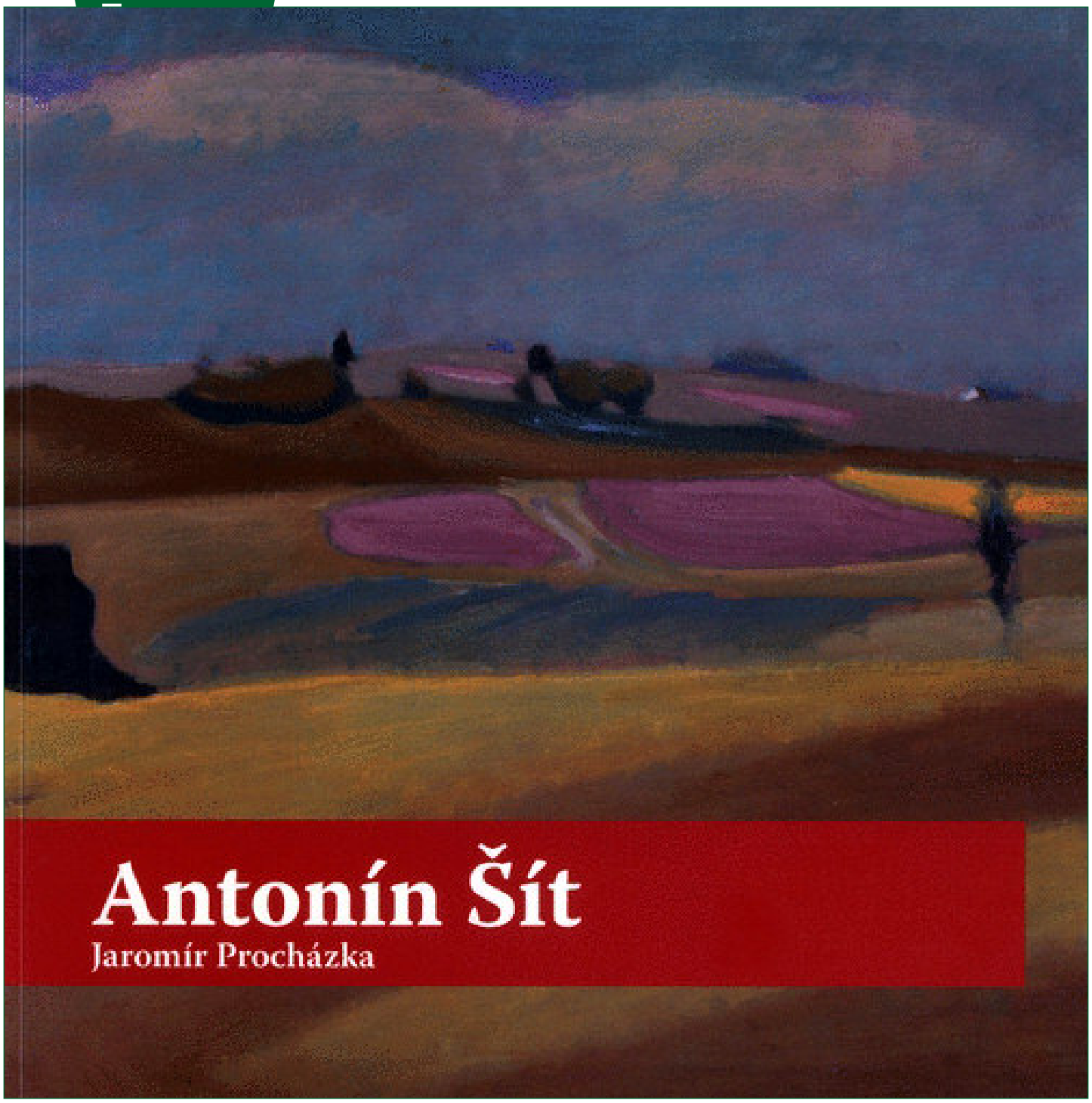
HAVEL / 28. 10. 2016–13. 2. 2017

Setkání spisovatelů na Hrádečku, © Bohdan Holomíček

Antonín Šít (1915–1983)

Vyšla první monografie pozoruhodného malíře Antonína Šíta

Malíř před ateliérem, který si postavil na zahradě

Při příležitosti stého výročí narození byla v minulém roce hned na třech místech, v Milevském klášteře, ve Strahovském klášteře a v Prácheňském muzeu v Písku, uspořádána výstava děl malíře Antonína Šíta. Kdo ani jednu z výstav nenavštívil, může se s Šítovou tvorbou seznámit prostřednictvím vůbec první monografie malíře od kunsthistorika Jaromíra Procházky, která vyšla rovněž v minulém roce. Dosud málo známé Šítovo dílo za pozornost určitě stojí.

Antonín Šít absolvoval Akademii výtvarných umění v Praze, válkou přerušená studia dokončil v roce 1946. Do roku 1953 měl pronajatý ateliér v Praze, pak se vrátil do Malého Nosetína (což je vesnice vzdálená asi patnáct kilometrů od Milevska) na statek, na kterém vyrostl, protože jeho stará maminka se o hospodářství už sama nestačila starat. Tátu Antonín nikdy nepoznal, protože ten na začátku první světové války padl do ruského zajetí a v něm pravděpodobně zemřel. Na statku v Malém Nosetíně, na tzv. Festunku, pak Šít žil, po smrti maminky skoro třicet let jen sám, až do své smrti v roce 1983.

Pokud až dosud byl Antonín Šít někomu znám, byl mu nejspíš znám jako krajinář. Jmenované výstavy a monografie však ukázaly, že Šítovo dílo je rozmanitější, a to ať už po stránce námětové, tak i po stránce využívaných technik a postupů. Námětová šíře sahá od zmíněných krajin přes zátiší, biblické motivy, portréty až k aktům. Co se týká postupů, některá díla bychom mohli označit za realistická, v jiných využíval postupů impresionismu, expresionismu, kubismu.

Přestože je dílo Antonína Šíta velice rozmanité, jako celek působí jednotně a soudržně. Částečně může být jeho soudržnost zapříčiněna tím, že za vznikem děl různého zaměření, různého pojetí, vytvořených v dlouhém časovém rozmezí stojí osobitý přístup autora k životu i k tvorbě. Už coby šestadvacetiletý mladík Šít o svém životním

Malíř s maminkou, 1940, tempera, olej/plátno/karton, 65 x 76 cm

postoji v dopise napsal: „Docházím čím dál tím více k přesvědčení, že jsem snad nevolil špatně, když jsem místo po hmotném zaopatření sáhl po duchovním zdroji, neboť duch vždy vítězí.“ Život i tvorba Antonína Šíta byly zasazeny do hluboce prožívané a promýšlené křesťanské víry, věřil, že „v umění je plán Boží, plán Boží lze pochopit na základě Umění“. Ve své výtvarné práci usiloval o jakousi „chlebovost“, ke konci života v rozhovorech říkal, že „pravé umění je anonymní“, „pravé dílo je neefektní, je za ním cítit člověka“. O jeho naprostém zaujetí procesem tvorby svědčí i fakt, že po sobě zanechal velké množství maleb, kreseb a skic, ale za svůj život uskutečnil jen čtyři samostatné výstavy.

Monografie Jaromíra Procházky nejprve stručně mapuje život Antonína Šíta, přičemž zvažuje vlivy, které se mohly zásadněji podílet na vývoji jeho umělecké osobnosti. Pak pojednává o vlastním výtvarném díle, které pro větší přehlednost a snadnější uchopení člení do devíti okruhů: „Bůh a člověk“, „Rodina“, „Lidé“, „Práce“, „Civilismus, cesty, mosty“, „Zátiší“, „Krajina“, „Z cest“, „Ilustrace, grafika“. Ve stručných komentářích k chronologicky řazeným dílům si autor monografie všímá, jak se postupem času měnil přístup malíře k zobrazování jednotlivých témat. Kniha přináší celkem 185 kvalitních reprodukcí výtvarných děl, doplněna je fotografickým materiálem, biografickým přehledem, soupisem výstav, soupisem literatury o Antonínu Šítovi a ukázkami ze zaznamenaných myšlenek malíře.

Za jakési vrcholy Šítova díla osobně považuju ty krajinomalby, ve kterých se protnuly vrozená melancholičnost autora a komorní, nevtíravá melancholičnost krajiny kolem Malého Nosetína. Jsou to díla,

ve kterých Šít naplno uplatnil svoji zásadu, že „barva musí být stavebná, změna barvy znamená změnu obsahu“. I když jsou jeho díla tónovaná v odstínech dvou či tří barev, působí barevně velice sugestivně, plně. O důležitosti práce s barvou vypovídá mimo jiné fakt, že z velkého množství obrazů, které jsem měl možnost si prohlédnout, jen na menšině z nich užil Antonín Šít pro zobrazení nebe modrou barvu. Zato často maloval nebe zelené, fialovo zelené, fialovo žluté, hnědé. Barev fialové, žluté a zelené užíval nápadně často také pro zobrazení polí, lesů, cest, kamenů. Například na obraze statku sevřeného mezi pochmurnou oblohou, šedavými závějemi sněhu a temnými shluky křoví a stromů uvolňuje toto šeré sevření jen světlounce zelená skvrna v nebi. Nebo na obraze „Večerní cesta s povozem“ září šikmý pruh žlutě oranžového světla vklíněného mezi fialovou tmu nočního nebe a mezi tmu země. Právě pro častou a intenzívní přítomnost těchto tří barev působí Šítem zachycené krajiny jako krajiny pokání, zjevení a naděje.

Mořic Klein

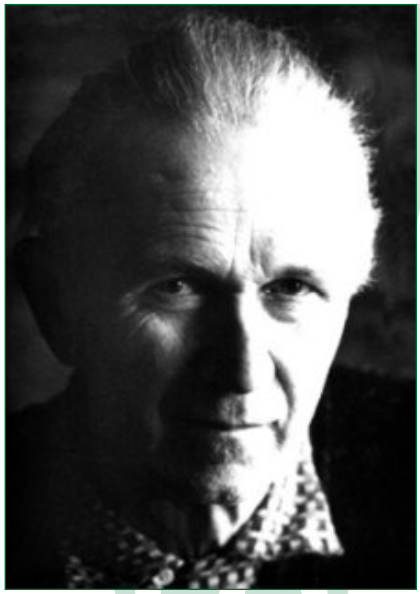
Kopie obrazů zveřejňujeme s laskavým svolením Královské kanonie premonstrátů na Strahově a Prácheňského muzea v Písku

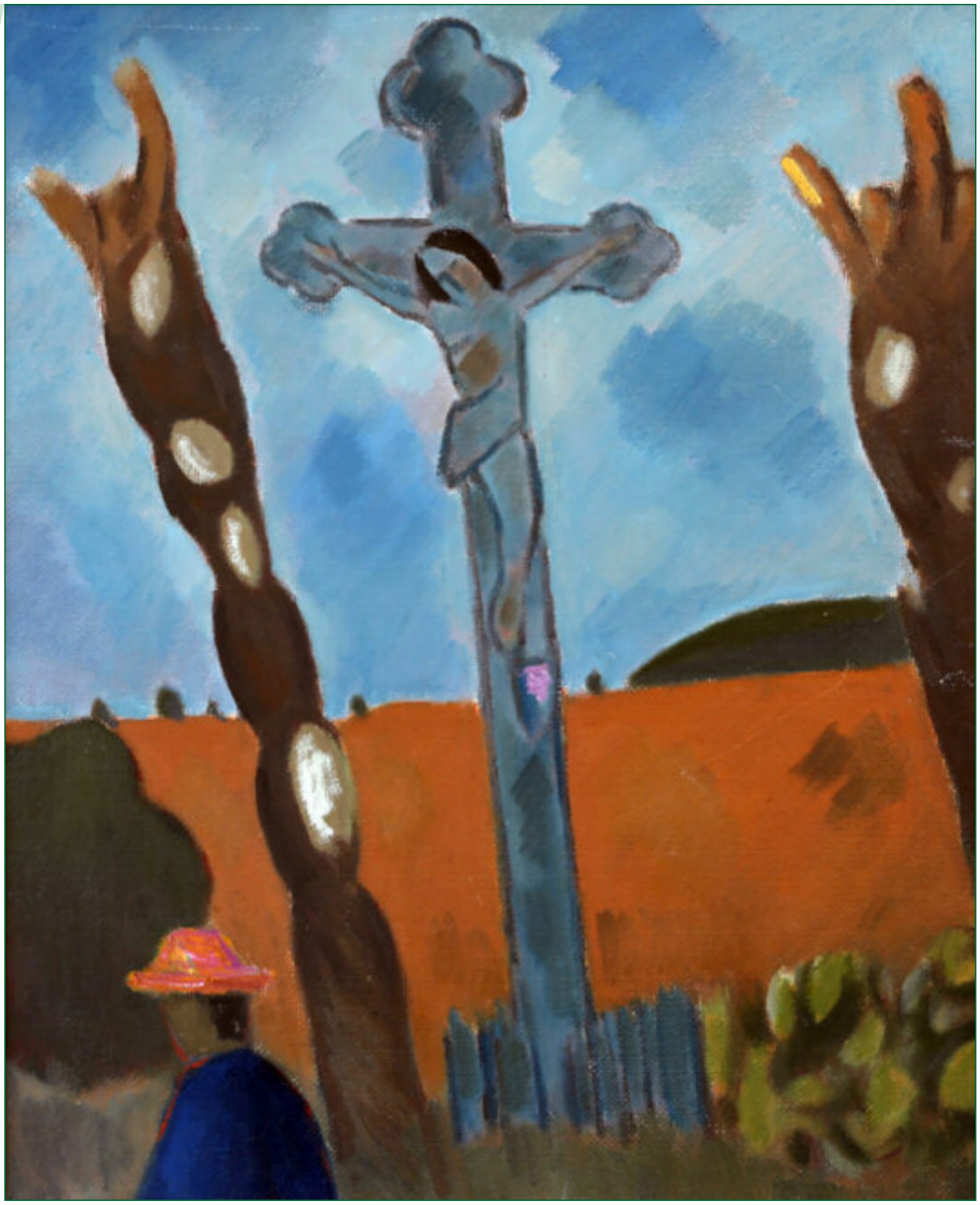
Maminka při mytí nádobí, 40. léta 20. století, olej/masonit, 61 x 41 cm

Sklízení máků, 1947, olej/plátno, 54 x 64 cm

Antonín Šít

Ukřižovaný s poutníkem, pravděpodobně 50. léta 20. století, olej/masonit, 61 x 49 cm

Krajina plná žáru, druhá polovina 60. let 20. století, kombinovaná technika/papír, 34,5 x 51 cm

Podvečer na pastvě, 60. léta 20. století, olej/karton, 50 x 61,5 cm

Zádumčivá krajina, 1963, olej/masonit, 60 x 80 cm

Statek v polích

Krajina před bouřkou, druhá polovina 60. let 20. století, olej/plátno, 54,5 x 61,5 cm

Statek v zimě

Večer na vsi, kolem poloviny 60. let 20. století, olej/lepenka, 40 x 100 cm

Západ slunce v zimní krajině, vročeno 70. léta 20. století, olej/masonit, 31 x 73 cm

Elektrifikace I., kolem roku 1954, olej/karton, 62,3 x 49,5 cm

Večerní cesta s povozem, 60. léta 20. století, olej/karton, 45 x 70 cm

Portrét v černém klobouku, první polovina 40. let 20. století, olej/plátno, 80 x 61 cm

Madona s korunkou, nedatováno, tempera/papír, 42 x 30 cm

Zátiší se soškou Panny Marie, knihou a hořící svíčkou, nedatováno, olej/plátno, 30 x 60 cm

Stáž Z Vietnamu (VIII)

Jakub Šofar

Že existuje nějaký veletok Mekong, jsem asi zaznamenal díky té bláznivé válce, která možná měla daleko větší význam pro Američany (pro jejich budoucnost) než pro obyvatele Indočíny. Tam na ni byli přece jen zvyklí. Když Vietnamec nebojoval s Amíkem, tak se mydlil s Číňanem; o Kambodži (Kampučii) ani nemluvě. Ale na to uběhlo ještě málo času, abychom to mohli nějak hodnotit. Každopádně Mekong byla válečná, krvavá řeka, což pak umocňovaly (v mém případě) filmy jako Apokalypsa nebo Rambo II; jejich „příběh“ se nejspíš vůbec neodvíjel v areálu Mekongu, ale poručte vlastní představivosti. Ta si jede po vlastní linii a fakta ji nezajímají.

Desátá největší řeka na světě (4350 km) pramení na Tibetské plošině a kromě Tibetu (tohle je plánovaný protičínský výrok) a Číny protéká Barmou (Myanmarem), Laosem, Thajskem, Kambodžou a kousek taky Vietnamem, kde se vlévá do Jihočínského moře. Části jejího toku tvoří hrani-

Foto Jakub Šofar

ce: mezi Barmou a Laosem, mezi Laosem a Thajskem.

V místě, kde se tahle zásadní zdrojnice celé oblasti začíná muchlovat s mořem, vytváří deltu s rozlohou cca 70 000 km². Dvě hlavní ramena jsou spojena množstvím průtoků. Každý rok se protahuje do moře o 80 až 100 m (usazeniny). Většina plochy delty jsou bažiny s mangrovými porosty. Když jsem kdykoliv v mládí četl v knihách o mangrove, tak mi bylo jasné, že bez toho dobrodružství nemůže být. Když na vlastní oči vidíte změť igelitů a jiných plastů, textilií a pneumatik zachycených v kořání, jaksi váš tyhle nápady přejdou.

Pro turisty je delta samozřejmě jeden z povinných cílů. Necelé dvě hodiny jízdy autobusem od HCM City je mekongská destinace, turistický Mekong. Přesednete do rychlých motorových lodí, které vás pak „povozí“ po řece a po několika ostrovech, kde na vás čekají „vesnice“, vystoupení lidových muzikantů, různé výrobny, pěší průchody „džunglí“, taky vás chvíli tahají koníci v bryčkách, pak oběd a odpočinek v hamace, průjezd kanály na lodicích s vyfasovaným klasickým „rákosovým“ kloboukem na hlavě. Šaškárna – ale i šaškárna má právo na život, zvlášť když se díky ní uživí pár stovek nebo tisícovek lidí.

Jiná věc je, zda je Mekong opravdu ještě rybonosný, jak se všude dočtete a jak vám dokazují v restauracích, nebo je to spíš chemická stoka. Tohle nevím. Čeští expati tvrdí, že obé je pravdou. Že ryby jsou taky „chemické“ a že vše zde je natolik zasažené jedy a všichni a všechno si to už zvykli. Ale neberte nám naši turistickou víru, neberte nám naši turistickou víru, neberte nám naši turistickou víru – nebo uvidíte!

Koupat bych se v Mekongu nemusel, stejně jako v žádném jiném vietnamském toku či vodním rezervoáru. Ale je možné, že Vietnamci už mají od války v sobě tolik jedů, že jsou na ně rezistentní. Nevím. Zásadní bezpečností pravidlo zní: hned po ránu jednoho panáka slivovice. Vždycky to u mě fun-

govalo. Občas mě napadá, že kdyby náš stát místo ministerstva zdravotnictví a všech jeho úřadů založil v každém městě a větší obci výdejnu slivovice za nějaký nízký paušál, bylo by víc zdraví. A radosti. A nepsal jsem láhev slivovice, ale jen jednoho zdravotního panáka. Ale to je úplně z jiného soudku.

Takže zpět. Nejdřív se musíte nalodit.

První zastávka nabídne možnost obdivovat ovoce, které v Holešovické tržnici nenajdete. Na to já koukám rád. Na co nekoukám rád, je ten bordel. Jedno zda jste v Tunisku, Bombaji nebo v deltě Mekongu.

Pak zase nalodit a na další štaci. A zase ovoce. Návštěva výrobny cukrdlátek, dostanete ochutnat, což musíte otočit a koupit si pár pytlíků domů pro děcka.

Místní pálenka s macerovaným hadem. Kdo chce, může to zkusit. Jednou se to dá vydržet, je to jako kdybyste... Radši ne.

Přes některé ostrovy ještě vedou další kanály, hotové Benátky, ale musíte si přesednout do menší lodě. A pak ještě do menší a dostanete na hlavu bambusák, abyste si mohli připadat jako místní. Absurdní je, že aby se moc neumazal, je celý zabalený v igelitu.

A zase ovoce. A nad tím lítají papoušci. A všude takový ten neklid, jako když túrujete auto, koně v motoru klepají kopyty do vany, ale ještě není čas je vypustit. Takové to čekání, že se něco stane. To jsem cítil všude ve Vietnamu. A to je všechno.

Příští číslo vychází 1. 12. 2016

v tento den
v roce

1525 – narodil se lékař a astronom Tadeáš Hájek z Hájku
1640 – Portugalsko získává nezávislost na Španělsku
1866 – zemřel britský zeměměřič George Everest
1905 – narodil se Franz Nowotny, šumavský pašerák a převáděč
1929 – profesor Pchej Wen-čung nalézá v Čou-kchou-tienu lebku sinantropa
1934 – byl popraven Sergej Kirov, počátek čistek v Sovětském svazu
1935 – narodil se americký režisér Woody Allen
1943 – Skončila Teheránská konference
1958 – narodil se italský atlet, olympijský vítěz v běhu na 10 000 m Alberto Cova
1997 – zemřel francouzský jazzový houslista Stéphane Grappelli
2006 – byl zatčen tzv. heparinový vrah Petr Zelenka
2007 – začala vysílat televizní stanice Nova Cinema

svátek má Iva

a v církevním kalendáři svatý Edmund Kampián

Na shledanou příště!
Ne za pomente!